

◆ N ə s r

Kənan HACI

KƏPƏNƏK VADİSİ

◆ *Roman*

Gecə yarısı qapının aramsız döyülməsi yuxudan yarımçıq oyanan ev yiyəsini təşvişə saldı. Çöldə külək uğuldayırdı. Gülbala kişi narahat halda yorğanı üstündən çəkərək düşündü: “Allah xeyir eləsin! Gecənin bu vaxtı kim olar görəsən?”

Arvadı Gülnisə də səse yuxudan oyanmışdı, başını balıncdan qaldıraraq sual dolu nəzərlərlə ərinə baxdı. Gülbala onu sakitləşdirməyə çalışdı:

– Sən uzan, çıxım görüm kimdi...

Gülnisə arvad yerində qurcuxdu, balıncı dirseklənib divardakı saata baxdı, qaranlıqda vaxtı müəyyənləşdirə bilmədi.

Gülbala kişi qapının taqıltısından sövq-təbii hiss etdi ki, gələn kişi xeylağı deyil. Rəzəni qaldıraraq qapını açanda əynindəki nazik yay donunda soyuqdan titrəyən bir qızla üz-üzə qaldı. Bu qız İlahənin rəfiqəsi Lamiyə idi. Onların evi üç tin yuxarıda idi. Lamiyə evlərindən bura gəlincə soyuq nəfəsini kəsmişdi. Tez onu qapıdan içəri saldı.

– Qızım, qapıda durma, keç içəri. Bir gör soyuqdan nə hala düşmüşsən. Gecə vaxtı, xeyirdimi?

Cavab gözləmədən arvadını səslədi:

– Gülü, ay Gülü! Qalx ayağa, qonşunun qızı gəlib.

Gülnisə hövlnak yerindən qalxıb gecə paltarındaca eyvana çıxdı. Gülbala qızın qolundan tutub evə sarı çəkdi:

– Qızım, qalx evə, bir az özünə gəl. Sonra danış görək, nə olub.

Gülnisə Lamiyəni saçları dağınıq, soyuqdan çiyinləri əsmiş vəziyyətdə görüb içini çəkdi:

– Ay qızım, bu nə haldır? Danış görüm nolub?

Lamiyə eyvandakı köhnə divana çöküb əllərini üzünə tutdu və hönküdü. Səsə artıq İlahə də oyanmışdı. Lamiyəni görüncə yüyürüb onu qucaqladı:

– Lamuş, nə olub? Niyə ağlayırsan?

– Yenə qardaşın səni döyüb? – deyə pıçıltıyla soruşdu.

Lamiyə əllərini üzündən çəkmədən başını təsdiq mənasında tərpətdi. İlahə əsəbindən titrədi:

– Gör qızı nə vəziyyətə çatdırıblar ki, qışın soyuğunda, gecə yarısı evdən qaçıb.

Gülnisə arvad narahatlıqla Lamiyəyə yaxınlaşıb böyründə oturdu:

– Qızım, evdə bura gəldiyini bilirlər?

Lamiyə çətinliklə: – bilmirlər, – deyə bildi.

Gülnisə arvad mülayim xasiyyətli qadın olsa da, onun kişilərə xas qoçaqlığı, səxavəti, sözünün kəsəri vardı. Etibarlı, güvənilesi qadın idi. Kimsəsiz, köməyə ehtiyacı olan adamların qabağına düşüb onlara himayədarlıq etməkdən yorulmurdu. Həyətinə kirayənişin tələbələr qalırdı, elə vaxtlar olurdu ki, onlar maddi baxımdan korluq çəkirdilər. Gülnisə arvad heç vaxt onları naümid qoymurdu, onlara analıq edirdi. Xörək bişirəndə onları da məcbur edirdi ki, bir süfrənin başına toplaşsınlar. Buna görə hamı onun xətrini istəyirdi. Gülnisə arvad kirayənişinlərə axşam vaxtında evə gəlməyi tapşırırmışdı, onlar üçün qaydalar müəyyən etmişdi. Onlara demişdi ki, nə vaxtsa pulunuz qurtarsa, nəse çətinliyiniz olsa, evdəkiləri narahat etməyin, nə sözünüz olsa, mənə deyın. Tələbələr Gülnisə arvadın qoyduğu bu qaydalara riayət etməyə çalışırdılar. Gülnisə arvad Lamiyəni də öz övladlarından ayırmırdı. Amma indiki şəraitdə qızın evdən qaçmasına görə bərk narahat oldu.

Gülbala kişi pencəyini çiyinə atıb həyətdə düşdü. Bir azdan qaranlıq həyətdə onun siqaretinin ucu közərirdi. Onun qapısına üz tutan adam heç vaxt naümid qayıtmırdı. Gülbala kişinin sadələvhlüyü ucbatından bir dəfə başına qəribə əhvalat gəlmişdi.

* * *

Lamiyə ağlayıb toxtamışdı. İlahə əlləriylə onun yanağından göz yaşlarını silir, ona ürək-dirək verirdi. Qız yavaş-yavaş özünə gəlməyə başlayırdı. Gülnisə arvad çay süzüb gətirdi və özü də qızlarla yanaşı oturub Lamiyəni sorğu-suala tutmağa başladı:

– Qızım, bir əməlli danış görək, niyə bu hala düşmüşsən?

Lamiyə baxışlarını bir nöqtəyə zilləyib astadan danışmağa başladı:

– Bezmişəm. Belə yaşaya bilmirəm. Mənə göz verib işıq vermirlər. Özümü öldürəcəyəm.

Yenə göz yaşları bəbəyinə yığıldı. Gülnisə arvad onu tənbeh etdi:

– Ay qızım, həyat çətinliklərlə doludur. Ona qalsa, gərək hamı intihar etsin. Sən dərdini bizə danış, bəlkə sənə köməyimiz deydi. Özün bilirsən ki, səni heç vaxt İlahədən ayırmamışam. Heç nədən qorxub çəkinmə.

– Gülnisə xala, İlahə hər şeyi bilir. Məni zorla istəmədiyim bir oğlana ərə vermək istəyirlər. Oğlan da narkomandır. Hamı da bunu bilir, hətta qardaşlarım da. Di gəl, deyirlər yaxşı oğlandır. Hər gün mənə təzyiq edirlər, hətta anam, bacılarım da onların tərəfini tutur. Mən təklənmişəm. Məni anlayın, başa düşən yoxdur. – Lamiyə ürəyini açıb tökdü.

Gülnisə arvad köksünü ötürüb dedi:

– Bəs atan nə deyir?

– Atam heç nə demir. Hiss edirəm ki, ürəyində mənim tərəfimdədir, di gəl ki, qardaşlarımın qorxusundan o da özünü kənara çəkib. Mənim taleyim heç kimi maraqlandırmır, Gülnisə xala.

– Niyə belə edirlər, ay qızım?

– Tezbazar məni başlarından eləmək istəyirlər. Evdə yemək yeyənin biri azalsın. Yaxşı ki, onların çörəyini yemirəm, özüm işləyib ehtiyaclarımı ödəyirəm. Yenə məndən əl çəkmirlər.

Bakının köhnə məhəllələrindən birində yaşadıklarından buranın yazılmamış qanunları vardı. Məhəllə cayıllarının gözüne yad kişi xeylağı dəyən kimi məsələni yerində həll edirdilər, bu məhəlləyə qız dalınca bir oğlan gələ bilməzdi. Bu həndəvərə qatır gəlsə, dırnaq, quş gəlsə, qanad salardı. Ağirtaxta kişilərin bığının altından keçmək asan deyildi. Bu məhəllələrdə namus-qeyrət üstündə çox qanlar tökülmüşdü. Küçədə hansısa oğlanın bir qıza söz atması böyük fəlakətə, bədbəxtliyə səbəb ola bilərdi. Qızı ərə verəndə xalq zərb-məsəlləri mücrüsü açılırdı, deyirdilər ki, “ər evi gor evidir, ordan sənə ancaq meyidin çıxıb bilər”. Qadınlara boşanması onlar üçün ölümdən də betər idi, ərleri əyyaş, narkoman olsa belə, ömürlərinin sonunadək dözüb oturmalı idilər, ayrı əlac yox idi. Boşanmaq sözü dillərinin ucuna gələn kimi qardaşların sözü qulaqlarında hökm kimi səslənirdi: “Sən papaq deyilsən ki, başdan başa qoyulasan!” Bununla da məsələ bitirdi. Bir də bu söhbətin üstünə qayıtmaq bığərə qadınlara ağılından da keçmirdi.

Bu məhəllələrdə topdağıtmaz ətalet və mühafizəkarlıq hökm sürürdü. Cavanlardakı tiryək aludəçiliyi duman kimi gözlərini örtmüşdü, bu dumanın arxasındakı həyat qətiyyəni onları maraqlandırmırdı. Beyni dumanlı cavanlar bəzən heç nəyin üstündə bir-birini bıçaqla yorturdular. Bunun da nəticəsində bir nəsil digər nəsillə qan düşməni olurdu. Bu gərginlik evlərdə böyüyən uşaqların da psixikasını zədələyirdi, kin-küdurət köhnə nəsilədən yeni nəslə keçirdi.

Oğlan uşaqları göz açıb belə görmüşdülər və bu qeyri-sağlam mühit onların həyatını da zəhərləyirdi.

Həyətlərin çoxunda göyərçin saxlayırdılar və bir də görürdün ki, məhəllənin başında quş üstündə qırğın-qiyamət qopdu. Bir qonşunun quşu o biri qonşunun həyətinə düşürdü, o da quşu verməkdən imtina edirdi. Beləcə, dava-dalaş başlayırdı. Bəzi hallarda iş ölüb-öldürməyə qədər gəlib çıxırdı. Bir boynugüllü erkək əbrəşdən ötrü bıçaqlar havada parıldayırdı, arvadların vay-şivəni bütün qonşuları eşiyə tökürdü. Məhəllə cayıllarından Əbdülağa türmədən gətirdiyi əbrəşi bəlkə atasından da çox istəyirdi. Deyirdi atam da istəsə, vermərəm bu quşu. İçəridə həyanım olub, ona baxıb nə vaxtsa azadlığa çıxacağıma inanmışam. Bu quş hər dəqiqə, hər an mənə çöldəki azad həyatı xatırladı. Bu quşun hesabına ordan sağ-salamat çıxmışam. Ona görə adam da vuraram.

Buna görə hamı Əbdülağadan ehtiyat edirdi, onun quşlarına dəyib-dolaşmırdılar. Bütün günü dar-düdüklü küçələrdə, tində-bucaqda avaralanan

adamları görəndə adamın ürəyi sıxılırdı, onların əvəzinə də darıxırdın. Bu adamlar həyatlarına heç bir məna qata bilməyən, hansı məqsədlərlə yaşadıklarını anlamaqda çətinlik çəkən adamlar idi. Tində çöməlib oturan, burnunun suyu axan, sir-sifətini tük basmış cavanları görəndə adamı dəhşət bürüyürdü, tiryək bir-bir hamısının axırına çıxırdı.

Gülbala kişigilin həyətinin o üzündə orta yaşlı bir kişi yaşayırdı, adı Qulaməli idi. Adam əsl hidrometeoroloq idi. Axşamüstü öteri havaya göz gəzdirib proqnozunu verirdi. Neçə dəfə sınaşıdılar, dedikləri həmişə düz çıxırdı. Daha o kişinin dediyinə şökk etmirdilər. Desə ki, səhər yağış yağacaq, hamı axşamdan su keçirməyən ayaqqabılarını kandarda cütleyirdi. Hər dəfə ondan kefini soruşanda adama Sabirin məşhur şeiri ilə cavab verirdi: “Fəhlə, özünü sən də bir insanmı sanırsan, pulsuz kişi, insanlığı asanmı sanırsan?”

Deyirdi bu şeiri orta məktəbdə bizə əzbərlədiblər, o vaxtdan yadımda qalıb. Uşaqılıqda maşın üstündən keçib, sağ qalıb. Yeddi dəfə cərrahiyyə əməliyyatına məruz qalıb. Bu əməliyyatlar nəticəsində sinir sistemində problemlər yaranmışdı. Heç kimlə işi olmazdı. Küçədən kim keçirdisə, onu yolundan saxlayıb indinin məşhur xanəndələriylə dostluqlarından danışdı. Yoldan keçən də səbrini basıb axıracan onu dinləyirdi. Hamıya deyirdi ki, rəhmətlik Yaqub Məmmədovla möhkəm dost olmuşuq. Uzun müddət “palatka” toylarında, belə demək mümkünsə, səs operatorluğu edib, aparatura quraşdırıb. O dövrün xanəndələri, musiqiçiləriylə bağlı xeyli xatirələri var idi. Qulaməli də həyətlərində göyərçin saxlayırdı, amma o, quşlara qarşı olduqca qəddar davranırdı. Bir də gördün beyni çöndü, quşları tutub başlarını iki barmağıyla üzürdü. Bu hərəkətinə görə anası Zəhra arvad həmişə onu lənətləyirdi: “Ay zəlil olmuş, eləmə belə! Günahdur. Allahın bəlasına gələrsən”. Qulaməli isə öz qəddarlığından qalmırdı.

Hələ sizə qatıqsatan Sərvnazdan danışım. Əlindəki içi banka, balon dolu iri zənbillə məhəllələrin içiyə yeridikcə iri, göyümsov gözləri elə bil adamın üstündən şütüüb keçirdi. Səsinin cır yerinə salıb: “Ay qardaş, yaxşı qatığım var, istəmirsən?” – deyə soruşurdu. Hünərin var, Sərvnazdan süd, qatıq alma.

Yay-qış yanaqlarından qan daman bu əndamlı gəlin il müdam qaloşda gəzirdi, əynindəki sürtülmüş, üzü üzler görmüş boz gödəkçesini havalar qızanda da əynindən çıxarmaq istəmirdi. Sərvnaz məhlədə görünəndə tində dayanan avaraların mirt damarı tuturdu:

– Qatıq gəlir, – deyirdilər, – ala, bunun özü də qatıqdu ee başdan-ayağa.

Qatıqsatan olanda noolar, adamda gerek bir abır-həya, mərifət-qanacaq olsun. Sərvnazda yerli-dibli abır-həya anlayışı yox idi, qapısı açıq olan həyətlərə girib az qala camaatın yataq otağınacan soxulurdu. Hətta bir dəfə quşbaz Ağəli günün günorta çağı arvadı süpürləyib altına basıbmiş, işin qızğın vaxtı Sərvnaz naqəfil öskürək kimi yataq otağında peyda olub. Ağəli Sərvnaza itin sözünü deyib:

– Bas bayıra, qancığ, indi balonu alıb qatığı başuva əndərərəm!

Sərvnaz da bu söhbətin üstünə beşini də qoyub utanıb-qızarmadan yoldan ötənə danışmış və əlavə edirmiş ki, evinizi Allah tıksın, gecənizi əlinizdən alıblar?

Heç dəxli var? Adam arvadıyla yaxınlıq eləyəndə gəlib səndən icazə almalıdır? Nə isə, Sərvnaz uzun bir həngəmədir. Yadımdan çıxmamış bunu da yazım. Bir dəfə Sərvnaz hansısa həyəətə girəndə lotular onun küçə qapısında qoyduğu yekə zənbilini oğurlamışdılar. Sərvnaz söyüş xəzinəsindəki quş səsi eşitməyən söyüşləri kağız pul kimi havaya sovururdu. Küçənin boyunu, yalan olmasın, beş dəfə o baş-bu baş ölçəndən sonra görür ki, zənbili elə qoyduğu yerdədir. Lotular görüblər ki, Sərvnaz söyüş sarıdan milyonerdı, evlərin də pəncərələri açıq, arvad-uşaq eşidir, abır-həya əldən gedir. Zənbili qaytarıb götürdükləri yerə qoyublar ki, gəlinin ağzı yumulsun.

Kimşə qapının ağzında deyirdi:

– Lənətə gələsən səni! Əsəbi vaxtımda bu da vaxt tapıb. Heç qatığın yeridi?

Sərvnazın üzünə qapını bağlamaq istəyəndə arvad əliylə qapını tutdu:

– Ay qardaş, bu balonu götür, cəmi iki manat qırx qəpik edir. İndiyəcən sənə pis qatıq satmışam?

– Ay bacı, canımçün, üstümdə cəmi qırx qəpiyim var, başqa vaxt gətirərsən.

Sərvnaz əlini atıb zənbildən bir balon üstü qaymaqlı qatıq çıxardı:

– Canın sağ olsun! Al bunu, qoy “xolodelnik”ə. Sabah onsuz da yenə yolum burdan düşəcək. Onda verərsən.

Sərvnaz nisyə süd-qatıq satmağın köhnə sənətkarı idi, iki-üç gün keçməmiş, yenidən gəlib borclarını yığırdı və bu dəfə gələndə özüylə təzə balıq gətirirdi. Bir sözlə, Sərvnazın yanında “pulum yoxdur” bəhanəsi keçərli deyildi. Pulun yoxdur, qəmin kəm, nisyə götür. Bilirdi ki, onun pulunu kəsən olmayacaq. Pul atmaqdan isə söhbət gedə bilməzdi, çünki heç kəsin qaçan yeri yox idi. Buralarda Sərvnaz hər evin ailə üzvlərinə kimi tanıyırdı. Qadınlar da öz sirlərini ondan əsirgəməzdilər, o, bütün evlərin gizli sirlərinə bələd olsa da, ağzıbütöv adam idi; heç vaxt kiminsə ailə sirrini başqasına danışmazdı. Həm də bu xüsusiyyətinə görə onun xətrini çox istəyirdilər.

Sərvnaz belə Sərvnaz idi.

Yazılmamış qanunlar bəzən yazılmış qanunlardan da sərt görünürdü. Yazılmamış qanunların da bəzi hallarda haqsız qurbanları olurdu. Bu xoşagəlməz hadisə ayrı-ayrı vaxtlarda baş vermiş belə kiçik münafişləri yada salırdı...

Lamiyənin içində bu qadağalara qarşı bir üsyan vardı. O, qardaşlarının onun üzərindəki ifrat nəzarətinə dözə bilmirdi, bu təzyiq, basqılar onun ruhunu əzirdi, arzularına çəpər çəkirdi. Özündən böyük iki bacısının ikisini də on altı yaşında özlərindən yaşca xeyli böyük kişilərə ərə vermişdilər. Təbii ki, qızların fikrini nəzərə alan olmamışdı, sanki onları aparıb dəyirman daşının altına salmışdılar. Atası və qardaşları onları hədələmişdi: “Ər evindən sizin ancaq meyidiniz çıxıb bilər!” Bu bir cümlə onların gəncliyinə

balta çalmışdı. Allahın verdiyi ömrü bu bir cümlənin əsarətində yaşamağa məhkum idilər. Hər gün ərləri tərəfindən qapazaltı olsalar da, cıncıqlarını belə çıxara bilmirdilər. Arada ərlərinin onları döyməyilə qohum-qonşu arasında fəxr edirdilər. Əlbəttə, kişi arvadını döyər də, lap o yana da keçər.

Lamiyə isə sevmədiyi insana ərə getmək istəmirdi. Arzularına özü bələdçilik etmək istəyirdi. Çalışqan, zəhmətkeş qız idi, orta məktəbi bitirdikdən sonra qardaşları ali təhsil almasına imkan verməmişdilər. “Qız nədir, oxumaq nədir? Qaxılıb otursun evdə” – demişdilər. Hətta onun dükan-bazara getməsinə də qadağa qoymuşdular. Bütün ev işləri bu arıq, çəlimsiz qızın çiyinlərinə yüklənmişdi, gün uzununu saat kəfkiri kimi ora-bura vurnuxurdu, arada evin pəncərəsindən küçəyə baxanda da üstünə çəmkirirdilər. Lamiyənin dünya ilə yeganə əlaqəsi bu dəmir barmaqlıqlı pəncərə idi, onu da üzünə qapamaq istəyirdilər. Onun bu həyətdən çölə çıxması yalnız ərə getməklə mümkün ola bilərdi. Sevmədiyi bir insana ərə getmək isə bir zindandan xilas olub başqa bir zindana düşmək idi. O, bacıları kimi, tanımadığı, sevmədiyi adama kor-koranə ərə getməyəcəkdi. Onu məcbur edəcəkləri təqdirdə, ən sonuncu variant kimi intihara əl atacaqdı.

Bir dəfə kiçik qardaşı kitab oxuduğunu görüb, dartıb əlindən almışdı.

– Bu nədir oxuyursan? Bunları e sənəni başını xarab eləyən. Nədir bu? – deyərək Lamiyənin üstünə qışqırmışdı.

Lamiyə divandan sıçrayıb içinə yığılmış hirsini-hikkəsini qardaşının üstünə tökmüşdü:

– Nədi, kitab oxuyanda da səndən icazə almalıyam? Məni gözübağlı ev dustağı etdiyiniz bəs deyil, indi də evdə hər işimə qarışırsınız? Mən müvəqqə deyiləm, insanam!!!

Qardaşı kitabı vərəqləyib içində nə yazıldığını bilmək istəyirdi.

– Yaman dil çıxarmısan ha. Kim verib sənə bu kitabı?

Lamiyə Rəşad Nuri Güntəkinin “Dodaqdan qəlbə” romanını oxuyurdu. Kitabı İlahədə görüb oxumaq üçün götürmüşdü. Kitabın adı qardaşında qıcıq yaratmışdı, bacısının belə “gic-gic” kitablar oxuyub “yoldan çıxacağından” ehtiyat edirdi. Lamiyə kitabı qardaşının əlindən almaq istədi. Qardaşı kitabı arxasında gizlətdi.

– Get anova kömək elə. Səhərdən evi yığışdırır, sən də oturub burda eşq kitabı oxuyursan. Belə şeylər beynivi pozar, – deyərək qardaşı çevrilib otaqdan çıxmaq istədi.

Lamiyə qıyyə çəkdi:

– Kitabımı veeeeer!!!!

Qardaşın şilləsi qızın üzündə partladı. Lamiyə üzünü tutub “ay anaaa!” – deyərək divana yıxıldı. Oğlan həyətdə düşüb nərdivanla evin çardağına qalxdı və əlindəki kitabı ora tulladı. Evdən qızın hönkürtüsü eşidilirdi. Lamiyənin anası Badam arvad həyətdə zivəyə paltar səririrdi. Oğlundan soruşdu:

– Bu yenə nösş bayquş kimi uluyur?

– Qələt edir, – oğlan cavab verdi, – gic-gic kitablar oxuyur. Tutub aldım əlindən, ona görə ağlayır. Dedim get anova kömək elə.

Badam arvad başını bulayıb söyləndi:

– Bircə bunu ərə verib başımızdan eləsəydik, canımız dincələrdi. Qız heç özündə-sözündə deyil. Uşaqları qana salmasa yaxşıdır.

Lamiyə uzun müddət inad etdikdən sonra onun qadınların çalışdığı tikiş sexində işləməsinə icazə vermişdilər.

İlahə ilə bir məhəllədə yaşamaqlarına baxmayaraq o qədər də yaxın deyildilər. Tikiş sexində qısa müddətdə bir-birlərinə qaynayıb-qarıxdılar. Lamiyə qardaşlarının zülmündən qaçanda pənah gətirə biləcəyi yeganə yer İlahəgilin evi idi. Ondən başqa həyanı, simsarı yox idi. İlahə onun üçün fikirlərinin, düşüncələrinin yan aldığı bir liman idi.

İlahə gündüzlər işləyir, axşamlar universitetə qəbul üçün imtahanlara hazırlayırdı. Bu iki qız sanki ruh əkizi idi, zövqləri, fikirləri üst-üstə düşürdü. Bir-birlərilə üzbəüz dayananda sanki güzgüyə baxırdılar, zahirən deyil, daxilən bir-birlərinin eyni idilər. Zarafatla bir-birlərinə: “Mən sənəm, sən də mən”, – deyib gülüşürdülər.

Gülnisə arvad İlahə ilə bir otaqda Lamiyə üçün də yer saldı. İki rəfiqə yerlərinə uzandıdan sonra da bir xeyli pıçıldıxdılar, nəhayət, yuxu onlara güc gəldi, nə vaxt yatdıqlarını hiss etmədilər.

Səhər Gülnisə arvadın səsinə oyandılar: “Ay bala, qalxın, yeməyiniz hazırdır”.

Rəfiqələr hələ də çarpayıda yer dəmi alırdılar. Gülnisə arvadın ikinci hökmlü çağırışından sonra tənbel-tənbel gərnəşib yorğanı üstlərindən atdılar.

Süfrə arxasında İlahə Lamiyəyə dedi:

– Sənin bizdə qalmağın təhlükəlidir, evdəkilər mənimlə rəfiqə olduğunu bilirlər, gəlib səni burda tapacaqlar.

Lamiyə çarəsiz halda gözlərini İlahəyə zilləyib nə deyəcəyini bilmədi.

İlahə bir müddət fikrə getdi, xeyli düşündükdən sonra dedi:

– Gəl belə edək. Yeməyimizi yeyək, sonra Günaya zəng edim, get bir müddət onlarda qal. Orda səni heç kim tapa bilməz. Amma gərək evdən çölə çıxmıyasan. İşə də gəlmə, gəlib orda da səni axtaracaqlar.

Günay İlahənin rəfiqələrindən biri idi. Şəhərkənarı qəsəbələrdən birində anasıyla birlikdə yaşayırdı. İlahə ona zəng edərək vəziyyəti yerli-yataqlı danışdı. Günay Lamiyənin bir müddət onlarda qalmasına razılıq verəndən sonra evdən çıxmağa hazırlaşdılar.

Lamiyə bundan sonrakı taleyi haqda düşünmək istəmirdi, bu qaranlıq tale onu dəhşətə gətirdiyindən mümkün qədər onun əlindən qaçmağa çalışırdı. Amma bilmirdi ki, hara getsə də özündən qaça bilməyəcək. Bir şairin şeirində deyildiyi kimi: “Tale başım üstə səma kimidi, qaçırım, altından çıxma bilmirəm”.

Köksünün məchul bir guşəsindəki səksəkə daim oyaq idi. O, özünə təzə bir tale yazmaq istəyirdi, həmin tale xoşbəxtliklərlə dolu idi. Özünün yazmaq istədiyi taleyə inanırdı, bu inamında qərribə bir təskinlik var idi. Bu inam elə bil onu dünyanın ən ağır yükündən azad edirdi. Ürəyindəki sevgi yuvasının yeri boş idi, o yer öz sahibini gözləyirdi. Qəlbi o sevgidən ötrü nanə yarpağı kimi əsirdi.

Günayın anası Lamiyənin gəlişinə razı deyildi. “Bu qız başımıza iş açacaq, Allah bilir, nə səbəbdən evdən qaçıb”, – deyə qızını onun gəlişinə razılıq verdiyi üçün danlayırdı. İlahə Günaya hər şeyi danışmışdı. Amma Günay anasına vəqəni cüzi dəyişikliklə danışdı:

– Ana, Lamiyə ögey anasıyla yola getmir, qızı hər gün evdə təhqir edirlər. Yazıq başını götürüb qaçıb. Bir neçə gün bizdə qalsın, sonra bir şey fikirləşərik.

Günayın anası ürəyində qızının dediklərinə inanmasa da, bir söz demədi. Həmin gündən Lamiyə Günaygildə qalmağa başladı.

* * *

Axşam gün batmazdan öncə Gülbala kişi şam namazına hazırlaşdı ki, qapı döyüldü. Səhərdən bəri narahat, səksəkəli idilər. İlahə işdən yenəcə qayıtmışdı, anası yeməyi qızmağa qoymuşdu. Gülbala kişi divanda uzanıb köhnə televizorda seriala baxan oğlu Cahangirə dedi:

– Dur, get gör kimdi.

Cahangir dinməzəcə yerindən qalxıb həyəətə çıxdı. Az keçməmiş, Lamiyənin atası Turab kişiylə qayıtdı. Turab kişinin üz-gözündən, hətta geyimindən də yazıqlıq tökülürdü. Yuxudan təzəcə durmuş kimi, küt baxışlarla evdəkiləri süzdü, alnının qırıqları dartıldı.

– Məni arvad göndərdi, qız dünən axşamdan yoxa çıxıb. Dedik bəlkə sizə gəlib.

Gülbala kişi boğazını arıtladı ki, nəşə ümidverici bir söz deyib onu sakitləşdirsin, İlahə tez onu qabaqladı:

– Xoş gəlmisən, Turab əmi. Lamiyəyə nə olub ki? Bu gün də işə gəlməmişdi.

– Heç, axşam bir az qardaşıyla sözləşdi, acıq eləyib çıxdı evdən. Dedik yəqin qayıdır. Nə dünən gecə, nə də bu gün evə gəlib çıxmayıb. Gümanım bura idi... Görəsən hara getmiş olar?

– Otur bir stəkan çay iç, gedərsən, ay Turab, – deyə Gülbala kişi qonşusuna əyləşməyi təklif etdi. – Heç nə olmaz, inşallah, qız gəlib çıxar.

Turab kişi otursa da, İlahənin süzdüyü çayı içmədi. Cahangir söhbətə müdaxilə elədi:

– Turab əmi, bu gecəni də gözləyin, gəlməsə, sabah polisə verin.

Turab kişi onun bu fikrinə etiraz elədi:

– Sən nə danışırısan? Deyirsən oturduğumuz yerdə özümüzü işə salaq? Polis deməz ki, bu qız evdən niyə qaçıb? Nə cavab verəcəyik? Sonra gərək bu məhəllədən birdəfəlik köçüb gedək.

Gülbala kişi də yüngülcə oğluna acıqlandı:

– Bir düşün, sonra danış. Bu iş polisə gedib çıxsın, biabırçılıq olar. Hara gedibse, üzə çıxacaq. Allah səbr edənləri sevdir. Səbri ol.

Turab kişi son ümid kimi gözlərini İlahəyə dikdi:

– Qızım, nolar, onu harda görsən, de ki, evə qayıtsın. Biz ona neyləyirik ki?

Onun səsi elə xırıldayırdı ki, elə bil boğazında nəsə ilişib qalmışdı, nəfəsini kürəyindən alırdı.

İlahə özünü saxlaya bilmədi:

– Turab əmi, siz görün qızı nə həddə çatdırmısınız ki, gecənin bir vaxtı, soyuq havada evdən qaçıb. Niyə qızı rahat buraxmırsınız? Zəhmətkeş, tərbiyəli qızıdır. Niyə ona zülm edirsiniz?

Gülbala kişi qızına göz ağartdı. Turab kişi bilirdi ki, Lamiyə ilə İlahə yaxın rəfiqədirlər, Lamiyənin nə sirri olsa, İlahəylə bölüşür. Anlayırdı ki, İlahə Lamiyənin evdə qardaşları və anası tərəfindən incidilməsindən xəbərdardır. Ona görə günahkar kimi başını aşağı salıb dinmədi, bir az da yazıqlaşdı, sulanıb qıyılan gözləri bir nöqtəyə zillənib qaldı. Gözləri beləcə, yol çəkməyə, nəyisə həsrətlə gözləməyə başladı.

İlahə hiss edirdi ki, onun hər addımını izləyirlər. Lamiyənin qardaşları onun yoxa çıxmasında İlahədən şübhələnirdilər deyə, onun gedib-gəldiyi yerlərdə güdükçülər qoymuşdular. İlahə gizlənqaç oynayan uşaq kimi həyəcanlı olurdu, yolda tez-tez sağına-soluna, arxaya boylanırdı ki, görsün ardınca gələn varmı.

Bir səhər işə gəlincə iş yerindən Günaygilə zəng vurdu. Dəstəyi Günayın anası Ətir xala götürdü.

– Ətir xala, salam. Mənəm, İlahədir. Necəsiniz? – deyə İlahə hal-əhval tutmağa başladı.

– Salam, ay qızım. Şükür, yaxşıyıq. Sən necəsən? Anon necədir?

– Biz də yaxşıyıq. Günay neynir?

– Günay da yaxşıdır, imtahanlara hazırlaşır. Ay qızım, bu Lamiyə nə yaxşı qız imiş.

– Hə, çox yaxşı qızıdır Lamiyə. Heyif, evdəkilər onun qədrini bilmir.

İlahə bu neçə gündə Lamiyə üçün əməlli-başlı darıxmışdı, özünü yarımçıq, qanadı qırılmış kimi hiss edirdi. Amma onunla heç cür görüşə bilməzdi, qız ələ keçə bilərdi. İlahə Ətir xalanın Lamiyədən razı qalmasına sevindi. Halbuki əvvəlcə onun gəlişinə heç razı deyildi.

Lamiyə İlahənin səsini eşidən kimi, sevincək özünü telefonun üstünə atdı:

– Canım mənim, necə darıxmışdım səninçün...

– Caan, mən də səninçün darıxıram. Ətir xala səni yaman tərifləyir ha, – deyə güldü.

– Hə, mən də ona yaman isinişmişəm. Çox yaxşı qadındır. Ürəyi təmiz, həlim xasiyyətli, xeyirxah... Günay bütün geyimlərini mənim ixtiyarına verib. Deyir hansını ürəyin istəyir, seç, geyin. Lap xəcalət çəkirəm, ay İlahə.

– Lamuş, mən səni pis yerə heç vaxt göndərməzdim. Görürsən necə gözəl ailədir? Darıxma, bir neçə gün də qal. Görək başımıza nə gəlir. Məni də izləyirlər.

Lamiyə telefonda içini çəkdi:

– Ayyy, nə danışırısan? Səni niyə izləyirlər bu başıbatmışlar?

– Bəs kimi izləsinlər? Bilirlər ki, biz yaxın rəfiqəyik. Mənim izimə düşüb səni tapmaq istəyirlər. Ona görə biz hələ görüşməyək. Ələ keçə bilərsən.

- Ay qız, bir neçə dəfə şəhərə çıxıb ora-bura getmişəm. Evdə oturmaqdan ürəyim partlayır. Günaygилə də yük olmuşam, buna görə çox sıxılıram.
- Sənə demişəm axı, evdən bir müddət çıxma. Səni hər yerdə axtarırlar.
- Səninçün darıxıram, İlahə. Heç olmasa, gəl Günaygildə görüşək.
- Gələ bilmirəm, başa düş. Gündürlər məni, hara gedib-gəldiyimi bilmək istəyirlər. Gələrəm, yerini bilərlər, peşmançılıq olar. Günayın adını dilə-dişə salmayaq, sən heç yerə çıxma, heç kəslə də görüşmə. Səbirli ol.

* * *

Süleyman peyğəmbər quşların dilini bildiyi kimi, Sənan da güllərlə danışmağı bacarırdı. Özü maşın ustası olsa da həyəti gülüstani xatırladırdı; burda hər növ gülə, çiçəyə rast gəlmək olardı. Öz əliylə saldıqı bağçada gül gülü, bülbül bülbülü çağırırdı. Həyətə qədəm qoyan hər kəs çiçəklərin ətrindən bihuş olurdu. O, özü güllərə qulluq edirdi, bu işi heç kəsə etibar etmirdi. Sənanın bu hüdudsuz gül sevdası çoxlarına təəccüblü görünürdü. Bəziləri hətta ona lağ edirdi: “Qız kimi bütün günü güllərlə oynayır”. Sənan deyilənlərə əhəmiyyət vermirdi, bütün sevgisini, mehrini-məhəbbətini güllərə bağlamışdı. Hətta gülləri görməyəndə belə, çəpərin o üzündən onların nəfəsini dərisində hiss edirdi.

Hər çiçəyin müxtəlif xarakteri, ətri olduğu kimi, özünəməxsus mənaları var. Sənan bu mənalara vəqif olmaqla onların qayğısına qalır, onlarla söhbətləşirdi. Güllər dil açıb onunla danışırdı. Nilufər gələcəkdən xəbər verirdi, kamelya məğrur görkəmiylə ona enerji, güc bəxş edirdi, zanbaq inam aşılrayır, orxideya qürurunu oxşayırdı, bənövşə təvazökarlığı öyrədirdi. Qızılgüllər yarpaqlarını qulaq formasında oval şəklinə salaraq insanlara "dinləyirəm" mesajını verir. Qonşular bu həyətə daxil olarkən hər hansı bir mənfi və ya müsbət söhbət əsnasında güllərin müvafiq olaraq ləçəklərini dağıdıb və ya şaxələndirərək reaksiya verdiklərinin şahidi olmuşdular. Sarı ləçəkləri üzərində qırmızı çillər olan yaddaş çiçəyi Sənanın ən çox inandığı güllərdən idi. Bu çiçək insanların hissiyyatını duyaraq ona reaksiya verməyi bacarırdı. Yaddaş çiçəyi adamın mənfi enerjisini duysa, dərhal ləçəklərini qapudaraq küsür. Bu çiçək vasitəsilə Sənan qapıdan içəri girən qonağın hansı niyyətlə gəldiyini anlayırdı. Əgər gələn adam pis niyyətli idisə, çiçək ləçəklərini yığırdı, xoş niyyətli idisə, ətir saçmaqda davam edirdi.

Sənan kənddə tək-cə Məbud kişi ilə dostluq edirdi. Məbud kişi sovetlərin dağılması ərəfəsində həyətinə bir neçə istixana qurmuşdu və qərənfil yetişdirməklə məşğul idi. Əvvəllər avtobus sürücüsü işləsə də, sonradan gülçülük onun yeganə məşğuliyyətinə çevrildi. Bu işdə ona iki oğlu da köməklik edirdilər.

Məbud kişi kənddə Gülçü ləqəbilə tanınırdı. Qapısında həmişə gül alverçilərinin növbəsi olurdu. Gülçü Məbudun yetişdirdiyi qərənfillər Moskva bazarlarını bəzəyirdi. Dolanışığı xeyli yaxşılaşmışdı, köhnə evini söküb yerində ikimərtəbəli mülk tikmişdi.

Bir gün səhər Məbud kişi vacib iş dalınca evdən çıxanda qarajda saxladığı “Qaz-24” heç cür işə düşmədi. Qonşusu məsləhət gördü ki,

maşını Sənanın yanına aparsın, yaxşı ustadır, o, baxıb dərini deyəcək. Sənan maşının kapotunu qaldırıb ora-burasına baxdı, ehtiyat hissələrinin sazlığını yoxladı və axırda dedi:

– Ağsaqqal, startır ömrünü sənə bağışlayıb, təzəsini almalısan.

Məbud kişi təzə ehtiyat hissələri alıb gətirdi. Sənan xeyli maşının üstündə əlləşdi. İş əsnasında Məbud kişiylə yaxından tanış oldular. Sənan həyətlərində saldıqı bağ-bağçadan danışdı. Onun söhbəti Məbud kişinin diqqətini cəlb elədi. Sənan Məbud kişinin onun güllərlə bağlı söhbətinə bu qədər maraq göstərməsinə sevindi. Nəhayət, bu mövzuda özünə yaxın həmsöhbət tapmışdı, buna görə işini bitirdikdən sonra onu buraxmadı.

– Məbud kişi, gəl gedək, həyətimizdəki gülləri sənə göstərim.

Məbud kişi həvəslə razılaşdı.

Həyat incə bir sis pərdəsinə bürünmüşdü. Bağçadakı rəng müxtəlifliyini gizlədə bilməyən sis həyətdə sirli-sehrli bir ab-hava yaratmışdı. Güllər gövdələrini gizlədən sisi dələrək, təpələrində uçuşan sərçələrə yoldaşlıq edirmiş kimi, xəfif bir əsinti ilə sağa-sola əylirdi. Səssizliyi quş səsləri və həyətdəki kiçik hovuzdan gələn su şırıltısı pozurdu.

Güllərin fərqli rəng çalarları, ətri, rəyihəsi, gözəlliyi Məbud kişini heyran qoydu. Heyrət içində bağçanı dolaşmağa başladı. Məbud kişi yaddaş çiçəyinə yaxınlaşanda Sənan həyəcanlandı. Səbirsizliklə çiçəyin reaksiyasını gözlədi. Yaddaş çiçəyi şahənə görkəmini pozmadı. Sənan uşaq kimi sevindi; demək, Məbud kişi təmiz adamdır, onunla dostluq etməyə dəyər. Beləcə, aralarında xeyli yaş fərqi olsa da, dostluqları başlandı.

Məbud kişi heyrətini gizlədə bilmədi:

– Oğul, sən bu qədər gülü bir həyətə necə toplamısan? Doğrudan da möcüzədir.

– Mən bu işə illərimi vermişəm, Məbud kişi. Maşın ustası olmağıma baxma, əsas işim bu güllərə qulluq etməkdir. Onlar mənimlə, mən də onlarla nəfəs alıram. Bir gün onların ətrini duymasam, onlarla söhbət etməsəm, nəfəsim kəsilər.

– Əhsən sənə! Bu balaca həyətdə əməlli-başlı cənnət yaratmısan. Güllər səni eşidir, sən onların əhvalını duya bilirsən. Möcüzədir, buna necə nail olmusan? – deyə Məbud kişi soruşdu.

– Bu güllərə aid verilən hər sual bir toxumdur. Zaman keçdikcə zoğ atır, qönçə olur, sonra ləçəklərini açır, ətrini ətrafa saçmağa başlayır.

– Maraqlı mühakimədir. Sən çox maraqlı adamsan, Sənan. Səninlə tanışlığımıza çox şad oldum. Mən özüm də neçə ildir gülçülüklə məşğul oluram. Amma heç vaxt gülləri danışdırmaq ağıma gəlməyib. Mən, sadəcə, qərənfil əkirəm, onlara qulluq edirəm, vəssalam.

– Mən də yetim oğlanam də, Məbud kişi. Başımı bunlarla qatıram, – Sənan dedi.

– Mən də qart yetiməm, a bala. İki yetim bir-birini yaxşı tapıb, – dedi və kədərli-kədərli gülümsədi.

Aldığı hər nəfəslə içinə dolan gül qoxusu Məbud kişini nağıllar aləminə aparıb çıxarmışdı. Sənanın çiçəklərlə həsb-halını heyranlıqla müşahidə

edirdi. Sənan səhləb çiçəyinə nəsə pıçıldadı, çiçək təsdiq mənasında başını tərپətdi. Məbud kişi heyretə gəldi.

– Sən sehrkarsan, çiçəklərin dilini bilən adam! – dedi. – Bu çiçəklər öz varlıqlarına görə sənə borcludurlar.

– Xeyr, onlar gözəlliklərinə görə torpağa borclu olduqlarını bir an belə unutmurlar. Bir gün solacaqlarını, toxum olub torpağa düşəcəklərini və yenidən torpaqdan cücərəcəklərini bilirlər.

– Bəs sən onların nə dediyini necə eşidirsən?

– Bunun qızıl qanununu sənə deyərəm, – Sənan gülümsədi.

– İndi de, – Məbud kişi səbirsizliklə dilləndi.

Sənan güllərin başına dolanaraq sanki əfsun oxuyurdu. Handan-hana bu aləmdən ayrılıb özünə gəldi.

– Gülü güldən eşitmək, ondan öyrənmək lazımdır. Onları tanımağın tək yolu budur.

Məbud kişi doğrudan da qeyri-adi bir insanla tanış olmuşdu. Həyatında hələ belə möcüzə ilə qarşılaşmamışdı. Sanki ona bihuşdarı vermişdilər, güllərin nəfəsi üzünə toxunduqca məst olurdu.

Sənanın çiçəklərə qulluq qaydaları tamamilə fərqli idi. O, heç vaxt güllərin əkildiyi torpağa azot gübrəsi vermirdi. Məbud kişi təəccüb içində qalmışdı: bəs belə olan halda bu güllər necə böyüyür, çiçək açır? Bu bitkilər gücü və təravəti hardan alırdı, necə qidalanırdı? Məbud kişi bilirdi ki, fosfor tərkibli gübrələr qönçələrin əmələ gəlməsinə, tumurcuqların və gənc köklərin əmələ gəlməsinə müsbət təsir göstərir. Sənan isə bu prosedurların heç birini yaxın buraxmırdı, onun gülləri təbii şəkildə torpaqdan və günəşdən qidalanırdı. Məbud kişi düşünürdü ki, Sənan bu çiçəklərə gübrə versə, onların sehri, tilsimi pozular, onlar bakirəliklərini itirə bilər.

Yazın körpə çağı idi və dünyanın bu körpə, günahsız çağında nəinki torpaqdan, çiçəklərdən, otlardan, ağaclardan, hətta havadan da gül ətri yağırdı. Bir də bu gül ətrindən uşaq – süd qoxusu gəlirdi. Məbud kişiye də ən çox ləzzət verən məhz təbiətin körpə qoxusu idi. Bunu Məbud kişi birinci dəfə neçə il əvvəl ilk nəvəsi dünyaya gələndə hiss etmişdi. Onda da yaz çağı idi, səhər obaşdan oyanmışdı və güllərə qulluq edirdi, qəfildən arxasında hənirti hiss etdi, çevriləndə gördü ki, arvadıdır, heyretini gizlətmədən soruşdu ki, xeyir ola, sən nöşün sübh tezdən durmusan? Arvadı gülümsünə-gülümsünə dedi ki, nəvəmiz yuxudan oyanıb, neyçünsə ağladı, mən də ayıldım. Məbud kişi narahat oldu:

– Nöş ağlayır? Bəlkə naxoşlayıb?

– Narahat olma, heç nə olmayıb. Acıbmış, gəlini qaldırmışam, əmizdirib, ondan sonra uşaq sakitləşdi. Bir əllərimi qoxula, gör nə ətri gəlir? – deyərək arvadı əllərini ərinin burnuna yaxınlaşdırdı.

Məbud kişi adamı məst edən ətri dərindən sinəsinə çəkib dedi:

– Süd ətri gəlir.

Sonra havanı qoxladı. Qəribəydi, indi elə bil havadan, bütün dünyadan ana südü ətri gəlirdi. Sənanın güllərindən yayılan ətir də həmin o süd ətrinə bənzəyirdi.

...Sənanın anası Zümrüd xanım onlara pürrengi çay gətirdi, eyvanda oturub gül mürəbbəsi ilə çay içməyə başladılar. Sənan Məbud kişiyyə güllərin hekayətini danışmağa başladı.

* * *

Sənanın atası Arif kişi də maşın ustası idi, həyət-bacanı həmişə səliqəli saxlayırdı. Evin qarşısında əkilmiş çəhrayı, qırmızı qızılgüllər həyətə xüsusi yaraşlıq verirdi. Bu güllərin toxumunu ona bilgəhli dostu Ağadayı vermişdi. Qızılgüllər böyüyüb boy atınca onların böyür-başında məxməri güllər də bitməyə başladı. Arif kişi onlara da qayğı ilə yanaşır, qulluq edirdi. Sənan uşaqlıqdan həyətdəki güllərə maraqla göstərir, atası evdə olmayanda saatlarla onların tamaşasına durur, onlarla danışdı.

Orta məktəbin ədəbiyyat dərində onlara Natəvanın “Qərənfil” şeirini əzbərləməyi tapşırırdılar. Sənan bu şeiri həyətdəki güllərə baxa-baxa əzbərləmişdi. Güllər sanki küsgün ədayla dilə gəlmişdi: “Biz qərənfil deyilik, bizim şeirimizi oxu”.

Atası işdən gələndə başının üstünü kəsdirmişdi:

– Ata, həyətimizdə qərənfil niyə yoxdur?

Atası əvvəlcə duruxmuşdu, sonra oğlunun başını sığallayıb gülümsemişdi:

– Qərənfil də olar, oğlum. Amma gərək onlara xüsusi qulluq edəsən.

– Mən qulluq edərəm, – demişdi Sənan.

Arif kişi oğlunun güllərə bağlılığını görüb sevinirdi. Amma Sənanın dər oxumaqla heç arası yox idi. Atası nə qədər danlasa da, yenə dərslərində axsayırdı. Bir dəfə yenə gündəliyinə baxanda “2”ləri görüb bərk əsəbiləşdi.

– Bax, sənə deyirəm, dərslərini yaxşı oxumasan, həyətdəki gülləri başqalarına bağışlayacam, – dedi.

Düşündü ki, bəlkə bundan sonra Sənan dərslərinə diqqət edər. Doğrudan da Arif kişinin bu xəbərdarlığından sonra Sənan bir müddət vaxtını dərslərinə sərf etməyə başladı. Amma Arif kişi anlayırdı ki, oğlu təhsil almaq həvəsində deyil. Fikirləşdi ki, heç olmasa, öz sənətini ona öyrətsin. Əlində sənəti olar, ona-buna möhtac olmaz. Beləcə, Sənan elm dalınca yox, sənət dalınca getdi və atası kimi elektrik oldu. Amma güllər də onun həyatının ayrılmaz parçasına çevrildi. Atası dünyasını dəyişəndən sonra bütün mehrini güllərə, çiçəklərə saldı. Müxtəlif yerlərdən, müxtəlif adamlardan adını eşitdiyi güllərin toxumunu əldə edib, getirib həyətə səpirdi, onların xüsusiyyətlərini öyrənirdi. Əməlli-başlı gül üzrə mütəxəssis olmuşdu. O, öz dilindən başqa həm də güllərin dilini bilirdi. Natəvanın məşhur qəzəlinin birinci beytindəki mənə ilə heç cür razılaşmırdı. Xan qızı belə yazmışdı:

***Əgərçi xoşdu mənə ətri, həm səfası gülün,
Cəfası çoxdu, nə hasil ki, yox vəfası gülün.***

* * *

Bir gün Nahidə işə gələndə qızlar onun əlində bir qom çiçək gördülər. Çiçəklərin ətri bütün sexi bürümüşdü, tikişlə məşğul olan qadınlar qeyri-ixtiyari başlarını qaldıraraq heyranlıqla Nahidənin əlindəki çiçəklərə baxdılar. Lamiyənin ürəyi atlandı, tez işdən ayrılıb Nahidəyə yaxınlaşdı və çiçəklərin ətrini sinəsinə çəkdi. Qəlbini izah olunmaz bir həyəcan bürüdü. Bu, ona tanış olmayan bir hiss idi.

– Qardaşımğilin həyətidəndir, – Nahidə dedi.

Ürək xəzinəylə dolu büllur bir sandığa bənzəyir, içində nələr olduğunu bir kimse bilməz. Bəzən bir gül o sandığın açarı ola bilər. Lamiyə nərgizlərin nəfəs almasını hiss etdi, onları doyunca qoxlayandan sonra Nahidədən xahiş etdi ki, bir dəstə ayıraraq ona versin. Nahidə çiçəklərin yarısını Lamiyəyə verdi. Lamiyə çiçəkləri su dolu qabda öz iş masasının böyrünə qoydu. Çiçəklər gün boyu Lamiyənin üzünə gülümsədi. Nə vaxt başını işdən ayıraraq onlara baxdısa, sevindiklərini gördü. Bu, əsl möcüzə idi. Qızlara bu haqda danışsaydı, onu dəli zənn edərdilər. Necə yəni? Heç gül də gülümsəyə, sevinə bilər? Lamiyə bunu qızlara heç cür izah edə bilməyəcəkdi. Onu yalnız İlahə anlamaq bilərdi.

– İlahə, gedək mənim güllərimə bax. Onlar sanki adama nəşə demək istəyir, – nahardan sonra Lamiyə rəfiqəsinin qoluna girərək onu iş masasının yanına gətirdi.

İlahə əvvəlcə bir şey anlamaq bilmədi. Onlar birlikdə nərgizləri qoxladılar. Güllərin nəfəsində nəşə sehrli bir qüvvə vardı.

– Güllə can verən onun qoxusudur, – dedi İlahə. – Bu nərgizlər öz qoxusu ilə “mən varam”, – deyib öz varlıqlarını təsdiq edirlər.

Lamiyə sevincdən qollarını İlahənin boynuna dolayıb onu öpdü.

– Sən nə yaxşı qızsan! Sən mənim əkiz tayımsan, İlahə. Nə yaxşı ki, bir-birimizi tapmışıq. Məni ancaq sən anlayırsan, səni yalnız mən hiss edə bilərəm.

İlahə güldü. Bir əhvalatı rəfiqəsinə xatırlatmaq istədi:

– Yadındadır, neçə il bundan əvvəl məhəlləmizə bir gülsatan kişi gəlmişdi.

– Hə, arıq, üzütüklü adam idi. Bir müddətdən sonra da yoxa çıxdı, – Lamiyə keçən günlərə daldı.

– Həmişə saxta, cansız, qoxusuz güllər gətirərdi. Biz o gülləri xoşlamazdıq. Deyərdik ki, dayı, bizə canlı güllər gətir.

– O da gülüb deyərdi ki, qızım, o güllər tez solur. Mənim gətirdiyim güllər isə heç vaxt solmur.

– Başımızı aldatmaq istəyirdi. Biz də uşaq idik, elə bilirdik ki, güllər solanda ömrü də başa çatır. Adamlar da süni güllərə alışmışdılar. Evlərin pəncərələrini süni güllər bəzəyirdi. O güllər illərlə evlərin bir küncündə qalıb tozlanırdı, unudulurdu, – İlahə müdrikcəsinə gülümsədi.

– Onda bizi gülün qoxusu yox, forması, gözəlliyi cəlb edirdi.

İlahə filosof ədası ilə dedi:

– Biz çox vaxt insanlara da bu cür yanaşırıq, içindəki cövhəri deyil, zahiri yaraşığı qiymətləndiririk və yanırıq. Süni güllər olmasa, təbii güllərin dəyəri bilinməz.

– Nə gözəl dedin, İlahə. Sənin dərin düşüncələrin məni heyran edir.
– Sənin də gülləri duymağın, onları eşitməyin məni heyrətləndirir, – İlahə dedi.

Gülüşdülər. Nahidənin gətirdiyi çiçəklər olmasaydı, illərin o tayında qalmış balacaboy, sısqı kişini bəlkə bir də heç vaxt xatırlamayacaqdılar. Çox güman ki, onun nə vaxtsa bu dünyada olduğunu indi bir kimsə xatırlamır. Yəqin çoxdan ölmüş olar, – deyə düşündülər.

Çiçəklər solanda, ətri canından çıxanda Lamiyə kədərələnmişdi, uşaq kimi dodaqlarını büzmüşdü. Hiss etdi ki, bundan sonra nərgizlər üçün darıxacaq. Nahidəyə yaxınlaşıb çəkinə-çəkinə dedi:

– Mənim çiçəklərim soldu.

Nahidə başını işdən ayıraraq Lamiyəyə baxdı və gördü ki, elə bil qızın da çiçəklər kimi rəngi solub. Gülümsədi:

– Üzümə, bu, sənin günahın deyil ki. Güllərin təbiəti belədir, bir gün açılan bir gün solur. Amma çiçəklər heç vaxt ölmür. Əgər istəsən, yenə sənə nərgiz gətirərəm.

Lamiyənin üzü bir anda işıqlandı, sevincək Nahidənin çiyinlərini qucaqladı:

– Doğrudan? Çox sevinərəm. Onların ətrinə elə öyrəşmişdim ki. Güllər solub deyə, elə bil nəfəsim də çatmır.

Səhəri günü Nahidə işə gələndə bir qucaq nərgiz gətirmişdi. Nərgizlərin ətri bütün tikiş sexini bürümüşdü. Lamiyə çiçəkləri dibçəkdə bəsləyirdi, pəncərədən süzülən gün işığı nərgizlərə həyat bəxş edirdi. Nərgizlər isə öz növbəsində yeriyən çiçəklərə öz ətrindən pay verməkdəydi.

Lamiyə nərgizlərə o qədər alışmışdı ki, masası boş olanda heç bir iş görə bilmirdi, bir dəfə az qala, barmağını tikiş maşınının iynəsi altında qoyacaqdı. Nahidə qardaşının güllərindən elə heyranlıqla danışırdı ki, qızlar bu möcüzəli məkanı görməyə can atırdılar. Sənanın gül bağçasıyla ən çox maraqlanan Lamiyə idi. Nərgizlər onu sehləmişdi. Nahidə danışırdı ki, qardaşı güllərin dilini bilir, onlarla əməlli-başlı söhbət edir. Lamiyə bütün varlığı ilə hiss edirdi ki, nərgizlər ona nəsə demək istəyir, dibçəkdə uçunur, çiçəklərini əsdirib həyəcanlanır. Bu həyəcan qeyri-ixtiyari Lamiyəyə də sirayət edirdi. Lamiyə indiyə qədər heç vaxt belə hisslər keçirməmişdi. Bu, yeni duyğu idi...

Bir gün Nahidə qızları başına yığıb dedi:

– Qızlar, anam qəşəng lobyə-çilov bişirib, işdən çıxan kimi yığışın, bizə gedirik.

Lamiyə, nəhayət, gülləri görəcəyinə sevindi.

Dəmir darvazanın qarşısına çatanda Nahidə hamıdan qabağa düşüb evə, anasına xəbər verməyə yüyürdü. Həyət başdan-başa gül-çiçəyə bürünmüşdü. Rənglərin əlvanlığı, bir-birinə qarışmış ətir qoxusu qızların ürəyini titrətdi. Bu gözəllik qarşısında heyrətlə içlərini çəkib durdular. İlahə əllərini üzünə aparıb pıçıldadı:

– Ay aman! Bu nə gözəllik! Mən ömrümdə bu qədər gülü bir yerdə görməmişdim. Əsl cənnətdir.

Nahidənin anası Zümrüd xanım bir-bir qızların üzündən öpüb onları evə dəvət etdi. Lamiyə hələ də güllərin arasında gəzişirdi. İlahə zarafatla dedi:

– Lamuş gülləri görüb bizi yaddan çıxarıb.

Zümrüd xanım gülümsədi:

– Eh, ay qızlar, bu güllər Sənana doğma anasını da unutdurub. İşdən gəlincə düşür həyəətə, saatlarla çiçəklərlə danışırsınız. Özündən ayrılırsınız, tamam başqa adam olur. Bilmirəm nə sirr var güllərdə, həyəətə gireni ovsunlayır.

Zümrüd xanımın sözləri qızların marağına səbəb oldu. Qarayanız, saçlarını başının ortasına yığmış Zəhra: “Bəlkə düşək güllərə tamaşa edək?” – dedi. Amma Zümrüd xanım qızların qolundan tutub yemək süfrəsinə doğru çəkdi:

– Güllər qaçmır, qızlar. Keçin əyləşin, əvvəlcə sizə qəşəng bir çay gətirim. Oturaq yeməyimizi yeyək, sonra güllərə nə qədər istəyirsiniz, tamaşa edə bilərsiniz.

İlahə pəncərədən Lamiyəni səslədi:

– Ay qız, bu nə çiçək sevdasıdır? Gəl, Zümrüd xala çay gətirib. Sonra birlikdə düşüb həyəti gəzərik.

Lamiyə ayaqlarını sürüyə-sürüyə eyvana çıxdı, gözləri hələ də arxada idi, güllərdən heç ayrıla bilmirdi.

Qızların məclisi şən keçdi, deyib-güldülər. Evi şən qəh-qəhələr bürümüşdü. Nahidənin anası bu bir-birindən gözəl qızlara baxaraq fikirləşirdi ki, kaş oğlu Sənən bu qızlardan birini bəyənib evlənəydi. Hər dəfə Zümrüd xanım evdə evlənməkdən söz salanda Sənən nəyisə bəhanə edib sözün arasına söz qatırdı.

– Ay ana, evlənmək bazardan kartof almaq deyil ki. Vaxtı gələndə evlənəcəyəm, sən narahat olma.

– Vaxt gəlmir e, gedir, oğlum. Necə narahat olmayım? Yaşın otuza yaxınlaşır, bəs nə vaxt evlənəcəksən? Sən evlən ki, Nahidənin də yolu açılsın.

Onların evlərində belə söhbətlər tez-tez olurdu. Nahidə hər dəfə işdən qayıdanda anasını yanlayırdı ki, ay ana, filankəsin qızı yaxşı qızıdır, bəlkə onu Sənən üçün alaqsın? Zümrüd xanım gileyləndirdi:

– Qardaşına söz demək olur ki? Deyir gərək qızı özüm bəyənəm. Məhəllədə, qohum-qonşuda bu qədər gözəl-göyçək qızlar var, gədənin elə bil gözü bağlanıb.

– Nə vaxt bu həyətdəki güllərdən başı açılsa, onda özünə canlı bir gül seçəcək, – deyə Nahidə zarafata salıb güldü.

– Güllər onu elə ovsunlayıb ki, çətin evlənmək haqda düşünsün, – Zümrüd xanım naümid halda dedi.

– Ay ana, gözü bir qızı tutdu, vəssalam. Sevgi onun gözlərini açacaq. Sən darıxma, – Nahidə elə arxayınlıqla danışırdı ki, Zümrüd xanımın ürəyində ümid cücərdi.

– Allah ağızından eşitsin, qızım. Təki sən deyən olsun.

Sənən işdən qayıdanda evdəki səs-küyü görüb əvvəlcə təəccübləndi, çünki atası dünyasını dəyişəndən bəri evlərində heç vaxt bu qədər adam olma-

mışdı. Arada anasının köhnə rəfiqəsi Tubu xala gəlib-gedərdi, bir də Sənanın bir-iki dost-tanışı ona baş çəkərdi. Aynabənddə anası ona yaxınlaşdı:

– Nahidənin iş yoldaşlarıdır. Keç əl-üzünü yu, gəl sən də otur.

Sənan boyun qaçırmaq istədi:

– Ay ana, ayıbdır axı, o qədər qızın içində mənim nə işim var? Qoy rahat söhbətlərini eləsinlər. Mən gedim, çayxanada uşaqlarla başımı qatım.

Anası narahat oldu:

– Ay bala, işdən yorğun gəlmisən, yaxşı yemək bişirmişəm. Heç olmasa, bir tikə çörək ye, sonra gedərsən.

– Yox, ay ana. Narahat olma, yemək yemişəm. Gedim mən.

Zümrüd xanım oğlunun qolundan tutub buraxmadı.

– Sənan, yaxşı deyil, keç içəri, qızlara “xoş gəlmisiz” de, sonra get.

Sənan nələc qalıb qonaq otağına keçdi. Yeddi-səkkiz qız süfrə başında durna kimi düzülmüşdülər. Sənanı görəncə hamı özünü yığışdırdı.

– Xoş gəlmisiniz! – Sənan utancaq tövrlə gülümsədi.

Qızların da üzündə təbəssüm cilvələndi. Lamiyə isə hələ də saçlarıyla oynayırdı. Sənan özünü itirdi, qızlara öteri göz gəzdirib tez çölə çıxmaq istədi...

...– Deyəsən, bu güllər sizi əməlli-başlı sehrəyib... – Sənan utancaq təbəssümlə dedi.

Güllər ləçəkləriylə tənbel-tənbel kirpik çalır, axşamı gözləyirdilər ki, səhər açılınca yuxulasınlar.

Sənanın təbəssümü Lamiyənin də üzünə nur çilədi.

* * *

Lamiyə bütün gecəni yata bilməmişdi, yatağına elə bil qor dolmuşdu, indi də burnunu soyuq pəncərə şüşəsinə dayayıb yuxudan yenice oyanmaqda olan şəhəri seyr edirdi. Pəncərənin soyuğu gecə köynəyinin içindən bütün bədəninə dolub onu üşütdü. Kimsəsiz küçələr sanki intizarla kiminsə yolunu gözləyirdi. Fikirləşdi ki, görəncə niyə bütün səhərlərin sazağı eynidir? Günəş niyə hər dəfə səhərin ayazından sonra dünyanı isitməyə başlayır? Bəlkə ona görə ki, insanlar sazaqda onun yolunu daha böyük intizarla, həsrətlə gözləsinlər?!

Tez-tez Günaygildən iş yerinə zəng vurub İlahədən təzə xəbər olub-olmadığını öyrənirdi. Qızın qardaşları bir neçə dəfə tikiş sexinə gəlib İlahədən onun yerini soruşmuşdular. Kiçik qardaşı Vahid hətta onu hədələmişdi:

– Bütün bu işlərin baisi sənsən!

Lamiyə qəzəblənmişdi:

– Bura bax, həddini bil! Qızı evdən didərgin saldığınız bəs deyil, indi də məni hədələyirsən? Elə etmə ki, səndən polisə şikayət edim.

Vahid polis sözünü eşidəndən sonra bir az gerilədi. İş polisə düşsəydi, onların vəziyyəti yaxşı olmayacaqdı. İlahə hiss edirdi ki, onu addım-addım izləyirlər, amma özünü o yerə qoymurdu. Lamiyəyə tapşırırmışdı ki, nəbədə onlara, ya da iş yerinə gəlsin, İlahənin gedib-gəldiyi yerlərə güdükçülər qoymuşdular.

Bir dəfə zəng edib Lamiyə ilə uzun-uzadı söhbətləşdi.

– Lamuş, bu vəziyyət nə vaxta qədər davam edəcək? Bəlkə qayıdasan evinizə? İnan ki, sənə görə mənə də rahat buraxmırlar. Atam, qardaşlarım da artıq narazılıq edirlər. O gün atan yenə bizə gəlmişdi. Mən artıq yalan danışa bilmirəm. Vıdan əzabı çəkirəm. Sən gəl, qayıt evinizə.

Lamiyə nə hə, nə yox dedi. Üzüntülü fikirlər burulğanında varlığını unutmuşdu. Bundan sonrakı həyatını necə yaşayacağı haqqında heç bir təsəvvürü yox idi. Gələcək ona dumanlı görünürdü. Taleyin ona hansı sürprizlər hazırladığından xəbərsiz idi. Bu tale əyninə dar gələn paltar kimi onu sıxırdı.

Lamiyə artıq Günaygildə qala bilmirdi, gecələr ana-bala yatandan sonra qalxıb gecə köynəyində eyvana çıxır, saatlarla dayanıb qaranlığa baxırdı. Gecənin sükutunda çiçəklərin pıçılığını eşidirdi. Ev sahiblərini bezdirib onların gözündən düşəcəyindən qorxurdu. Nə qədər üzünə xoş baxsalar da sıxılırdı, qəfəsdəki quş kimi çabalayır, sərbəstliyinə qovuşmaq istəyirdi. Bir dəfə Günay həтта ondan inciyərək:

– Bəlkə mama xətrinə dəyib? Mənə de. Birdən-birə noldu ki, getmək istəyirsən? – demişdi.

Lamiyə ilə Günay bir-birlərinə o qədər isinişmişdilər ki, bir an da ayrı qala bilmirdilər. Ətir xala onların bu mehribanlığına ürəkdən sevinirdi. Günayın öz daxili dünyası vardı. O da İlahədən başqa kimsə ilə rəfiqəlik etməzdi, heç oğlan dostları da yox idi. İnsanlarla ünsiyyət qurmaqda çətinlik çəkirdi. Buna zehni tənbellik də demək olardı. Bu da Ətir xalanı narahat edirdi, qızın yaşı keçirdi, ailə qurması lazım idi. Amma Günay heç kəsi yaxın buraxmırdı. Nə işdisə, ilk gündən Lamiyə ilə bir su olub axdılar. Ətir xala onların cici-bacılığına bir yandan məəttəl qalmışdı, o biri tərəfdən də sevincək olmuşdu. Arada Lamiyəni xəlvətə çəkib qulağına pıçıldayırdı ki, ay qızım, sən Allah, Günayı başa sal, yaşı keçir, ailə qurması lazımdır, mən də qoca arvadam, ondan çox nigaranam, istəyirəm nəvə-nəticə görüm... Ətir xala bu sözləri deyəndə səsi titrəyir, gözləri dolurdu. Lamiyə Ətir xalanı qucaqlayıb arxayın salırdı. Sonra da özünün “diplomatik gedişləri”ni işə salırdı. Günay Lamiyəni dinlədikcə gülümsəyirdi, anlayırdı ki, dedikləri Lamiyənin öz sözləri deyil, onu anası öyrədib.

– Ay Lamuş, sən də anamın fitvasına getdin?

Lamiyə günahkarcasına dodaqlarını büzürdü. Beləcə, Ətir xalanın planı suya düşüb əriyirdi.

* * *

Növbəti iş günlərindən birində İlahə Sənanı sexdə gördü. Bir kənara çəkilib bacısı ilə nə barədəsə danışdılar. Sənan İlahəni gören kimi, yaxınlaşıb salamlaşdı:

– Xoş gördük, İlahə bacı! Necəsiniz? – Utancaq təbəssümlə hal-əhval tutdu.

– Yaxşıyam, çox sağ olun. Siz necəsiniz? Sizdən nə əcəb?

Sənan tutuldu, dilini sürüdü:

– Heeç... Nahidə ilə bir balaca işim vardı.

– Hə, onda sizə mane olmayım, – İlahə bunu deyib qardaşla bacını baş-başa buraxdı.

Nərgizlər sevginin ən aşkar elementlərindən biri kimi dibçəkdən boylanırdı... Onlar açıq pəncərədən süzülən sübh şəhində çimib qurulanmışdı, indi də Nahidə ilə Sənanın söhbətini dinşəyirdi. İlahə qadın hissiyyəti ilə duyurdu ki, Sənanı bura gətirən səbəb heç də Nahidə deyil... Lamiyə işə çıxmadığı üçün neçə gün idi güllərə İlahə qulluq edirdi. Hiss edirdi ki, güllər əvvəlki kimi şux deyil, sanki nərgizlər Lamiyə üçün darıxırdı.

İşdən evə qayıdanda yol boyu Lamiyə haqqında düşündü. Tutaq ki, qız evə qayıtdı, onu yenə incidəcəklər, həyatını zəhərə döndərəcəklər. Kaş qismətinə yaxşı bir oğlan çıxaydı, ərə gedəndən sonra bəlkə ondan əl çəksinlər. Yazıq qıza göz verib işıq vermirlər. Dəfələrlə sözarası demişdi ki, intihar edəcəyəm. İlahə ən çox bundan qorxurdu, Lamiyəni bir an da olsun gözdən qoymur, ona həyat eşqi aşılamağa çalışırdı. Onu inandırmağa çalışırdı ki, xoşbəxt olacaq, bütün çətinliklər arxada qalacaq, ailə qurandan sonra qardaşları onun yaxasını rahat buraxacaqlar.

Əl-üzünü yuyub süfrə arxasına keçmək istəyəndə ev telefonu zəng çaldı. Dəstəyi anası Gülnisə arvad götürdü.

– İlahə, bacındı, səni istəyir, – dedi.

İlahə dəstəyi qulağına tutdu:

– Hə, Zümrüd. Salam. Necəsən?

– İluş, tez bizə gələ bilərsən? – bacısı dedi.

İlahənin ağılına gələn ilk fikir bu oldu ki, yəqin bacısı yenə əriylə dalaşılıb.

– Nə olub, ay qız? İşdən indicə gəlmişəm, yemək yeyirəm. Yoxsa yenə Seymurla dalaşmısan?

– Aaz, yoox. Özümü yaxşı hiss eləmirəm. Deyəsən, təzyiqim qalxıb, dur tez gəl bizə, – bacısı cavab verdi.

İlahə hiss etdi ki, bacısı ondan nəyisə gizlədir; bu, baş ağrımaq məsələsi deyil. “Tez bizə gəl” hansısa hadisədən xəbər verirdi.

Bir göz qırpımında yenidən yuyunub darandı. Özünə yalnız bacısıgile çatanda gəldi. Boyun-boğazında tər gilələnmişdi. Sanki bu uzun yolu qaça-qaça, birnəfəsə qət etmişdi. Halsız-taqətsiz, üzgün halda mətbəxdəki həmişəki yerində – pəncərə önündəki masanın arxasında oturdu. Zümrüd bacısının bu halını görüb gileylənməyə başladı:

– Ay qız, mən sənə dedim tez gəl, day demədim ki, başılovlu qaça-qaça gəl. Heç nə olmayıb. Qorxma.

Bu vaxt Lamiyə qonşu otaqdan çıxıb mətbəxə girdi. İlahə yerindən dik atıldı:

– Lamuş?! Sən burda neynirsən?

Onlar qucaqlaşdılar. Lamiyə doluxsundu:

– İluş, darıxmışdım səninçün...

– Mən də darıxırdım. Allah mərdiməzara lənət eləsin! Ev-eşiyindən didərgin düşmüşən.

Lamiyənin göz yaşları İlahənin boyun-boğazını islatdı. Rəfiqələr gecə yarından keçənə qədər dərdləşdilər. Lamiyə sanki qəfəsdən azad olmuş

quş kimi dil-dil ötürdü. Onların zövqləri, düşüncələri eyni idi, sanki birinin fikirləri o birinin şüurunda əks-səda verirdi. İlahə ağzını açmamış, Lamiyə onun deyəcəyi sözü muncuq kimi səfə düzürdü. Günləri birlikdə keçdiyindən bəzən bir-birlərinin arzularını dəyişik salırdılar, xatirələri bir-birinə qarışırdı, özləri də çaş-baş qalırdılar və gülüşə-gülüşə arzuların üstündən şütüüb keçirdilər.

Səhər yeməyini birlikdə yedilər. Süfrə arxasında İlahə Lamiyə ilə bağlı planını dilə gətirdi:

– Bax, Lamuş, bilirsən ki, sənin xətrini dünyalar qədər istəyirəm. Səndən yaxın rəfiqəm yoxdur. Amma anan, qardaşların məni rahat buraxmırlar. Məndən sənin yerini soruşurlar. Xəbərim yoxdur, deyirəm. Mənə inanmırlar. Məndən incimə, səni aparıb ailənə təhvil verəcəyəm.

Lamiyə etiraz etmək istədi, İlahə buna imkan vermədi:

– Sus. Sənin başqa variantın yoxdur. Vəziyyət daha da pisləşə bilər, sən evə qayıtmalısan. İndi sizə zəng vurub atanla danışacağam, səni özüm evinizə aparacağam.

– Məni döyəcəklər, – Lamiyə ağılsındı.

– Sənə çırtma da vura bilməzlər, əvvəlcə mənə söz verəcəklər ki, sənə toxunmayacaqlar. Əks halda özüm onları polisə verəcəyəm, – İlahə hökm-lə dedi.

Əslində, Lamiyə evlərinə qayıtmaq istəyirdi, amma qardaşlarından qor-xurdu. Onlarla bir evdə yaşamaq çəkilə zindanın bir yerdə olması kimi bir şey idi. Buna baxmayaraq İlahənin əminliklə dediyi sözlər qızda inam oyatdı və o, azacıq toxtadı. Düşündü ki, bu hadisədən sonra qardaşları, anası bir müddət onun yaxasından əl çəkərlər. Deyirman daşı dayanmayanca isə onun nə üyütdüyünü bilmək olmaz...

Dəstəyi Lamiyənin anası Badam arvad qaldırdı:

– Əlo, kimdü?

– Badam xala, salam. Mənəm, İlahədir. Necəsən?

– Salam, qızım. Necə olacağam? Qızdan hələ də xəbər-ətər yoxdur. Qonşular hər gün onu soruşur, hərəsinə bir yalan deyirəm, gah deyirəm rayona rəfiqəsigilə gedib, gah deyirəm bacımğilə göndərmişəm. Günümüz qara olub, ay bala. Deyirəm birdən yazıq uşağın başına bir iş gələr, sonra mən neynərəm, ay bala? – Badam arvad telefonda sızıldadı.

İlahə bir anlıq nəfəsini dərib dedi:

– Badam xala, narahat olma. Qız tapılıb!

– Doğrudan, qızım? Ay səni şadxəbər olasan! Can, can. Hardadır, ay başuva dönüm? Qurban olaram sənə! Nə yaxşı məni sevindirirdin. Allah səni sevindirsin. Xoşbəxt olasan, ay qızım!

– Çox sağ ol, Badam xala. Turab əmi evdədir?

– Həri. Elə bütün günü evdə olur da. Hara gedir ki?

– Onu telefona çağır. Onunla söhbətimi edim, Lamiyəni özüm götürüb gələcəm.

– Ay qızım, nə sözün var, mənə deyinən də.

– Badam xala, sözümü Turab əmiyə deməliyəm.

Turab kişi telefonun dəstəyini qulağına apararı kimi, salamlaşmadan dedi:

– Hə, qonşu qızı, eşidirəm. Deyəsən, qızımı tapmısan axı.

– Salam, Turab əmi. Hə, tapmışam. Qız yanımdadır, bir azdan onu gətirəcəyəm. Amma mənə kişi sözü verməlisiz.

– O nə sözdü ay qızım, kişi sözü nədü? Begəm birdən-ikiyə yalan danışmışam? Eyib döğül? Aton yaşında kişiyəm, gör mənə nə deyirsən.

– Turab əmi, sizə ağsaqqal qonşu kimi böyük hörmətim var, onları bir kənara qoyaq. Söz verin ki, evdə qıza çırtma da vurulmayacaq. Bu dəfə evdən çıxıb getməklə sizi qorxutdusa, ikinci dəfə təkrarən evdə kimsə ona əl qaldırsa, onu incidib, döyüb bezdirsə, intihar edəcək. Mən də onun intihar etdiyini eşitsəm, sizi özüm polisə verəcəyəm. Danışdıq?

– Ay qızım, ona bu evdə kim güldən ağır söz deyir ki? Öz evidir, adam da evindən bezər? Söz verirəm, heç kim ona toxunmayacaq!

– Bax, məsuliyyət sənin boynundadır, Turab əmi. Əgər qızı incitsəz, sonra məndən inciməyin.

– O nə sözdür, qızım? Ona heç kimin əli dəyməyəcək, gəlsin evə.

Beləcə, Lamiyə evlərinə qayıtdı...

* * *

Məbud kişi istixanadan kənarında evin qarşısındakı boş sahəyə Sənanın verdiyi gül toxumlarını səpmişdi. İndi də intizarla onların torpaqdan boy göstərəcəyi günü gözləyirdi. Arvadı dünyasını erkən dəyişdiyindən bütün mehrini güllərə, çiçəklərə salmışdı. Qonşu kənddə ərdə olan qızı həftədə bir dəfə gəlib atasına baş çəkir, evi silib-süpürür, biş-düşünü edir, çıxıb gedirdi. İndi onun tənhalığını həyətdəki güllər bölüşürdü. İstixanadakı qərəfillərdən elə bil soyumuşdu. Sənanın sehrkar gülləri onun üzünə başqa bir dünyanın qapısını açmışdı.

Axşam evə yorğun qayıtdı, bir stəkan çay içib siqaret çəkəndən sonra yemək yemədən yerinə girdi. Uzanan kimi dərin yuxunun dibinə yuvarlandı. Yuxusunda bir gül gördü, amma müəyyən edə bilmirdi ki, bu gülün adı nədir, boynunun bükük olmasından onu bənövşəyə bənzətmək olardı. Yox, bənövşə deyildi. Bu gül dəhşətli dərəcədə onun rəhmətlik arvadı Nərgizə oxşayırdı. İndi fərqi vardı ki, arvadının da adı gül adıdır. Sağlığında onu “gülüm, çiçəyim” deyər çox əzizləmişdi, qayğısını çəkmişdi, sevgisini ondan əsirgəməmişdi. Amma onu nərgiz gülü ilə eyniləşdirmək heç ağına gəlməmişdi. O, bu sözləri əksər insanlar kimi, mexaniki şəkildə deyirdi. İndi yuxusunda Nərgiz adını bilmədiyi gülün qiyafəsində idi. Çəhrayı ləçəkləri tərpendikcə sözlər canlanırdı. Məbud kişi Nərgizin dediklərini lap həyatda olduğu kimi aydın eşidirdi.

– Sən məni torpağa basdırdın, bax, mən yenə torpaqda cücərmişəm. Demək, heç vaxt ölməyəcəm.

Məbud kişinin qorxudan nitqi tutulmuşdu, kəkələyirdi:

– Necə oola bilər bu? Sən, sən di-di-dirilmisən?

– Mən sənin gözlərinde bir gözəl görürəm, o, mənəm. Hələ dünyada

belə gözəl çiçək görməmişəm. Yəqin sən də həyatın boyu belə gözəlliyə rast gəlməmişən, – Nərgiz bunları deyib gülümsədi.

Məbud kişi bu gül-qadının gözəlliyi önündə sustaldı. Qeyri-ixtiyari dodaqlarından Füzulinin misraları qopdu:

Heyrət, ey büt, surətin gördükdə lal eylər məni,
Surəti-halım görən surətxəyal eylər məni.

Məbud kişinin ömrü boyu oxuduğu bir kitab vardı. O da Füzulinin qəzəllər kitabı idi. Sözlərin dərinliyinə vara bilməsə də, mənanın üst qatı onu məmnun edirdi. Füzuli özü deyirdi ki, mənim qəzəllərimin üst qatı aşiqlər üçündür, alt qatı ariflər üçün. Məbud kişi aşiqlər qisminə aid idi.

Hövlək yuxudan ayıldı. Səsi hələ də otaqda əks-səda verirdi: “Nərgiz! Nərgiz!” Yerinin içində oturub hönkür-hönkür ağladı. Toxtayandan sonra işığı yandırır Nərgizin divardakı rəsinə baxdı. Rəsmdən ona yuxuda gördüyü cəhrayı çiçək baxırdı. Eyvana çıxıb siqaret yandırdı, pəncəyini çiyinə atıb həyəətə düşdü. Eyvandakı lampanın işığında gül toxumları əkdiki torpaq parçasına diqqətlə baxdı. Toxumlar torpaqdan cücərmişdi. Sevindiindən bilmədi neyləsin. Çöməlib oturdu.

– Dünyaya xoş gəldiniz! – pıçıldadı.

Pöhrələr elə bil bir az da canlandı:

– Sənin dünyana...

Məbud kişi yan-yörəsinə baxdı, heç kim yox idi. Səs torpaqdan cücərən çiçəklərdən qopmuşdu. Cəld ayağa qalxıb istixanaya yüyürdü. Qərənfillər əsgər kimi sıraya düzülüb sanki onun əmrini gözləyirdilər. Məbud kişi üzünü qərənfillərə tutub ucadan dedi:

– Bu gündən hamınız azadsınız! Bu qədər əziyyətinizi çəkdim, amma siz məni anlamadınız, dərdimə şərik olmadınız. Mən təklikdən əziyyət çəkəndə mənə heç bir təsəlli verə bilmədiniz. Elə bil qulaqlarınız kardır, gözləriniz kordur, görmürsünüz, eşitmirsiniz. Odey, mənim dostlarım ordadır. Məni ancaq onlar anlaya bilər. Bundan sonra daha məni darıxmağa qoymayacaqlar. Mənim Nərgizim də onların arasındadır. Eşidirsiniz?

* * *

Sənən xəyalında özülə Lamiyəni təsəvvür etdi; qarla örtülmüş ağappaq bir dünyanın içində yığıla-dura qartopu oynayırdılar. Lamiyənin atdığı qartopu Sənəni küreyindən tutdu. Sənən bir anlıq ayaq saxlayıb yavaşca yerə əyildi və bir ovuc qar götürdü. Lamiyə dərhal yerindən götürüldü. Uzun qaç-qovdan sonra, nəhayət, Sənən Lamiyəni tutdu və qarı qızın üz-gözünə sürtməyə başladı. Lamiyənin şirin çığırtısı ona ləzzət verdi. Qızın yumşaq yumruqları sinəsinə dəydikcə qollarının onun belinə nə vaxt dolandığını bilmədi. Qız oğlanın qucağında qar çiçəyi kimi titrədi. Sənənin varlığı ehtizaza gəldi, dodaqlar köz kimi bir-birinə toxundu. Sənən qızdırmalı adamlar kimi titrəyib özünə gəldi. Nahidə qarşısında dayanıb gülümseyirdi.

– Bayaqdan çağırıram, eşitmirsən?

Key-key bacısına baxdı, nə deyəcəyini bilmədi. Nahidə qardaşının hələ də xəyal aləmində olduğunu görüb çiyinə toxundu:

– Ey, səninləyəm. Birdən aşiq-zad olarsan ha, xəbərimiz olmaz, – yüngülcə qardaşına sataşdı.

Sənan ətrafına baxıb heç yerdə qar görməyəndən sonra özünə gəldi.

– Bağışla, bir az fikirli idim.

Sənan son vaxtlar tez-tez beləcə dalğın olur, fikirli gəzib-dolaşırdı. Bu da Nahidənin diqqətindən yayınmamışdı.

– Hə, görürəm, xəyalın eşqin göylərində gəzir.

– Yaxşı görək e. Nə eşqbazlıqdır? – Sənan söhbətdən yayınmaq istədi.

– Nədi? Düz demirəm? – Nahidə əl çəkmədi.

– Yox, düz demirsən.

– Gözünün içinə kimi yalan deyirsən. Güllər yalanı sevmir, əzizim. Bir bax, necə küsgündürlər.

Sənan çevrilib güllərə baxdı, ikirəngli qızılgüllər başını aşağı əymişdi. Nə cavab verəcəyini bilmədi.

Bir neçə gündən sonra qərara gəldi ki, hansısa bəhanə ilə Lamiyənin iş yerinə getsin. Sənan da Lamiyənin ruhunun bütün dərinliklərinə sahib olmaq kimi bir hiss yaranmışdı. Bu qarşısızalmaz hiss dincliyini əlindən almışdı. Qızılgüllər Sənanı müşahidə edirdi, ondakı dəyişikliyi hiss edib vəziyyətin nə yerdə olması barədə bir-birinə pıçıldayırdılar.

İş vaxtının sonuna yaxın qızlar evə getməyə hazırlaşırdılar. Bu vaxt Sənan qapıda göründü. Bütün baxışlar Lamiyənin üzərində cəmləndi. Qız özünü itirib qızardı. Nahidə təəccüblə: – Nə əcəb səndən? – deyər soruşdu.

– Heç, darıxdım evdə. Gəldim sizi gəzməyə aparım. Bir az gəzişək.

Qızlar mənalı-mənalı baxış baxmışdılar.

Nahidə, Lamiyə və Sənan birlikdə gəzintiyə çıxdılar. İlahə dərəcə hazırlaşmalı olduğu üçün evə getdi. Lamiyə çox təkid etmədi. Nədənə hamıdan çox o həyəcanlı görünürdü.

* * *

Kəpənək parkında Nahidə onlardan ayrıldı. Nahidənin kölgəsi parkın başında gözdən itincə Lamiyə ilə Sənanın əlləri birləşdi. Sonra dodaqları...

Lamiyənin dodaqları qızılgülün ləçəkləri kimi müşk-ənbər qoxuyurdu...

* * *

İlahə imtahanlarını verib universiteti bitirmək üzrə idi. Lamiyə ilə danışmışdılar ki, diplomunu alan kimi həmin günü birlikdə qeyd edəcəklər.

– O gün sənə sürprizim olacaq, – Lamiyə gülümsəyib İlahəni qucaqladı.

Beləcə, ayrıldılar. Bir gün Lamiyə yenə işə gəlmədi, ondan sonrakı gün də işdə görünmədi. Qızlar narahat olmağa başladılar. Görəsən yenə nə hadisə baş verib? Qız niyə işə çıxmır? İlahə bir neçə dəfə Lamiyənin evlərinə zəng vursa da hər dəfə ya anası, ya da qardaşı dəstəyi götürüb Lamiyənin evdə olmadığını, harasa getdiyini deyirdilər.

Bir gün səhər Nahidə işə gələndə gətirdiyi xəbərlə qızların narahatlığına son qoydu:

– Qızlar, sizə şad xəbərim var. Sənən dünən Lamiyə ilə görüşüb. Salamətçılıqdır. Qız özü işdən çıxıb. Ondan əvvəl də bir-iki dəfə görüşüblər.

İlahə ürəyində Lamiyədən incidi; indiyədək bir-birlərindən sirr saxlamamışdılar. Bu dəfə Lamiyə qaydanı pozmuşdu, sevgisini İlahədən də gizlətməmişdi. İlahə düşündü ki, əgər o, hansısa bir oğlanı sevseydi, bunu birinci bilən Lamiyə olacaqdı. Bu incikliyə baxmayaraq İlahə onların arasında yaranmış sevgiyə görə sevindi. Təki xoşbəxt olsun, canı qardaşlarının təzyiqindən qurtaracaq, öz ailəsi olandan sonra daha ona deməyəcəklər ki, bu nə paltardır geymişən, saçlarını niyə gündə bir rəngə boyayırsan, niyə bəzənib-düzənirsən?

Çiçəklər iki insanın eşqi arasında tərcümanlıq edirdi. Bu sevdanın baş tutmasında onların həlledici rolu vardı...

* * *

Uzun müddət Lamiyədən səs-soraq çıxmadı. İlahə təəccübqarışıq nigaranchılıq hissi keçirirdi. Hara gedirdisə, harda olurdusa, Lamiyənin xəyalı bir an da olsun, gözünün önündən çəkilmirdi.

İlahə universiteti bitirib ali təhsil diplomunu da aldı, yenə Lamiyə görünmədi. Lamiyə İlahədən niyə soyumuşdu? Aralarında heç bir umuküsü olmamışdı, bir-birlərinin qəlbinə dəyməmişdilər. Bəs nə baş vermişdi ki, qız onunla əlaqəni tamamilə kəsmişdi?

– Yox, belə bir şey ola bilməz. Heç vaxt ola bilməz. Lamiyənin başında nəsə qəziyyə var. Yoxsa mütləq gəlib məni təbrik edərdi, – deyər İlahə öz-özünə pıçıldadı.

İlahə bir dəfə yenə Lamiyəgilin evlərinə zəng vurub anasından onu soruşdu.

– Badam xala, Lamiyə niyə görünmür? Deyəsən, məndən küsüb. Çağır telefona, bacışkamla barışım. Darıxmışam onunçün.

Telefonun o başında sükut yarandı. İlahə Badam arvadın fısıltısını eşidirdi.

– Badam xala...

– Ay qızım, siz necə rəfiqəsiniz? Bəs xəbərin yoxdur? – nəhayət, Badam arvad dilləndi.

İlahənin bədənindən gizilti keçdi.

– Nolub, Badam xala?

Badam arvad dərindən ah çəkib sızıltıyla danışmağa başladı:

– Bu başıbatmış, sən demə, bir türk gədəyə qoşulubmuş, bizim də xəbərimiz yox. Çoxdan bir-birlərini sevirmişlər, bir axşam yenə evə gəlmədi. Sonra xəbər tutduq ki, həmin gədəyə qoşulub Türkiyəyə qaçıb. Baxdıq ki, sənədləri də evdə yoxdur. Pasportunu da götürübmüş.

İlahənin boğazı qurudu, bilmədi nə cavab versin. Badam arvadın sözlərinə inanmadı. O, Lamiyəni ovcunun içi kimi tanıyırdı. Əgər belə bir şey olsaydı, İlahənin xəbəri olardı. Telefon söhbətini bitirəndən sonra İlahə şübhələr içində qıvrıla-qıvrıla qaldı. Axı Lamiyə Sənənı sevirdi, onlar görüşürdülər. Bu türk oğlan hardan çıxdı? Yooox, burda nəsə başqa müəmma var.

O gün qatıqsatan Sərvinazın səsi küçəni başına götürmüşdü. İlahə fikirləşmişdi ki, Sərvinaz bütün həyətləri gəzib südünü, qatığını satır, bir onun ağzını arasın.

– Ay Sərvinaz xala, səndən bir söz soruşum e.

– Buyur, qızım. Lap ikisini soruş, – deyə Sərvinaz maraqla dikəlib zənbilini əlindən yerə qoydu.

– Sən mənim rəfiqəmi tanıyırsan da. Lamiyəni deyirəm.

– Aaz, nöş tanımıram? Badamın qızını demirsən?

– Hə, – İlahə cavab verdi.

– Badam mənim çoxdankı müştərimdir. O gün getmişdim onlara, neçə vaxtdı balonlarım qalmışdı, götürdüm.

– Lamiyəni gördün?

Sərvinaz sağa-sola boylanıb heç kimin olmadığını görüb pıçıltıya keçdi:

– Ay qızım, sənə bir söz deyim e.

İlahə həyəcanlandı, Sərvinazı tələsdirdi:

– De, Sərvinaz xala, de görüm.

– Badam deyir qızı qaçırıblar e. İstəyəni varmış, deyir nə sənə, nə mənə, qızı götürüb qaçıb rayona.

İlahənin dalağı sancdı.

– Rayona? Necə yəni... Ola bilməz.

– Hə, qızım. Elə dedi. Soruşdum ki, ay Badam, neçə vaxtdır gəlib-gedirəm, heç Lamiyə gözümə dəymir. Dedi ki, bəs qızı bir rayonlu gədə götürüb qaçıb. – Sərvinaz birnəfəsə çinədanındakıları boşaldıb gözlərini İlahəyə zillədi.

İlahə istədi desin ki, bəs axı anası ona başqa cür demişdi, son anda deyəcəyi sözü dilinin ucundan qaytardı. Sərvinaza heç nə demədi. Fikirləşdi ki, qızı nə türk oğlan, nə də “rayonlu gədə” qaçırmayıb. Qızın başında nəse ayrı macəra var, anası, qardaşları gizlədirlər. Nahidə də son vaxtlar nə qardaşı, nə də Lamiyə barəsində danışmırdı. Əvvəlki dilli-dilavər qız deyildi, qaradınmız olmuşdu.

Axşam hamı süfrə başına yığışanda İlahənin fikirli, narahat görünüşü Gülnisə arvadın gözündən yayınmadı.

– Nolub, qızım? Gözümə birtəhər deyirsən.

İlahə özünü şən göstərməyə çalışdı, gülümsədi:

– Heç, nolacaq ki? Bir az yorğunam.

Gülnisə arvad qızını yaxşı tanıyırdı, onun bircə baxışından hiss edirdi ki, halı necədir.

– Yoox, bu, yorğunluq məsələsi deyil. Atonnan, qərdeş-bacılarunnan neyisə gizdədə bilərsən, amma mənən yox. De görüm nolub?

İlahə doluxsundu.

– Ana, gör neçə vaxtdır Lamiyədən xəbər-ətər yoxdur. Qız yoxa çıxıb, heç kəs də bir düz-əməlli söz demir. Lamiyə bir gün də mənsiz qalmazdı. Bu neçə ayda nə bir dəfə zəng edib, nə də kiminləsə xəbər göndərib. Necə oldu bu qız? Anası hərəyə bir söz deyir. Gah deyir qızı bir türk oğlan qaçırib Türkiyəyə aparıb, gah deyir hansısa oğlanla rayona qaçıb. Ona görə çox narahatam.

Qızının narahatlığı Gülnisə arvada da sirayət etdi, əlini ağzına aparıb fikrə getdi.

– Doğrudan e, o gün də Badamı gördüm, dedim Lamiyə necədü, niyə görünmür? Sualdan yayınıb mızıldandı, heç bilmədim nə dedi.

– Görürsən, ana? O ifritə hərəyə bir söz deyir. Qızın başında nəşə iş var.

Gülnisə arvad yadına nəşə düşmüş kimi dedi:

– Bura bax e, sən axı deyirdün onu Nahidənin qərdeşi istiyir. Bir Nahidədən soruş da. Bəlkə elə qızı onun qərdeşi qaçırıb?

İlahə fikrə getdi, Nahidənin son günlərdəki müəmmalı davranışı onda bəzi şübhələr yaratmışdı. Həmişə deyib-gülən, zarafatçı qız birdən-birə niyə özünə qapanmışdı, qızlarla ünsiyyətdən niyə qaçırdı? Bir dəfə demişdi ki, Lamiyə ilə Sənan görüşürlər. İndi isə heç bu barədə danışmaq istəmir. Nə baş vermişdi? Narahət, səksəkəli xəyallarını dağıtmaq cəhdi boşa çıxırdı. Xəyallarını körükləyən yuxuları da ona dinclik vermirdi. Lamiyənin yoxluğu xoşagəlməz bir hadisədən xəbər verirdi.

Gecəni beynindəki qarışıq fikirlərlə yuxuya getdi.

Qaranlıq tez çökmüşdü. Çöldə iliyə işləyən şaxta hökm sürürdü. Küçələrdə bir kimsə görünmürdü. Hündür binaların pəncərələrində təkəmsəyərək işıqlar puçurlayırdı. Sazaq adamları kimi evlərə təpmişdi. İlahə tələsik addımlarla evə tələsirdi. Lamiyəgilin qapısının önündən keçəndə gördüyü mənzərədən dik atıldı. Lamiyə nazik yay donunda qapının ağzındakı taxta skamyada büzüşüb oturmuşdu, soyuqdan tir-tir əsirdi, nazik qollarıyla çiyinlərini qucaqlamışdı. İlahə qeyri-ixtiyari çıxırdı:

– Lamiyə!

Yüyürüb onu qucaqladı. Dili dolaşa-dolaşa sualı suala caladı:

– Lamiyə, bu neçə vaxt idi hardaydın, hə? Hardaydın? Niyə məni ax-tarmadun? Ay qız, bu soyuqda, şaxtada burda niyə oturmusan? Xəstələnersən axı. Evə keç, nolar. Burda donacaqsan.

– Yooox! Yox! – Lamiyənin bütün bədənini əsirdi, kirpiklərindən qorxu süzülürdü.

– Lamiyə, yalvarıram, qalx, evə keçək.

– Yooox! Məni evə buraxmırlar! Buraxmırlar! Məni evdən qovublar. Qardaşım dedi həyəətə keçsən, səni öldürəcəm!

Lamiyənin miskin görkəmi İlahəni dəhşətə gətirdi. Çığırmağa başladı.

– İliş! İliş! Nolub, niyə qışqırırsan?

Gözünü açanda anasını başının üstündə gördü. Gecə yarından keçmişdi, nəfəsi az qala, kürəyindən çıxırdı. Üz-gözü tərdən islanmışdı. Anası çarpayının böyründə oturub əlindəki su dolu stəkanı qızına uzatdı.

– Al, al iç, bir az özünə gəl.

İlahə pırtlaşıq saçlarını üzündən çəkib suyu birnəfəsə başına çəkdi.

Gülnisə arvad nəvazişlə qızının başını sığalladı:

– Yuxu görürdün? Elə qışqırdın ki, qorxudan bağrım yarıldı.

İlahə xeyli müddət key-key anasına baxıb dinmədi.

– Ay qız, bir danış də. Nə görürdün yuxuda?

– Ana, ana...
 – Hə, de görüm.
 – Ana, Lamiyəni öldürüblər!
 – Bıy, bismillah! Ağzını xeyirliyə aç, ay qız. – Gülnisə arvad üşəndi, bədənindən soyuq gizilti keçdi.
 – Hə, ana. Görəcəksən, bunun səsi gec-tez çıxacaq. Onu öldürüblər.
 Sonra yuxusunu anasına danışdı. Anası da, özü də yuxulara, əlamətlərə, işarələrə inanırdı. Bəzən bu mövzuda uzun-uzadı qızğın müzakirələrə baş vururdular. Gülbala kişi isə kənardan deyilənlərə qulaq asıb başını yelləyirdi, bu cür inancların tam əsassız olduğunu deyib dururdu. İlahə isə inadla sübut etməyə çalışırdı ki, el-obanın təbiətindən mayalanmış etiqadda mütləq bir həqiqət payı var. İlahə bu gecə gördüyü yuxunu belə yozdu: Lamiyəni öldürüblər. Tam əminliklə deyirdi: məhz öldürüblər!

* * *

Qulaməli bütün günü qapılarının ağzında oturub bekarçılıqdan bıqlarını yolmaqla məşğul idi, qıvrılıb ağzına girən ağarmış tükləri tutub hirsə dartırdı. Son vaxtlar özünə təzə məşğuliyyət tapmışdı, küçə qapısının altındakı betonun arasından çıxan qarışqalara divan tuturdu. Qarışqalar isə bitib-tükənmək bilmirdi, Qulaməli öldürdükcə acığa düşərək artıb çoxalırdılar. Qulaməlinin günü qarışqalarla mübarizəyə sərf olunurdu, beləcə, axşam olunca yorulub əldən düşür, ertədən qapı-pəncərəni bağlayıb yatırdı. Qulaməli üçün adam öldürməyin bir yolu vardı – baltalamaq. Kimsə onu hirs-ləndirəndə: “Sən öl, səni baltalayaram!” – deyə üstünə yeri yirdi. Məhəllədə Qulaməlidən söz düşəndə zarafatla: “O, ancaq balta işinə baxır”, – deyib gülüşürdülər. Amma ömründə bir adam öldürməmişdi, onunku quşlar, qarışqalar idi. Şəhadət barmağı ilə qarışqaları basıb öldürdüyünü görənlər xısın-xısın gülüşürdülər: “Qulaməli indi də qarışqaları “baltalayır”.

Qulaməligilin evinin ikinci mərtəbəsindən Lamiyəgilin həyəti görünürdü. Bir gün səhər tezdən Qulaməli yuxudan oyanıb eyvana çıxmaq istəyəndə gördü ki, Lamiyənin qardaşı Cavid qızı həyətlərində ayağının altına alıb təpikləyir, təpiklər qızın başına, qarnına, küreyinə dəyirdi. Qulaməli özü də bilmədi ki, nə vaxt həyətə düşdü, iş alətləri yığılmış anbardan baltanı götürüb onların həyətinə cumdu. Cavid hələ də qızı təpikləməyində idi. Qız fəryad qoparsa da, anası sanki kar olmuşdu, evdən çıxıb qızını oğlunun əlindən almaq fikrində deyildi.

Qulaməli əlində balta Cavidin üstünə cumub onu boğazladı:

– İt oğlu! Nə istəyirsən bu qızdan? Bu dəqiqə sənin boğazunu üzəcə-yəm!

Cavid gözlənilməz hücumdan özünü itirdi, Qulaməlinin bərəlmiş qəzəbli gözləri onu çaşdırdı. Nə qədər çırpındısa, Qulaməlinin mənəgənə kimi boğazını sıxan əlindən xilas ola bilmədi. Artıq boğulurdu, rəngi göyərmişdi, çabalayırdı. Qulaməli isə bağırırdı:

– Boğazını üzəcəm, əclaf!

Badam arvad canhövlü özünü heyətə saldı, Qulaməlinin ayaqlarına yıxıldı:

– Qulaməli qədəş, ölüm ayağuvun altında, qurban olum, burax onu! Onu mənə bağışla, qurbanun olum!

Qulaməlinin əli boşaldı. Cavid kökündən kəsilmiş ağac kimi tirtap yerə aşdı. Dili ağzından çıxmışdı, əlləriylə boğazını ovuşdururdu.

– Bu dəfə canuvu qurtardun. Qurban olasan anova! Səni ona bağışladım. Bir də sənin o qıza barmağın toxunsa, küçük kimi boğazını üzəcəgəm! Atamın goruna and içirəm! Əlimnən sağ çıxmeyecegsən!

Lamiyə dizi üstə saçları dağınıq halda heyrət və təəccüb qarışıq Qulaməliyə, öz xilaskarına baxırdı.

* * *

Adəm oyanmışdı, lakin günün hansı vədəsi olduğunu kəsdirə bilmirdi, hər yan qatı zülmət içində idi. Bəlkə bu, quyunun qalın, torpaq divarlarının zülməti idi? Hardansa işıq sızır axı. Hardaydı o işıq? Bəs içəri niyə belə qaranlıq idi? Əvvəl fikirləşdi ki, Günəş bu qədər daş qəlblidir ki, öz Səhərini axtarıb tapmır?! Sonra ağına gəldi ki, axı Günəşin əli bu dərin quyuya çatmır, o işığın qarşısını kəsiblər.

Çöldə buludların qəhqəhəsi eşidildi. Göy adamı isə qeybə çəkilməmişdi. Göyün ortasında isə çarmıxa çəkilmiş bir adam peyda oldu və onun çarmıxa çəkilmiş qollarındaki zəncirlər od almağa başladı, o zəncirlərin alovu Gündoğanla Günbatandan gələn əjdahaları qarsaladı, əjdahalar inildəyə-inildəyə geri çəkildilər. Göyün bəyaz buludları təzədən çoxaldı, duruldu, işıqlandı, bu bəyaz buludların arası ulduzlarla ləbələb doldu. Adəm ömründə belə iri, şəfəq saçan ulduzlar görməmişdi. Hər tərəf elə işıqlanmışdı ki, deyirdin günün günorta çağıdır, ikinci möcüzə də orasında idi ki, göyün üzünü işıqlandıqca çarmıxa çəkilmiş adam gözdən itirdi, amma buludların arasından uzun müddət zəncir cingiltisi eşidilirdi, sanki bu zəncir daşlıqla sürünürdü. Sonra bu zəncir cingiltisi də kəsildi və göyün üzünü təzədən qaralmağa başladı, ulduzlar da işığını itirməkdə idi. Adəm qışqıraraq demək istədi: “Ey Göy adamı, ey çarmıxa çəkilmiş adam, mənə burda tək qoyub hara gedirsən?!” – Səsi çıxmadı. Ətrafdakı qaranlıq onun səsinə udurdu. Amma işıq gözə görünməsə də, tamam yox olmamışdı.

İnsan işığı görmədən də hiss edə bilmiş. Bədəninə o işığın həniri dolaşır. Gözü qaranlığa alışınca quyunun başındakı iynə ucu boyda işığı gördü. İşıq can verirdi, öləziyirdi. Arada can üstə olan işıq tamam itirdi və quyu zülmətə bürünürdü. Üfunət və nəmişlik Adəmin nəfəsini kəsirdi. Var gücüylə qışqırdı:

– Eeey! Orda kim var?

Səsi burula-burula işığa doğru şığıdı. Cavab gəlmədi.

– Qorxma, onsuz da burdan qaça bilməyəcəm. Heç olmasa, bircə udumluq hava ver. Boğuluram.

Ya yuxarıda heç kim yox idi, ya da keşikçi kar idi. Bəlkə də div yuxusuna gedib, kim bilir?! Yumruqlarıyla torpaq divarı döyəclədi. Sonuncu dəfə

Həvvasını görmək istəyirdi. Görəsən Həvva bilirdi ki, o hardadır? Oralarda yəqin raketlərdən, nüvə silahlarından, kimyəvi silahların partlayışından təmiz hava qalmayıb. Kosmosu da yaman güne qoyublar. Adamlar həmişə gileylənirdi ki, udduğumuz havanı da zəhərləyiblər. İndi heç olmasa, o zəhərli havadan bir udum olaydı!..

Quyuda nərdivan yox idi. Yəqin onu bura itələyib atmışdılar. Heç kəndir-zad da yox idi. Bütün bədəni sızıldayırdı, sağ qalmışdısa, Allahına şükür etməli idi. Sonuncu dəfə gördüyü mənzərə başı buludlara dəyən Haçadağ olmuşdu. Ona elə gəlirdi ki, dağın qara buludla örtülmüş zirvəsindən yavaşca və qeyri-iradi olaraq diyirlənib buraya düşmüşdü. Əl-qol atdıqca özünü zirzəmi küncündə tor toxuyan hörümçək kimi hiss elədi.

Həvva ilə ilk dəfə tanış olduğu günü xatırladı.

Kəpənəklərin uçuşduğu bağda əlində cənnət gülü olan bir məxluq gördü. Həmin məxluq Adəmi görəndə kimi, yel kimi onun üstünə əsdi və onun möhtəşəm tənhalığını pozdu. Adəm zahirən ondan fərqlənən bu məxluqa heyret içində tamaşa edirdi. Onun nəfəsi Adəmi sehləmişdi, gülqarışığı onu qucaqlayıb bağrına basmaq istəyirdi. Bu məxluq dedi ki, mən qadınam, adım da Həvvadır. Adəm bilmirdi ki, qadın nə deməkdir. Bir də onu dedi ki, onun qabırğasından yaranıb. Adəm qabırğalarını saydı, hamısı yerində idi. Həvvaya dedi:

– Mənim qabırğalarım yerindədir. Sən necə mənim qabırğamdan yarana bilərsən?

Həvva işvəkar təbəssümünü maska kimi üzünə taxdı:

– Təəssüf ki, bunu sənə izah edə bilməyəcəm.

Beləcə, Həvva Adəmin tənhalığına qabırğa oldu. Adəm bir də baxdı ki, Həvvasız yaşaya bilmir. Həvva bir azca ondan uzaqlaşan kimi, Adəmin nəfəsi daralırdı. Kölgə kimi Həvvanın ardınca sürünürdü.

Dünyanın ilk insan sevgisi belə yarandı. Həvvanın əlindəki cənnət gülü bu sevginin şahidi oldu.

Qaranlıq quyuda burnuna cənnət gülünün ətri gəldi. Ovcunun içi ilə quyunun divarlarını sığalladı, buranın torpağı quzulamışdı, əllərinin dərisinə yapışırdı, sanki torpaq çürümüş ağacın qabığı idi. Bu nəmişlik ona doğma gəldi. Düşündü ki, bura bir az geniş olsaydı, bir balaca da şəraitini olsaydı, o, öz sevimli Həvvası ilə burda ömrünün sonunacan yaşaya bilərdi. Həvva işə, deyəsən, Adəmin qadağan etdiyi almanın dadına baxmışdı. Sonuncu görüşlərində Adəm ona alma ağacından uzaq durmağı tapşırırmışdı.

Həvva da kimsəsiz səhrada Adəmi axtarırdı. Qəfildən gördü ki, əlindəki cənnət gülünün əvvəlki şuxluğundan əsər-ələmət qalmayıb, gül ləçəklərini sallayıb saralıb-solmaq üzrədir. Qəlbi həyəcədən çırpınmağa başladı. Gülün ləçəklərini sığallayıb pıçıldadı:

– Mənim cənnət çiçəyim, sənə nə oldu? Niyə qəm-qüsssəyə batmışan?

Çiçəyin ortasındakı məxməri tumurcuq dilləndi:

– Sənin Adəmin indi qaranlıq quyudadır. O quyunun başında mənim əkiz tayım bitib, küləklər onun harayını mənə yetirdi. Mənim dediyim istiqaməti tutub get. Düz quyunun üstünə gedib çıxacaqsan.

Həvvanın heyrətdən dili tutuldu. Gül də danışırmış! Əlindəki dişlənmiş almanı ağacın dibinə tulladı. Gülün nişan verdiyi səmtə doğru qaçmağa başladı.

Uca bir dağın ətəyində cənnət gülü sanki yoldan ötənə əl yelləyir, kimisə köməyə çağırırdı. Həvva canındakı ehtirasdan özünə yer tapa bilmirdi, cənnət gülü onun ehtirasını birəbeş artırırdı.

Sanki quyunun işığı bir az artdı, sükutun bayaqdan onu əzən ağırlığı azaldı. Həvva quyunun başından aşağı boylanıb gülümsəyirdi. Onun gözlərinin işığı Adəmin gözlərini qamaşdırırdı. Dünya büsbütün işığa büründü, damarında qanı qaynadı.

– Gün günorta oldu, sən hələ də yatırsan! Qalx, heyətə meyvə satan gəlib, uşaqların ürəyi alma istəyir. Düş bir az ayın-oyun al, gəl.

Arvadının cır səsinə dik atıldı. Əlini ora-bura atdı. Başının üstündə bir cüt ala göz gülümsəyirdi. Son vaxtlar ilk dəfə idi ki, belə məhəbbət dolu baxış görürdü. Yadına düşdü ki, xeyli müddətdir arvadına qarşı mehribanlıq göstərmir, onu nəvazişdən məhrum edib, qadının işığı gün-gündən sozalır. Qollarını uzadıb onu qucaqladı:

– Özünü vaxtında yetirdin.

Arvadı təəccübləndi. Adəmin gözü qum saatına sataşdı. Bu qum saatının dolub-boşalmasını çox görmüşdü, qum dənələrinin bir-birini qova-qova tökülməsinə tamaşa etməkdən xüsusi zövq alırdı, indi isə şüşənin üst hissəsinin boşalmasını qorxu içində gözləyirdi. Bəlkə Günəş haqlıdır? Cənnət gülü də, qırmızıyanaq alma da onun övladları idilər, hər ikisi Günəşin döşündən işıq əmmişdilər.

Dəhşətli bir virusun dünyanı ölümlə hədələdiyi bir zamanda Günəş hər səhər üfüqdən hayqırırdı:

– Bir-birinizi sevin! Sizi sevgi xilas edəcək!

Adəm Həvvasının gözlərindən öpdü və yerindən qalxıb geyindi. Heyətə alma almağa düşdü.

Günəş göy üzündə gülümsəyirdi.

* * *

Biznesmen Zabil bir neçə dəfə Sənana xəbər yollayaraq demişdi ki, eşitməmişəm onun heyətində danışan, insan hərəkətinə reaksiya verən güllər var, o güllərdən mənimçün də təşkil eləsin. Sənan bu ismarışları hər dəfə qulaqardına vururdu. Zabil bu diqqətsizlikdən yaman hiddətlənmişdi. O, nəinki kənddə, bütün Abşeronda tanınmış, hörmətli bir adam idi. Hansı kəndə yolu düşürdüsə, onu hörmətlə qarşılayıb qulluğunda dururdular. Deyirdilər onun bağında Mimoza, Adəm ağacları var, xarici ölkələrdən gətizdirib heyətində əkdirib. Amma Zabilin bağının hasarları o qədər hündür idi ki, bir kimsə bu ağacları görməmişdi. Yoldan ötənlər bağın şəbəkəli qapısından və üçmərtəbəli qəsrin Şərq saraylarını xatırladan günbəzvari damından başqa heç nə görə bilmirdilər. İçəridəki cah-cəlalı yalnız qəsrin saysız pəncərələrinə qonan qumrular, bir də hündür ağacların başındakı meyvələri dimdikləyən sərçələr görə bilirdilər.

Bağın hasarı o qədər uca idi ki, küçə pişikləri həyətdən yayılan dadlı yeməklərin yalnız qoxusu ilə kifayətlənirdilər, uzun-uzadı gözlərilə divarın boyunu ölçə-ölçə qalır, ağızlarının suyunu axıdirdilər. Belə məqamlarda pişiklər qumrulara və sərçələrə həsəd aparırdılar, bəlkə də fikirlərindən keçirdi ki, kaş onlar kimi qanadımız olaydı.

Amma, deyəsən, itlərə, pişiklərə qismət olmayan bu xoşbəxtlik Sənana nəsis olacaqdı.

İşdən təzəcə qayıtmışdı, həyətdəki əlüzyuyanın qarşısında əyilib əl-üzünü yuyurdu. Dəmir darvazanın qarşısında kimse maşın saxladı. Fikirləşdi ki, yəqin müştərilərdəndir, maşını təmirə gətirib. Dilinin altında deyindi ki, evdə də adamı dincəlməyə qoymurlar. Maşın signal verdi. Dəsmalı mıxçadan asıb köynəyini düymələyə-düymələyə qapıya çıxdı. Zabilin ağ "Prado"su qapının ağzında dayanmışdı. Maşının yiyəsi özündən razı halda sükən arxasında gülümseyirdi. Sənan yan qapını açıb Zabilə salamlaşdı.

– Yekə oğlansan, səninçün neçə dəfə xəbər göndərmişəm, nöş gəlməmişən? Bəlkə elə ölüruk, dərmanımız səndədü? – Zabil bunu deyib gülümsədi.

Sənan tövrünü pozmadı:

– Zabil, qərdeşim, İşim-gücüm çox olur. Üzrlü say. Buyur, mənə görə nə qulluğun?

– Ay kişi, begəm süzdə qonağı qapıda saxlıyırlar? Rəhmətlik aton dostoyrı kişi idi, Allah rəhmət eləsün. Sən kimə oxşadun? – Zabil ərkyana Sənanı yüngülcə tənbeh etdi.

Sənan onun bu tikanlı sözlərini sinirmək istəmədi:

– Mən də atamın oğluyam! Sən bizim tətəflərə gələn deyilsən. Sözü açığı, bir az təcəcbləndim. Düş gəl içəri.

Zabil maşından düşə-düşə gileyini yağdırdı:

– Ay kişi, adamun adama işi düşər. Nolsun ki, qapıvu açmamışam, rəhmətlik kişiyənən aram kök idi. Bu gün mənim sənə işim düşüb, sabah da sənün mənə işün düşər, yanunda xəcaletdi qalmaram. Bəs adam adama hansı gündə lazımdur?

Zabilin şişman bədəni dərisinə sığmırdı, nəfəs alıb verdikcə qarnı hiss olunacaq dərəcədə tərənirdi, sanki burnu ilə deyil, dərisi ilə nəfəs alırdı. Başının hər iki tərəfinə qulaq əvəzinə sanki iki xırda düymə yapışdırmışdılar. Sənanı gülmək tutdu, bu boyda baş üçün qulaqlar çox xırda idi. Yadına uşaqılıqda nənəsindən eşitdiyi bir deyim düşdü: "Dəvə nə böyük, qulağı nə kiçik, dovşan nə kiçik, qulağı nə böyük".

Zabilin göyərmiş dodaqları arasından qara-qara sözlər tökülürdü. Başqası olsaydı, bu sözlərin qaralığını görə bilməzdi. Sənan sözlərin də rəngini ayırd edə bilirdi, bu sözlər elə bil qurum bağlamış boğazdan tökülürdü. Zabilin gəlişinin məqsədini anlayırdı, amma ona üz vermək istəmirdi, qaşqabaqlı halda qapını açıb ona yol verdi. Zabil yanlarını basa-basa həyəte girdi, gözlərinin önündə açılmış əsrarəngiz mənzerədən içini çəkdi.

– Qərdeşoğlu, sən burda cənnətin filialını açmışan ki?!

Ağzı açıq vəziyyətdə güllərə yaxınlaşdı, bu vaxt şax güllərdən biri ləçəklərini salladı. Bu, yaddaş çiçəyi idi. Zabilin heyrətdən gözləri böyüdü. Sənan yaxınlaşıb gülə toxundu, ona nəsə pıçıldadı, gül inadkarlıq elədi, bir az da büzüşdü. Bu, gülün mesajı idi – Zabil bu həyəətə xoş niyyətlə gəlməyib. Bədxah adam bu həyəətə ayaq basan kimi gülün ləçəkləri bükülürdü.

Sənan üzünü Zabilə tutub dedi:

– Qərdeşimsən, üzrlü say, səni evə dəvət edə bilmeyeciyəm. Harda deyirsən, gedək oturaq.

Zabil pərt oldu, amma biruzə vermədi:

– Qəribə adamsan, qərdeşoğlu. Heç sənən baş açmaq olmur. Əslində mən elə bu güllərdən ötrü sənün yanuva gəlmişəm.

Zabil deməşeydi də Sənan onun hansı məqsədlə gəldiyini bilirdi.

– Bilirəm, qərdeşim. Amma incimə, mən heç kəsə gül vermərəm. Bu gülləri özüm üçün besliyirəm. Onnar mənən başqa heç kəsə sirr verməzdir. Bu güllərdən hansınınsa burdan qoparılması onun üçün ölümə bərabərdir. Bunnar sən düşündüyün güllərdən deyil.

Bu dəfə Zabilin rəngi qaraldı, hələ indiyə qədər onun sözünün üstünə söz deyən olmamışdı, kiminsə onun xahişini yerə salmağa cəsəreti çatmazdı. Zabil həmin adamı çox pis cəzalandırırdı. Onun hər yerdə adamları vardı, adama elə bir zərbə endirərdi ki, bu zərbənin ona hardan dəydiyini heç vaxt bilə bilməzdi. Özünü xeyirxah, əliaçıq, səxavətli kimi göstərsə də, hamı bilirdi ki, Zabil bircə qəpiyindən də keçəsi adam deyildi. Kənd içində söz-söhbət dolaşırdı ki, o, adam oğrularını gizlicə himayə edir.

Zabilin şəhərin müxtəlif yerlərində obyektleri vardı, dəniz kənarındaki ikimertəbəli restoran da ona məxsus idi. Bu restorana yay aylarında ən bahalı müğənnilər, harınlamış məmur övladları gəlirdi, səhərə qədər burda eyş-işrət məclisləri keçirilirdi. İl boyu bu restoranın qarşısında olduqca bahalı avtomobillər dayanırdı. Kənd camaatı restoranın hündərinə belə yaxın düşə bilmir, kənardan baxmaqla kifayətlənirdilər. Restoranın heyəti hündür hasara alınmışdı, iri dəmir darvazanın yanında daim cüssəli mühafizəçilər dolaşırdı.

Həyatın ən qəribə işlərindən biri də bu idi ki, Zabili klassik şair Haşım bəy Saqibin irsini araşdıran komissiyanın üzvü seçmişdilər. Məsələ burasında idi ki, Haşım bəyin qardaşı, ötən əsrin əvvəllərində neft milyonçusu kimi tanınan Hacığa bəyin mülkü naməlum adamlar tərəfindən qarət olunmuş, şairin əlyazmaları da oğurlanan əşyaların içində getmişdi. Aradan bir əsrə yaxın vaxt keçdikdən sonra Haşım bəyin ədəbi irsinin araşdırıcısı Kamran Türkoğlu bu əlyazmaların izinə düşərək Mahaçqalaya gedib çıxmışdı. Artemida adlı bir kübar xanımla tanışlıq onun işini lap asanlaşdırmışdı. Onlar Mahaçqala Tarix Muzeyində tanış olmuşdular. Bu təsadüfi görüş Kamran üçün yeni imkanlar açmışdı. O, öz ölkəsinin tarixi şəxsiyyətləri haqqında danışanda Haşım bəyin də adını çəkmişdi. Bu adı eşidən Artemida diksinmişdi.

– Bizim şəhərin adlı-sanlı biznesmenlərindən biri Barat bəy həmişə söhbət əsnasında onun adını çəkir. Onun çox qiymətli kolleksiyası var.

Özünün dediyinə görə, Haşım bəyin qiymətli əlyazmaları da bu kolleksiyaya daxildir.

Artemida danışdıqca gənc araşdırmaçının həyəcanı artırdı. Nəhayət, özünü toparlayıb dili topuq vura-vura dedi:

– Siz onu mənimlə görüşdürə bilərsinizmi?

Kamran Türkoğlu Barat bəylə görüşdən çox məyus qayıtmışdı. Biznesmen onu çox yaxşı qarşılasa da, şərəfinə gözəl bir ziyafət versə də, əlyazmaları ona verməkdən qəti imtina etmişdi. Daş qayaya rast gəlmişdi, Barat bəyi razı salmaq mümkün olmamışdı.

– Bəs yaxşı, bu əlyazmalar sizin əlinizə necə keçib?

Barat bəy araşdırmaçının sualına da qeyri-müəyyən cavab vermişdi:

– Bu qiymətli xəzinə mənə babamnan yadigar qalub. Eşitdiyimə görə, əlyazmaları ona hansısa aulun bir ağsaqqalı bağışlayıb. Mən babamnan qalan yadigarı süzə verə bilmərəm. Məni üzrlü sayun.

Gənc araşdırmaçı yenə nəsə demək istəyəndə, hövsələsi daralmış Barat bəyin bığlarının ucları titrədi. Araşdırmaçı qorxudan deyəcəyi sözü dilinin ucundan qaytardı.

Kamran Türkoğlu Bakıya qayıtdıqdan sonra bu barədə əlaqədar təşkilatlara məlumatlar verir. Şairin 150 illik yubileyinə hazırlıq ərəfəsində komissiya yaradılanda Kamranı yenidən Mahaçqalaya Barat bəylə danışığlara göndərilir. Gənc araşdırmaçı bu dəfə də səfərdən əliboş qayıdır. Amma bu dəfə özü ilə iynə ucu boyda bir ümid də gətirir. Barat bəy əlyazmaları külli miqdarda pul mübahilində qaytara biləcəyini demişdi. Şairin həmkəndlilərinə müraciət olunduqda Zabil sinəsini irəli vermişdi.

– Nə qədər vəsait lazımdırsa, mən ödəyərəm! – demişdi.

Bu səbəbdən onu da şairin irsini araşdıran komissiyaya üzv seçmişdilər. Zabil hər yerdə ictimai əhəmiyyətli şəxs kimi qürrelənirdi. Mahaçqala səfəri zamanı Artemida ilə tanışlıq onun üçün yeni macəralara yol açmışdı. Bu gözəl xanımın sayəsində Mahaçqaladan sidr ağacları gətizdirib həyətidə əkdirmişdi. Eşidəndə ki, Sənanın həyətidə sehrli güllər var, onu tapıb bu güllərə sahib çıxmaq istədi. Fikirləşirdi ki, pul bütün bağlı qapıları açmağa qadirdir. Pulun varsa, güclüsen, heç kim sənə qalib gələ bilməz. Zabil gülləri bağında əkdikdən sonra danışan bülbüllər alıb gətirəcəkdi və eyvanda oturub şərab içə-içə güllərlə bülbüllərin söhbətini dinləyəcəkdi.

O, düşünürdü ki, Barat bəyi asanlıqla yola gətirəcək. Ləzgi isə olduqca tərs və inadkar adam idi. Dəfələrlə ona xəbər göndərsə də, hər dəfə Baratdan belə bir cavab gəlirdi: “Sən gəl, bu işdən əl çək. Mən babamdan qalan mirası heç kimə vermərəm. Sənin puluna da ehtiyacım yoxdur”. Zabil anladı ki, o, asan sınaq qoz deyil, məcbur olub özü Mahaçqalaya gedəsi oldu.

Barat bəy Zabilin gəlişindən xəbər tutunca, şəhərin mənzərəli yerində, “Pirosmani” restoranında yüksək səviyyəli stol sifariş etdi.

Qafqaz dağlarının ətəklərində yerləşən bu cənub şəhəri Zabilə 90-cı illər Bakısını xatırlatdı. Hələ də Leninin adını daşıyan meydanlar, küçələr, heykəllər onu heyrətə gətirdi. Küçələrin solğun görünüşü, sarımtıl daş səkilər, uca minarəli məscidlər və qədimlik hissi Zabilə nostalji hisslər

oyatdı. Şiş təpəli qülləciklər kəllə qəndə oxşayırdı. Yollara sonuncu dəfə çox güman ki, sovet dövründə asfalt çəkmişdilər. Maşını mərkəzi küçə ilə şütüyürdü, ətrafdakı daş binalar nəhəng oyma sandıqçalara bənzəyirdi, bəzilərinin damında bir-birindən kiçik qülləciklər ucalır, bəzilərinde yelqovanlar çiçək açır, bəzilərinin də kirəmiti günəş şüaları altında işıldayırdı. Sovet maşınlarının çoxluğu diqqəti cəlb edirdi. Zabilin maşını hər dəfə çökəyə düşəndə deyinə-deyinə özünü söyürdü: “Çox nahaq yerə maşınla gəldim, zalım oğlu, otur taksiyə gəl də. Maşının zibili çıxacaq. Mənə lazım idi bu əlyazma? Özüm özümü oturdugum yerdə zibilə saldım”.

Zabilin Bakıda işi-gücü başından aşırıdı, əhəmiyyətsiz hesab etdiyi bir işdən ötrü bu qədər vaxt sərf etməsi onun əsəblərini tarıma çəkirdi. Yol boyu düşünürdü ki, Baratın istənilən şərti ilə razılaşacaq. Təki buradan əliboş qayıtmasın. Bu məğlubluq onun nüfuzuna amansız zərbə vura bilərdi, o isə bu rüsvayçılığa heç cür imkan verə bilməzdi. Nə yolla olursun, bu tərs ləzgini yola gətirmək lazım idi.

Ağ “Prado” əzəmətli restoranın qarşısında dayanınca bir neçə tökmə-bədən, pəhləvan cüssəli cavan maşını əhatəyə aldı. Onlar Barat bəyin adamları idilər, sərt baxışları adamın sinəsini deşirdi. Zabil gözlərindən qılgıncım çıxan bu dəliqanlıları görəncə özünü yığışdırdı. Cavanlar qonağa: “Xoş gəlmisiz!” – deyib onu restoranın ikinci mərtəbəsinə qədər müşayiət etdilər. İkinci mərtəbənin eyvanındakı geniş masada quş südü, can dərmanı düzölmüşdü. Süfrə xüsusi zövqlə hazırlanmışdı. Zabil həyatı boyu çox bahalı restoranlarda olmuşdu, amma bu cür dəm-dəstgahı ilk dəfəydi ki, görürdü. Masanın yuxarı başında dəri üzlüklü kresloda tosqun bir adam oturmuşdu, bığlarının ucu par-par parıldayırdı, yoğun barmaqlarında çoxsaylı üzüklər vardı. Damağında qəlyan tüstüləyirdi. Hiyləgər və mülayim baxışları qonağa zillənmişdi. Zabil anladı ki, bu adam Barat bəydir. Ona yaxınlaşanda Barat bəy ayağa qalxıb onunla iki dəfə qucaqlaşdı:

- Xoş gəlmisən, qoçaq! Əziz qunağımsan!
- Xoş gününə gələg, Barat bəy!

Barat bəy əmrə müntəzir dayanmış mühafizəçilərə başıyla getmək işarəsi verdi. Dəliqanlılar baş əyib çıxdılar. Bu ucsuz-bucaqsız restoranın hər küncündə Qafqaz ruhu dolaşırdı. Bu məkan sanki Gürcüstanın Dağıstanda bir parçası idi. Yuxarıdakı eyvanın şüşə arakəsməsindən yaxınlıqdakı bazar görünürdü. Orada şıdırğı alver gedirdi, naxışlı parçalar, gil və mis qablar, meyvələr və çərəzlər, şirniyyat, tütün, cürbəcür ədviyyatlar satılırdı. Bu mənzərə Şərqlə koloritinin tərkib hissəsi kimi həmin məkana üz tutanları keçmişə qaytarırdı. Bir sözlə, xristian mədəniyyətinin içində Şərqlə ekzotikası. Restoranda gürcü mətbəxinin ən ləziz yeməkləri hazırlanırdı. Tünd yaqut rəngli, zərif ətirli turş “Mukuzani” şərabı qırmızı ağacdan düzəldilmiş böyük stolun bəzəyi idi. Ofisiantlar canfəşanlıqla iri sinilərdə soyuq qəlyanaltı gətirib səlqişə-sahmanla süfrəyə düzməyə başladılar. Barat bəy Zabili Azərbaycandakı ümumi vəziyyətlə bağlı sorğu-suala tutdu.

– Hər şey yaxşıdır, Allaha şükür! Əmin-amannıdır, insannar rahat yaşayırlar, hərə öz işində-gücündədir.

– Burda da camaat pis dulanmır, – deyə Barat bəy qədəhlərə şərab süzməyə başladı. İlk sağlığı özü dedi:

– Qunağ Allah qunağıdı. Tanışdığımızın sağlığına! İnanıram ki, bir-birimizi düzgün başa düşəciyig və dustluğumuz davam edəcəg!

Barat bəyin səsindəki güvən hissi Zabilin narahatlığını artırırdı. Elə bu sağlıqla üstüörtülü şəkildə onun niyyətini bəri başdan alt-üst etmək istəyirdi və bu niyyətin gerçəkləşməyəcəyinə incə eyham vururdu.

İçdilər. Ürəyə sərinlik gətirən yaylaq havası şərabla birgə hər ikisinin kefini durultdu. Süfrəyə qoz sousunda bişirilmiş hinduşka, sonra isə dağstanlıların sevimli yeməyi sayılan xaşlama, ədviyyatlarla qaynadılıb bişirilmiş ət yeməyi, daha sonra isə qızardılmış mal filesi gəldi. Az keçməmiş, gil tavalarda donuz, nəre balığından hazırlanmış kabablar gətirdilər. Zabilin bu bolluqdan ürəyi sıxıldı:

– Qərdeşim, bu qədər yeməyi kim yiyəcəg?

– A kişi, bala-bala ütür gitsin. Süzünkilərün iştahasın balta kesmez, hər yeməkdən bir az dadson, pis olmaz. Bəs şərab neyçündür? İştahamızı açacağ, – Barat bəy qarnı atıla-atıla güldü.

Zabil düşündü ki, sözarası niyyətini açıqlasın.

– Barat bey, yəqin bilirsən də nöş gəlmişəm.

Barat bəy ağzını marçıldada-marçıldada başını qaldırmadan dedi:

– Deyərsən, bilərik.

Zabil salfetlə ağzını silib boğazını arıtladı:

– O əlyazmadan ötrü.

Araya sükut çökdü. Barat bəy qədəhlərə növbəti dəfə şərab süzdü. Yüngülcə geyirdi. Şərabın təsirindən sifəti qaynanmış çuğundura bənzəyirdi. Zabil intizarla onun verəcəyi cavabı gözləyirdi. Baratın sifəti daşa dönmüşdü, heç nə ifadə etmirdi. O, qarşısındakı adamın gözlərindəki həyəcanlı parıltını hiss etmişdi. Nəhayət, şirəli dodaqlarını yalayıb daşürəkli bir məmnuniyyətlə ağır-ağır dilləndi:

– Ay mənim əziz dustum, axı biz bu sühbeti bağlamışduğ. Olmadı ki. Ay-ay-ay. Gəl yeyeg-içeg, dünyadan kam alağ. Axı neyinə lazımdu sənin bu kühnə əlyazmalar? Sən axı belə şeylərin adamı deyilsən. Biz seninlə səmərəli əməkdaşduğ edə bilərik. Bunlardan danışağ, görək bir-birimizə necə xeyir verə bilerik, perspektivlərimizi araşdurağ. Yoxsa ki, əlyazma belə gəldi, ne bilim nə...

Zabil dillənmək istəyəndə Barat bəy onu qabaqladı:

– Gəl sənə bir qədim rəvayət danışım. Bəlkə gərəyün oldu.

Zabil yerini rahatladı:

– Danış.

Barat bəy oturduğu kresloya yayxanıb dərin fikrə getdi, danışacaqlarını tam dəqiqliyi ilə yadına salmağa çalışdı. Handan-hana əhvalatı nəql etməyə başladı:

– Deməli, belə. Dürd dərviş olur, bunlar öz aralarında razılığa gəlirlər ki, hərəsi bir əşya tapacaq və bu əşyalarla yer üzündəki bütün insanların köməyinə çatacaqlar. Bir müddət sonra yenə görüşürlər. Birinci dərviş

özüylə sehrli çubuq getirmişdi, bu çubuğu minən kəs dünyanın istənilən yerinə gedə bilərdi. İkinci dərviş sehrli papaq getirmişdi, kim bu papağı başına qoysaydı, qiyafəsini deyişib başqa adam ulacaqdı. Üçüncü dərviş özüylə sehrli güzgü getirmişdi, una baxan adam dünyanın istənilən yerini güre bilərdi. Dördüncü dərviş isə sehrli kasa ilə gəlmişdi, bu kasa vasitəsilə hər hansı bir xəstəliyi müalicə etmək mümkün idi. Beləliklə, dərvişlər əvvəlcə güzgüyə baxıb dirilik suyunun yerini üyrenmək isteyirlər. Güzgüdə həmin yeri tapıb sehrli çubuğa minərək ora yollanırlar və dirilik suyundan içirlər. Bundan sonra bu əşyalar vasitəsilə insanlara kömək etmək fikrinə düşürlər. Növbəti dəfə güzgüyə baxanda orda ölüm ayağında olan bir xəstəni görürlər. Dərvişlər dərhal sehrli çubuğa minərək üzlərini həmin xəstəyə yetirirlər. Xəstə dərvişləri gürüncə halı daha da pisləşir, onları dərhal xəstənin otağından çölə çıxarırlar.

Belə olan halda dərvişlər sehrli papağı növbə ilə başlarına quyub başqa adamlara çevrilirlər. Bu dəfə hər biri özlərini ayrı-ayrılıqda təbib kimi təqdim edərək yenidən xəstənin otağına girə bilirlər. Xəstə sehrli kasada ona verilən dərmanı içir və sağalır. Sevindiyyindən ən böyük mülkünü dərvişlərdən birinə bağışlayır. Dərvişlər həmin evə yığışib birlikdə yaşamağa başlayırlar. Onlar hər gün evdən çıxıb öz sehrli əşyaları ilə insanların köməyinə çatırlar. Ancaq bir gün o biri dərvişlər öz işlərinin dalınca gitdikdən sonra əsgərlər evə girərək sehrli kасы olan dərvişi tutub aparırlar. Sən demə, həmin ölkənin şahı bu böyük loğman barədə eşidibmiş, qəribə xəstəliyə tutulan qızını müalicə etməsi üçün onun arxasınca adamlar göndərib.

Barat bəy yenə dodaqlarını yaladı, sanki danışdığı rəvayətin dadını yoxlayırdı.

– Həə, sonrası gör n olur də. Dərvişi şahın qızının yatağına gətirirlər. O da şahzadənin öz dərmanlarından birini sehrli kasaya tökərək qıza verir. Amma dərviş bir şeyi yaddan çıxarmışdı. Qızın xəstəliyi barədə sehrli güzgüylə məsləhətləşməmişdi. Buna görə də dərmanın heç bir təsiri olmur. Belə olan halda şah əmr edir ki, dərvişi divara mıxlasınlar. Dərviş nə qədər yalvarır ki, ona dostlarıyla məsləhətləşməyə imkan versinlər, onun sözünü eşidən olmur, fikirləşirlər ki, yəqin hərif qaçmaq üçün kələk gəlir. O biri dərvişlər də axşam evə döndükdə dostlarını evdə görməyib narahat olurlar, sehrli güzgüdə onun harda olduğunu soruşurlar. Onun ölüm ayağında olduğunu güren kimi yubanmadan dostlarına köməyə tələsirlər. Divara mismarlanmış dərvişi son anda xilas edə bilirlər. Ancaq onlar şahın qızını xilas edə bilmirlər, çünki sehrli kasa onların əlində deyildi. Yenə sehrli güzgünü köməyə çağırırlar. Sehrli güzgüdə kasa görünür, şah onu ən dərin dəryanın ən dərin yerinə atdirmışdı. Əllərində möcüzəli əşyalar olmasına baxmayaraq, onlar sehrli kasanı qaytarmaq üçün nə az, nə çox, düz min il zaman sərf etməli olurlar.

Nəhayət, Barat bəy nəql etdiyi əhvalatı sona yetirib susdu. Zabil onun bu əhvalatı nə məqsədlə danışdığını anlamağa çalışırdı. Prinsipcə söhbəti bitmiş hesab etmək olardı. Bu vaxt Barat bəy şərab dolu qədəhi qaldırdı:

– Belə-belə işlər, əziz qardaşım.

– Nə yaman fikrə girdün? Yüz fikir bir borcu ödəmir, heç neyin fikrini çəkmə. Ye, iç, kefini çək. Bir də bu dünyaya gəlməyeceyig, – Barat bəyin dili bu sözləri desə də, şeytani baxışlarından başqa niyyət oxunurdu.

O, qonağının başını yeyib-içməklə aldadıb yola salmaq istəyirdi. Amma Zabilin istəyinə nail olmayınca burdan tərپənmək fikri yox idi. Beynində sürətli planlar qururdu, əlyazmanı Barat bəyden almaq üçün hansı hiylənin kara gələcəyi barədə düşünürdü. Bir yandan da fikirləşirdi ki, bu tülküyə kələk gəlmək müşkül məsələdir. Belə adamların sözü daş kimi olur, əgər bir şeyi dedilərse, onları sözündən döndərə, yumşalda bilməzsən. Bununla belə beynini işlətməkdə davam edirdi. Anidən Sənan və onun danışan gülləri gözünün qabağından keçdi, beynindəki duman çəkilməyə başladı, fikri aydınlaşdı. Zabil Barat bəyin əntiq əşyalara, təlim görmüş, adam kimi danışa bilən heyvanlara, quşlara xüsusi marağı olduğunu bilirdi. Hətta eşitmişdi ki, bağında xüsusi bacarığı olan bülbüllər bəsləyir. O, yuxuya gedəndə bülbüllər otağının eyvanına qonub cəh-cəh vururlar, Barat quşların bu şirin avazına o qədər aludə olub ki, o səsləri eşitməyincə, gözünə yuxu getmir.

Onu yalnız həmin sehrlı güllərlə ələ almaq, bununla da inadını qırmaq mümkün idi. Ağına gələn bu fikirdən sevincək oldu, amma sevincini biruzə verməməyə çalışdı.

– Barat bey, bir süfrə arxasında çörək kəsdig. İnanıram ki, tanışlığımız dostluğa çevriləcək. Nə vaxtsa bir-birimizə lazım da ola bilərik. Bilirəm, əlyazma sizin üçün babanızın yadigarı kimi qiymətli. Amma mən sizə onu əvəz edə biləcək daha qiymətli bir şey təklif edirəm.

Zabil bunu deyib susdu, Barat bəyin reaksiyasını yoxladı. Şişman adamın gözündə ani işıltı göründü və ətli sifətində əriyib yoxa çıxdı. İstehza ilə gülümsədi:

– Qiymetdi... – deyə Zabilin sözünü təkrarladı. – Sən məni hansısa qiymetdi bir şeylə ələ almağı düşünürsən? Həə, əziz dost, gürünür, səhv ünvana gelmiş.

Zabilin ürəyi adi vaxtdakından tez-tez döyünməyə başladı. Birbaşa niyyətini açıqlamaqda səhv etdiyini anladı. Söhbəti hiss edilmədən gətirib mətəb üstünə çıxarmaq lazım idi. Barat bəy kimi tüccarlıq qazanında bişmiş adamı asan yolla ələ ala biləcəyini düşünmək uşaq sadələvhlüyündən başqa bir şey deyildi.

Barat bəy düşündü ki, görəsən, qarşısındakı adam bu ağılla necə var-dövlət yiyəsinə çevrilib? Dünyada elə bir qiymətli şey yoxdur ki, onunla məni ələ ala bilsinlər. Bu adam deyəsən məni yaxşı tanımır, heç yaxşı tanımır. Tanısaydı, heç vaxt cürət edib mənə bu cür təklif etməzdi. Öz sərçə ağılla filə dimdikləməyə cəsəret edən adam haqqında başqa nə düşünmək olardı? Amma Zabil Barat bəyin düşündüyü qədər də ağılsız adam deyildi. Barat bəy bu məsələdə yanılırdı.

Artıq söhbət tennis oyununa bənzəməyə başlayırdı, top kimi hər dəfə kortun bu başından o başına göndərilirdi. İndi Zabil topu qarşı tərəfə qaytarmalı idi. Dəyişkən xarakterinin yüyənini bir balaca boşaltmalı oldu:

– Sən məni düzgün anlamadun, Barat bəy, – Zabil fikirlərini tez-tələsik redaktə etməyə çalışdı. – Ələ almaq nə deməkdir? Axı o köhnə əlyazma sənə hansı işi və yarıyacaq? O əlyazmanı bizə versən, xalqımız da sənə minnətdar olar, şairimizin də ruhu şad olar. Mən xoşniyyət adamam. Belə şeyi heç ağına da getirmə. Mən düşünürdüm ki, sənün xəcalətünən başqa cür çıxım.

Ürəyində özünü söydü: “Lənət şeytana, mən də lap zırramanın biriyəm, həmişə xoş danışmaq istəyirəm, naxoş çıxır”.

Barat bəy hiyləgərcəsinə gülümsündü:

– Başqa cür, yeni necə?

Zabilin bu anda ürəyi yerinə gəldi, artıq onda maraqlı oyada bilmişdi. Tez fikrindəkini dilinə gətirdi:

– Sənün aduva layiq bir şeydir. Mənim bir yaxın dostum var, gül işinə baxır, bağında möcüzəli güllər var. Təsəvvür et, güllər bir-biriylə danışır, qərribə hərəkətlər edir, insana reaksiya verir. Ömründə belə bir şey görmüsən?

Barat bəyin iri vücudu yırgalandı, cib yaylığını tərli başına çəkib dizinin üstünə atdı. Üzündən bir kölgə keçdi, tox aslan kimi asudəliklə gərnəşdi. Əvvəlcə kənara qoyduğu qəlyanı odlamaq istədi, nədənsə fikrindən vaz keçdi. Masanın üstündəki “Parlament” qutusundan siqaret çıxardı, Zabilə də təklif etdi. Əvvəlcə onun, sonra isə öz damağındakı siqareti yandırdı. Dərindən qül-lab vurub tüstünü havaya üfürdü. Sövdəgərlik intuisiyası hərəkətə gəldi:

– Danışan quş eşitmişdim, amma gülün danışdığını birinci dəfədir eşidirəm. Hardadı u güllər? Gedib baxa bilərik?

Zabil özündənrazı halda gülümsədi:

– Bakıdadır. Üreyün nə vaxt istəyir, gəl, səni aparım, özün hər şeyi görə bilərsən.

Barat bəy fikrə getdi, siqaretinin közərən ucuna baxdı, ürəyində nəyisə götür-qoy etməyə başladı. Düşündü ki, doğrudan da, bu köhnə əlyazma mənim nəyimə lazımdır axı? Lazımsız əşya kimi evdə qalıb, bəlkə nə vaxtsa it-bata düşüb gedəcək. Mən bu sövdələşmədə heç də uduzmuram, əksinə, qazanıram. Yaxşısı budur, verim getsin. Bu bakılı balası lazımlı adamdır, gələcəkdə onunla çox iş görmək olar.

Bu dəm salonda hay-küy qopdu, ofisiantlar ora-bura qaçmağa başladı. Barat bəy də, Zabil də narahat olmağa başladılar. Görsən, içəridə nə hadisə baş verir? Hər ikisi yerindən qalxıb salona keçdilər. Yekə bir qarğa hardansa içəri soxulmuşdu, dörd-beş ofisiant əllərindəki xəkəndaz qulpu ilə onu qovub çölə çıxara bilmirdilər. Restoranın administratoru ofisiantların üstünə qışqırırdı:

– Hamınızı iti qovan kimi işdən qovacağam! Hara baxırdınız, korsunuz? Bu qarğa içəri necə, hardan girib?

Ofisiantlar qara qarğanı təqib edə-edə and-aman edirdilər ki, vallah, bütün qapılar bağlıdır, zalda kondisioner işləyir, ola bilsin “fortuçka”dan içəri dürtülüblər. Qarğa təhlükə hiss edib əsəbindən qarılırdı, tünd lələkləri həyəcədən titrəyirdi.

Barat bəy həyəcanla səsini qaldırdı:

– Uşaqlar, ehtiyatlı olun. Şığıyıb gözüvüzü deşər.

Zabilin karıxıb içəridə vurnuxan qarğaya yazığı gəldi, zalın bütün qapı-pəncərələrini açdı ki, onlardan birindən uçub getsin. Nəhayət, qarğa bir neçə dəfə tavanda sürətli dövrə vurub eyvana açılan iri pəncərədən çölə şığıdı. Barat bəyin kefi pozulmuşdu.

– Heç bu yaxşı ulmadı, – dedi. – Qarğa elə-belə gəlməyib, bizə hansısa mesaj ötürədi.. Yaxşı əlamət deyil..

Fikirleşdi ki, Bakıdan gələn bu qonaq da qarğa kimi qəfil başının üstünü aldı. Başını necə piylədisə, babasının qiymətli yadigarı olan əlyazmanı ondan almağa razı saldı. Gərək heç razılıq verməyəydi. Amma söz ağzından çıxmışdı, artıq ödəmişdilər, o, nə qədər fəndgir, hiyləgər olsa da, dediyi sözü heç vaxt geri qaytarmazdı. Həm də danışan güllər fikrindən çıxmırdı, belə möcüzəvi çiçəklərdən ötrü heç kimə lazım olmayan əlyazmanı qurban verməyə hazır idi. Onun tez-tez başqa ölkələrdən qonaqları gəlirdi, sehrli gülləri onlara göstərib öyünəcəkdi. Barat bəy hər fürsətdə qarşısındakı adama öz üstünlüyünü nümayiş etdirməyi xoşlayırdı və bundan inanılmaz dərəcə zövq alırdı. Güllər qönçələrini açır, cəzbedici rayihə yayır, arı və kəpənək qonduqda isə “hopp” edib onları udur. Bu xəyallar onun doymaq bilməyən div nəfsini oxşayırdı.

Bu lənətgəlmiş qarğa hardan çıxdı? Administrator deyirdi ki, birinci dəfədir buralarda qarğa görürük, görünməmiş işdir. Barat bəyin ovqatı təlx olsa da, özünü o yerə qoymadı. Dodaqucu “lənət şeytana!” – dedi.

Zabil vətənə qayıdıb həyətində möcüzəli gül bağçası salmış Sənanı tapmalı və onunla danışmalı idi. Fikirleşdi ki, şəhərin münasib otellərindən birində yer götürüb bir gecə qalıb dincəlsin və sübh tezdən yola çıxsın. Barat bəy ona “Metropol” otelini məsləhət gördü. Səyyahlar və turistlər üçün nəzərdə tutulmuş otel Xəzər dənizinin sahilində yerləşirdi. Tutqun səma çiçək xəstəliyi keçirən uşaq üzü kimi çopurlaşmışdı. Zabil maşınını otelin həyətində park edib resepsiyona yaxınlaşanda onu sürpriz gözlədiyini ağına belə gətirməzdi. Administrator sənədləşmə işini bitirdikdən sonra qalacağı otağın açarı ilə birgə ona bağlı bir zərf də uzatdı. Zabil təəccübləndi:

– Bu nədir belə?

– Sizə çatacaq, – administrator qısa şəkildə bildirdi.

Zərfi o üz-bu üzə çevirib heç nə anlamadı. Axı onun bu şəhərdə olduğunu Barat bəyden başqa heç kim bilmirdi.

– Dəqiq mənə çatacaq? – bir də soruşdu.

Əlbəttə, – qarşı tərəf, sadəcə, gülümsədi.

Tələsik addımlarla alçaq pilləkənləri adlayıb ikinci mərtəbədəki otağına qalxdı. Özünü yorğun hiss edirdi, gözləri su kimi axırdı, otağa girən kimi çarpayına sərələnib yatmaq istəyirdi. Amma bu plandankənar özünü ortaya atmış zərf yuxusunu qaçırtıdı. Elə pilləkənləri qalxa-qalxa zərfi açdı, bir parça kağızda tələsik xətlə belə yazılmışdı: “Təcili bu nömrəyə zəng edin”. Bu bir cümlənin altında da telefon nömrəsi yazılmışdı. Zabil cümləni az qala beş dəfə oxudu, Mahaçqaladakı köhnə tanışlarını xatırlamağa çalışdı.

Beş-altı il əvvəl yay vaxtı onun dənizkənarı restoranına Dərbənddən qonaqlar gəlmişdi, onlara yüksək səviyyədə qulluq göstərilməsi üçün ofisiant xidmətinə özü nəzarət etmişdi. Gələnlər sübh açılınca yeyib-içmiş, şənələnmiş, rəqs edərək qızların başına pulu xəzəl kimi səpələmişdilər. Qonaqlar maliyyə bossları idilər, yaxşıca dincəlmək, yeyib-içib kef çəkmək üçün münasib yer axtaranda Toto onlara Zabilin restoranını məsləhət görmüşdü. Toto çox-çox əvvəllər Zabilin himayəçisi olmuş, biznesini inkişaf etdirməsi üçün ona hər cür dəstək göstərmişdi. Toto cavan oğlan idi, əsl adı Tofiq olsa da, hamı onu Toto deyərək çağırırdı, atası Türkiyədə otellər şəbəkəsinə sahib idi. Onlar tam təsadüf nəticəsində tanış olmuşdular. Zabil əlinə yenicə pul gəldiyi vaxtlarda Albalı bağları tərəfdə özünə beş sot torpaq sahəsi götürmüşdü ki, özünə təzə ev tiksin. Onun torpağı Totonun atası Balahüseynin villasının beş addımlığında idi. Zabil hər dəfə həyətyanı sahəsinə baş çəkməyə gələndə bu üçmərtəbəli villa əzəmətli görünüşü ilə onu valeh edirdi. Ürəyindən keçirdi ki, kaş onun da belə bir yaraşıqlı imarəti olaydı. Onu da bilirdi ki, həyatın əlifbası çarpışmaqla başlayır. Amma nə qədər çarpışsa da, hələ ki, arzusunda olduğu yerə çata bilmirdi. Zabil aza qane olan adamlardan deyildi, onun müəyyən hədəfləri vardı, məqsədinə çatmaq üçün bütün vasitələri məqbul hesab edirdi.

Qonşulardan öyrəndi ki, bu villanın yiyəsi böyük biznes şəbəkəsinin rəhbəridir. Onu da dedilər ki, Balahüseyn qonşulardan mümkün qədər uzaq olmağa çalışır. Onun "Porsche"si villanın alaqaşına yaxınlaşanda qapı pultla açılır, maşın həyətdə daxil olan kimi bağlanırdı. Ən yaxın qonşuları belə, Balahüseynin üzünü görə bilmirdilər. Sanki qonşuların hamısı koronavirusa yoluxmuşdu və buna görə də Balahüseyn cidd-cəhdlə onlardan qorunurdu. Zabil onu çox yaxşı anlayırdı, pullu adamlar həmişə kasıb-kusubdan uzaq olmağa çalışırlar, aşağı təbəqənin adamlarıyla ünsiyyəti özlərinə yaraşdırmırlar. Kasıblar bu cür zəngin adamlara həmişə uzaqdan, sonsuz həsəd hissiylə baxırlar və onların var-dövlətini hesablamadan başqa heç nəyə nail ola bilmirlər. Şənbə-bazar günləri Balahüseynin bağına varlı dostları gəlirdilər, qapının ağzında bahalı avtomobillər düzülürdü. Bəzən gecə yarıdan keçənə qədər yeyib-içir, havaya fişəng atırdılar. Vaxt gecəyə doğru uzandıqca, qonaqların kefi içdikləri şərabın təsirindən daha da artırdı. Kasıblar bu pəstahanı görə bilmirdilər, çünki Balahüseynin bağının hasarı çox hündür idi, quş quşluğu ilə bu hasardan o üzə keçə bilməzdi.

İstəyirsiniz villanın həyətidəki cah-cəlalı mən sizə təsvir edirəm. Həyətdəki iri dairəvi hovuzun suyu hər gün dəyişdirilirdi, hovuzun kənarında şozlinqlər düzülüb, çətirlər quraşdırılmışdı. Hovuzkənarı barda sərinləşdirici kokteyllər, irland pivəsi düzülmüşdü. Bura bahalı otelin həyətidən heç nəylə fərqlənmirdi. İkinci mərtəbənin meydançasında qonaqlar üçün bilyard stolu qoyulmuşdu. Naxışlarla bəzənmiş hündür tavana qədər uzanan mərmər sütunlar göz oxşayırdı. Kamin barda müxtəlif cür alkoqollu-alkoqolsuz içkilər, şirniyyat və çərəzlər vardı. Bir sözlə, villada Balahüseynin biznesmen dostları üçün hər cür komfort şərait vardı. Sanki adam bu

dünyada cənnətin bir parçasını yaratmışdı. Müxtəlif yollarla əldə edilən haram pullar burda zəngin, ziqiymət əşyalara, mərmər hovuzla, Avropa üslubunda tikilmiş villaya çevrilmişdi. Pulun yırtıcı canavara çevirdiyi adamlar bu müasir kahada öz qənimətlərini bölüşdürürdülər. Kiməsə paydan az düşəndə diş qıcayır, hesabı içəri verirdi, qisas almaq üçün məqam gözləyirdi. Bu adamlar zahirən canbir qəlb olsalar da, əslində, bir-birinin qanını içməyə hazır idilər. Burda hər bir zarafat aksesuarı qəfildən cinayət vasitəsinə çevrilə bilərdi.

Totonun oxumaqla, təhsil almaqla arası yox idi, avaraçılığa meyilli adam idi, atasının hesabına özünə xırda biznes qura bilmişdi. Onun biznesini də atasının adamları himayə edirdi. Ümid qırıntılarıyla başını qatan Zabil Toto ilə tanışlığa can atırdı, çünki Totonun geniş əlaqələri olduğunu bilirdi. Onun ticarətdə də, oğru aləmində də kifayət qədər tanışları vardı. Totonun özü tez-tez boş əraziyə maşını ilə gəlib orada dolaşan tosqun adamlarla tanış oldu. Zabil sevincindən az qala çırtıq çalib oynayacaqdı, özünə havadar tapması hissindən yaranan yaltaqlığı işə salmaq istədi, amma özünü tox tutmağa çalışdı, bəri başdan yüngüllük edib adamın gözündən düşmək ölümə bərabər idi. Belə olanda qeyri-ciddi adam təsiri bağışlayacaqdı və bu da Totonun ondan uzaqlaşmasına səbəb ola bilərdi. Toto indiyə qədər bu ərazidə yad adama rast gəlməmişdi, qonşularla ünsiyyəti olmasa da, uzaqdan-uzağa hamını tanıyırdı. Zabilin mütəmadi olaraq gözə görünməyi diqqətini çəkmişdi, düşünmüşdü ki, görsən, bu adam kimdir, niyə hər dəfə gəlib boş sahədə maşınını saxlayıb ətrafda dolaşır? Ona nə lazımdır, məqsədi nədir? Uzun sorğu-sualdan sonra anladı ki, Zabilin burda torpaq sahəsi var, özü də ticarətlə məşğul olur. Ağılından keçirdi ki, gələcək qonşusu ilə münasibət qurmağa dəyər, o, kasıb-kusubun, həlləm-qəlləm adamların tayı deyil. Beləcə, dostluqları yarandı. Totonun köməkliyi ilə Zabil həyətəni sahədə özünə xudmani ikimərtəbəli ev tikdirdi. Arada ondan borca pul da götürürdü və vaxtında qaytarırdı. Aldatmaq, fırlatmaq ağılının ucundan belə keçmirdi. Başa düşürdü ki, Totonu aldatmaqla onu birdəfəlik əldən çıxara bilər, ona görə hər fürsətdə onun etibarını qazanmağa çalışırdı.

Bir dəfə Zabilin qonşu ölkədən gətirdiyi parça materialları sərhəddə ilişib qalmışdı. Toto bir zənglə məsələni həll etmişdi, malları sərhəddən buraxmışdılar. Bir neçə dəfə Zabil də Totonun karına gəlmişdi. Tikinti materialları mağazası işlədən Toto Zabilin tanışlarından nisyə olaraq bir neçə kub taxta-şalban götürə bilirdi. Hər ikisinin ortağ tanışları vardı və bu iş birliyi qarşılıqlı etimad sayəsində davam edirdi.

Zabil yorğun və bir az da sərxoş olmağına baxmayaraq, maraqla ona güc gəldi, hamama keçib yuyunmamışdan qabaq otaqdakı telefonla kağız parçasına yazılmış nömrəyə zəng vurdu. Telefonun o başından tanış səs qulağını qıdıqladı:

– Ooo, Zabulya! Kefin-halın necədir, qədəş?!

Zabil anındaca bu səsi tanıdı və təəccübdən gözü kəlləsinə çıxmışdı. Toto! Yaxşı, bəs onun bu şəhərdə, bu oteldə qaldığını hardan, necə öyrənə bilmişdi?

– Toto?

– Nə yaxşı tanıdın? Adım yadımdan çıxmayıbsa, böyük işdir.

– Nöş belə danışırsan? Bilirsən ki, sənün xətrivü...

Toto onun sözünü kəsdi:

– Hə e, hə. Xətrimi dünyalar qədər istəyirsən, yüz faiz inanıram. Həri, brat. Day Toto sənün neyüvə lazımdır e? İşlərin xod gedir, maşallah!

– Elə demə. Sənün mənə çox kömeyün deyib. Həmişə dimişəm, diycəyəm də. Sən ayrı oğulsan!

– Sən vobşem alayı oğulsan aaa, öz aramızdır. Neçə ildir qərdeşüvi itirib-axtarmırsan. Yenə mən səni axtarıram.

Zabil Totonun qılığına girib incikliyi aradan götürməyə çalışırdı. Balahüseyn inişil nəvəsinin toyunda qəfil ürək tutmasından dünyasını dəyişmişdi. Atasının iri biznesi indi yeganə oğluna qalmışdı. Zabilin Totodan uzaqlaşması şəhərə səs-küy salmış bir hadisədən sonra baş vermişdi. Adam oğurluğunda ittiham olunan mütəşəkkil bir dəstə yaxalanmışdı və bu işdə Totonun adı hallanırdı. Elə Zabilin də bir neçə belə oğurluqda əli olmuşdu, amma vaxtında sudan çıxıb çıxa bilməmişdi. Amma Totonun mafioz qüvvələrlə əlaqələri vardı və polis onu nəzarət altında saxlayırdı. Hər an həbs edilə bilirdi. Zabil işi belə görüb tədricən onunla əlaqələri kəsməyə başladı. Amma bu şəbəkədən büsbütün qopmaq qeyri-mümkün idi.

Bir neçə ay qorxu və təşviş içində yaşadı. Hər telefon zəngindən ürəyi əsir, rəngi ağarırdı. Mümkün qədər az adamla ünsiyyətdə olur, bütün günü ofisindən və evdən kənara çıxmırdı. İş karyerası təhlükə altında idi. Vaxtilə Toto ilə tanışlığa can atan adam indi onu tanıdığı günə lənət oxuyurdu. Evdə də, ofisdə də tapşırırmışdı ki, naməlum adamları onun yanına buraxmasınlar. Həyətdə maşın səsi eşidəndə xofflanırdı. Qara-qorxunun canından çıxması üçün xeyli müddət lazım oldu. Eşidəndə ki, Toto öz işində-gücündədir, heç kim onu narahat etmir, bir az ürəyi yerinə gəldi. Amma bərayi-ehtiyat, yenə ondan yan gezirdi. Toto bir neçə dəfə ona zəng etsə də, onunla candərdir danışmışdı. Toto da bu soyuqluğun səbəbini anlamışdı.

İndi də içindən bir gizilti keçdi. İçəri qaranlıq idi, otağın havası ağır, boğucu idi. Kondisioneri yandıрмаq ağına gəlmirdi. Elə bildi otaqda qaranlıqdan savayı heç nə yox idi. Sanki işıq Toto tərəfindən güllələnmişdi. Düşündü ki, bunlar xəstə şüurunun yaratdığı qorxunc xəyallardır. Ürəyində “lənət şeytana!” – dedi. Özünə toxtaqlıq verməyə çalışdı:

– İnan Allaha, başım o qədər qarışıqdır ki, öz adım yadımdan çıxıb.

– Aduvı yaduvu saldım də, Zabulya, – Totonun ironiyası xəttin o başından qulağını daladı.

– Sənün işdərin necə gedir, qədəş? Nə yeniliklər var? – Zabil onun tikanlı sözlərini eşitməmək üçün söhbətin səmtini dəyişmək istədi.

– Sən soruşanı bəd döyül.

– Bəs nə bildin burdayam? – Zabil soruşdu.

– Bizim uşaqlar səni günorta “Pirosmani”də görüblər. Tapşırıdım onlara ki, səni izləsinlər. Ağsaqqalla görüşməkdə xeyir ola? Yenə nə fırıladağın var, ay xətkər?

Toto “ağsaqqal” deyəndə Barat bəyi nəzərdə tuturdu. Zabil fikirləşdi ki, zalım oğlunun əli hər yerə çatır, bir sözünü də iki eləyən yoxdur. Allah hərəyə bir cür bacarıq verib, bununsa işini elə bil şeytan düzüb-qoşur.

– Sən də onu tanıyırsan?

– Baa, əyib söhbətdü ki. Ağsaqqal bizim adamdu. Çətin bir iş varsa, deyinən həll edək. Mən sən döyüləm e, bəd ayaqda qoyum qaçım. Hər necə olsa da, çörey kesmişik, iş ortağı olmuşuq.

– Yox, heç bir çətin iş yoxdur, tamam başqa bir işlə əlaqədar görüşdük.

– Zabil əlyazma məsələsini deməyi əhəmiyyətsiz hesab etdi.

– Özün bil, amma sənə başqa xəbər vermək istəyirdim.

Zabil Totonun niyyətini həmişə havadan qoxulayıb bilirdi, amma indi hansı işlər çevirdiyindən xəbərsiz idi.

– Nə xəbərdir elə?

– Paşanı tanıyırsan da.

Zabil Paşanın qumarbaz olduğunu bilirdi, əvvəllər onu bir neçə dəfə Totonun yanında görmüşdü. Bir dəfə də Zabilin yanına gəlib ondan borc pul istəmişdi. Zabil Paşanın mis kimi sərt, ifadəsiz sifətinə baxıb “yox” deməkdən çəkinmişdi. Eşitmişdi ki, Paşa həmişə üstündə odlu silah gəzdirir. Bir dəfə qumar söhbəti üstündə gedən “razborka”da iki nəfəri güllələmişdi, amma vurduğu adamların heç biri ölməmişdi. Paşa bir müddət həbsdə yatıb çıxmışdı. Təhlükəli adam idi. Zabil pulu verib xatanı başından uzaq eləmişdi. Paşa demişdi ki, “qədəş, sən pulun uzağı, on beş günə çatıcaş”. Zabil pulu gizləncə başına çevirib vermişdi, dodaqucu pıçıldamışdı ki, başıma sadağa. Amma gözlədiyinin əksinə, düz on beş gündən sonra Paşa gəlib şəstlə pulu qəpiyinə qədər stolun üstünə qoymuşdu.

– Qədəş, bu da sənün pulun. Elədiyün yaxşılığa görə çox sağ ol. Məni darda qoymadun. Paşa ömür boyu qulluğunda hazırdu.

Bu əhvalatdan sonra Zabilin Paşaya hörməti yaranmışdı. “Kişi adam imiş, onu yaxşı tanımamışamış”. Paşa ilə bir daha yolları kəsişməmişdi, ara-sıra xeyirdə-şərdə rastlaşanda da bir-birlərinə hörmətlə salam verirdilər. İndi Toto Paşanın adını çəkəndə çoxdan unutduğu hadisə gözünün önündən keçdi.

– Paşanı tanıyıyan var? Nə məsələdir?

Telefonun o başından bir müddət səs eşidilmədi. Zabil dəstəyi ağzına yaxınlaşdırıb: – alo, – dedi.

– Paşayla işimiz çəpləşib. Tavanı var, vermir. Neçə dəfə məni aldatdı, əvvəlcə bir həftə möhlət istədi, dedim yaxşı, sonra dedi beş gün də vaxt ver, yenə gözlədim. O vaxtdan yoxa çıxıb, ardınca neçə dəfə xəbər göndərdim, yenə bir səs çıxmadı. Məni başqa işə məcbur elədi.

– Neylədin ki?

– Yadındadır, bir dəfə sənə demişdim, onun bacısından yaman xoşum gəlirdi. Qızı qaçırtmışam.

Zabil düşündü ki, Toto dəhşətli oyun oynayır və bu oyunun sonu heç də yaxşı qurtarmayacaq. Toto dünyaya ancaq maddi tərəfdən baxırdı, işin

mənəvi tərəfləri haqda anlayışı belə yox idi. Onun üfüqləri məhdud dünyasından kənarında baş verən hadisələr qətiyyəni onu narahat etməzdi.

– Dəhşətli səhvə yol vermişən, Toto. Paşa bunu sənə bağışlamayacaq.
– Zabil ağılından keçən fikri açıq dilə gətirdi.

– Sən məni səhv başa düşdün. Mən o qızla evlənmək istəyirəm, – Toto heç nə olmayıbmiş kimi, sakitcə dedi.

Totonun hiyləgərliyinə mat qaldı, niyyətini həyata keçirmək üçün əlinə fürsət düşmüşdü, bir güllə ilə iki dovşan vurmuşdu.

– Hər nədisə, çox təhlükəli oyun oynayarsan, – Zabil onunla söhbəti yekunlaşdırmaq istədi. – Yaxşı, məni axtarmaqda xeyir ola?

Toto Zabilin səsindəki narahatlığı hiss etdi.

– Qorxma, məndən sənə ziyan dəyməz. Yadından çıxarma ki, o çətin günlərdə sənə dəstək duran mən olmuşam. Yəni nəse problemin olsa, qərdeşün qulluğunda hazırdu.

– Çox sağ ol, Toto. Mən sənə yaxşılıqlarını heç vaxt unutmaram. Sənə xətrəvi istədiyimçün deyirəm, Paşanı özün tanıyarsan da, cəncəl adamdır. Ağrımayan başuva nöş dəsmal bağlıyarsan? Həm də mən biləni, Paşa tavan altında yatan oğul deyil axı.

– Nədi, Paşaya haqq qazandırırısan? Neçə gündür telefonlarıma cavab vermir. Niyə gizlənir? Zəng vurub desin ki, qədəş, uduzmuşam, pulunu verəcəyəm. İki dəfə vaxt istədi, verdim. Mən başkəsən deyiləm ki. Bu, qumardır, pulu yoxdur, evini satsın versin. Zorla onu məcbur etmişəm ki, mənimlə qumar oynasın?

– Nə isə, özünüz bilərsiniz, məni bu işlərə qatma, sən canın, – deyərək Zabil yaxasını kənara çəkməyə çalışdı.

– Sənlik bir iş yoxdur. Amma sabah mənə vaxt ayır, sənənlə vacib söhbətim var.

Zabilin ovqatı təlx oldu, Totonun dabbaqda göynəyə bələd idi, bilirdi ki, onu xeyirliyə çağırır. Toto öz yolundakı maneələri təmizləməkdən ötrü istənilən addımı atmağa qadir idi. Zamanında bu işlərdə Zabilin də ona köməyi dəymişdi. Toto Zabilin “uf” demədən güdaza verə bilirdi. Zabilin ən çox qorxdığı məqam da bu idi. Onun ehtiyat edəcəyi bir adam vardısı, o da Toto idi.

– Sabah mən Bakıya qayıtmalıyam, mümkünsə, səhər görüşək, – cəndərdir cavab verdi.

– Yaxşı, səhər saat onda şəhərdə görüşək, yarım saat vaxtını alacağam, – Toto da söhbəti yekunlaşdırdı.

Zabil düş qəbul edəndən sonra yumşaq kresloya yayxanıb dalbadal bir neçə siqaret çəkdi, uzun düşüncələrə daldı. Yuxusu qaçmışdı. Toto ilə yollarını çoxdan ayırmışdı, indi bu mərdimazar görəsən onu niyə axtarırdı? Qalxıb pəncərəni açdı, dəli külək fit çala-çala içeri təcildi. Fikirləri bir az da dolaşmış düşdü. Totonun zəngi bugünkü yeyib-içməyin ləzzətini burnundan gətirdi.

Güllər günəşin çıxmasına sevinir, həyatverici şəh damlalarını içir və bir-birinin ardınca çiçək açırdılar. Təkcə bir gül vardı ki, ləçəkləri açılmırdı. Nərgiz ötkəm səslə soruşdu:

– Sən nə vaxt çiçək açacaqsan?

– O, qışda çiçək açır, – lələ kinayə ilə güldü.

Bu söz gülün xətrinə deyəsə də, dinmədi. O da çiçək açmaq istəyirdi, lakin buna gücü çatmırdı. Onu təşviş bürümüşdü; yeni doğrudanmı çiçəyi olmayacaq, toxum tökməyəcək? Mənasız ömür sürərək məhv olub gedəcək? Bu fikirlər rahatlığını əlindən almışdı.

Bütün güllər şirin yuxuda ikən qəfildən gözləri qamaşdı. Ay çıxmışdı. Gül Ayın gözəlliyinə heyran qaldı, ürəyi sevinclə vurmağa başladı. İçində bir təlatüm əmələ gəldi. Bu gecə çiçək açacaqdı. Ya bu gecə, ya da heç vaxt!

Sənan da yatmamışdı, səhər Lamiyənin görüşünə gedəcəkdi deyə, düşüncəli idi. Güllərin yanına gəlib onlarla söhbətləşmək istədi. Gözü bir küncdə küsgün ədayla başını aşağı əymiş gülə sataşdı.

– Yerini yaxşı deyil deyəsən...

Gül susurdu, nə deyəcəyini bilmirdi. Sənan gülün gövdəsini oxşadı, ilıq təmasdan gül başını qaldırdı, yanağından oğlanın əlinin üstünə bir damla yaş düşdü.

– Dərdin nədir sənin? Niyə belə həyatdan küsgünsən? – deyə soruşdu.

Qızılgülün tikanları onun budağını yaralamışdı. Sənan bunu indi gördü. Gülün yerini dəyişmək lazım idi. Onu torpaqqarıışıq yerindən çıxarıb nərgizlərin böyründə əkdı. Nərgizlər başlarını yelləyib onu təbrik etdilər:

– Təzə yerin mübarək! Bundan sonra sən də bizim kimi çiçəkləyəcəksən.

Gül içindəki narahatlıqdan xilas olmuş kimi, sevincək titrədi. Nərgizlərə təşəkkür etdi.

Səhər açılınca Sənan heyətə, güllərin yanına tələsdi. Gül ləçəklərini açıb ətrafa təşəxxüs satırdı. Təzə yerində gül rəngini dəyişmişdi, çəhrayı don geyinmişdi. Sarı ləçəkləri çəhrayı rənglə naxışlanmışdı. Ətri bağçanı başına götürmüşdü. Sənan onun ləçəklərini oxşayıb ətrini ciyərlərinə çəkdi. Nərgizlər onu qibtə ilə süzürdü. Gül xoşbəxt idi...

* * *

Sənan Lamiyənin görüşünə bir dəstə nərgizlə gəlmişdi. Lamiyə nərgizləri köksünə sıxdı, çiçəklərin ətrindən bihal oldu. Çiçəklər də sanki qızın tər nəfəsindən canlandı, ləçəkləri titrədi. Kəpənək parkının ən sakit, adamsız guşəsinə çəkildilər. Onların arasındakı eşq hələ məsum, ürəkə çağlarını yaşayırdı, əlləri belə bir-birinə toxunmamışdı. Aralarındakı cazibə qüvvəsinin mövcudluğu danılmaz fakt idi. Onların sevgisinə çiçəklər vasitəçilik etmişdi. Sənanın anası onu heç cür evlənməyə razı sala bilmirdi, hər dəfə bu barədə nəsə deyəndə Sənan araya söz qatıb söhbətdən yayınırdı. Lamiyənin baxışlarından isə yayına bilmədi. Əlbəttə, o da nə vaxtsa ötəri hissələrin əsiri olmuşdu, romantik xülyaları nəticəsində

çoxlu əziyyət çəkmişdi; emosiyalar tonqalı yanır, həzz bitincə, külü qalır. Sənan da hər dəfə o külü üfürüb həyatına davam edirdi. Fikirləşdi ki, görəsən, düşdüyü bu situasiyanın əlamətləri əvvəlkilərin təkrarı deyildimi? İndi çox şeyin bu çılgın, şıltaq qıza deyəcəklərindən asılı olduğunu bilirdi. İnstinktləri onu heç vaxt aldatmırdı, bu qız onun həyatına xüsusi məna qatmağa başlamışdı. Lamiyənin ona zillənən baxışlarında əvvəlki vaxtlarda heç bir qızda görmədiyi güclü xarakter, qətiyyət sezdi. Şıltaqlıqla ciddiyyət onun simasında heyrətamiz dərəcədə bir-birini tamamlayırdı.

Sənan yanında əyləşmiş qızın varlığını bütün vücudu ilə hiss edirdi. Köksünü təlatümə gətirən bu qeyri-adi hisslər öləri bir duyğu deyildi. Bu qız onun qəlbinin sarı siminə toxunmuşdu.

Sonralar fikirləşirdi ki, yəqin anası ondan gizlin bu işi güllərə həvalə edib. Sevgi toxumunu onun ürəyinə elə güllər səpib.

Qızın çiyinlərindən, sinəsindən və dizlərindən günəşin şüaları süzülürdü, qız onları bəmbəyaz, zərif əlləriylə sıgallayır, dərisinin altından isə dan yerinin şəfəqi rəngindəki qanı görünürdü.

Lamiyə titrək səslə: – Bu çiçəklər sevgimizə şahid olsun, – dedi.

Sənan gülümsədi:

– Olsun. Amma bu çiçəklər məni sənə qışqanacaq.

– Mən də o güllərə sənə kimi sevgimi verəcəyəm. Onda da sən məni onlara qışqanacaqsan, – deyə Lamiyə cavab verdi.

Gülüşdülər. Lamiyənin təbəssümü Sənanın ürəyini titrətdi, qeyri-ixtiyarı Lamiyənin əlini ovcunun içinə aldı və dodaqlarına yaxınlaşdırdı. Lamiyənin yanaqları allandı. Sənan ötən gecəki yuxusunu xatırladı. Yuxuda görürdü ki, birgünlük kəpənəklər topalarla göydən ələnərək ilk qar kimi yerə tökülmüş bənövşəyi xallarla dolu almaların üstünə yağır. Lamiyə isə bu kəpənək yağışı altında dəlicəsinə ora-bura qaçır, ağılsına-ağılsına bir az əvvəl dişlədiyi və əlindən düşmüş almanı axtarır. “Mənim almam hanı? Necə oldu mənim almam?”– deyə qışqırır.

Sənan yuxudan ayılandan sonra uzun müddət bu yuxunu yozmağa çalışdı, amma bir nəticə hasil edə bilmədi.

– Yuxuda bilirsən nə görmüşəm?

– Nə görmüsən? – Lamiyə maraqla soruşdu.

Sənan gecə gördüyü yuxunu qıza danışdı. Lamiyə fikirli-fikirli gülümsədi:

– Nə qəribə yuxudur, özü də oğlan yuxusudur.

Sənan təəccüblə soruşdu:

– Necə yəni oğlan yuxusu?

– Belə yuxuları oğlanlar görür. Yuxuda alma yemək gözəl bir qızla görüşə işarədir, – Lamiyə bunu deyib gözlərini bic-bic oynatdı.

– Doğrudan? – Sənanın da üzünə utancaq təbəssüm yayıldı.

– Hə, – qız sözü uzatdı.

– Bəs kəpənək?

– Kəpənək də sevgiyə işarədir. Yəni bir qızla görüşəcəksən və onu sevecəksən. – Lamiyə çiyinlərini oynatdı.

– Hm, belə de. – Sənan fikrə getdi.

– Nədi, xoşuna gəlmədi?

– Qəşəng yuxu imiş.

Lamiyə əl atıb şıltaqcasına Sənanın saçlarını qarışdırdı.

Heç biri psixoanalizin banisi Freydi oxumamışdı, oxusaydılar, onun bu fikrinə mütləq rast gələrdilər: “Yuxular şüuraltının qızıl açarıdır”.

– Sevgi insandan asılı olmayan, onu qəfil yaxalayan bir hissdır, amma sədaqət insandan asılıdır. İnsan sevgisinə sadıq olmağı bacarmayanda, o sevgi uzunömürlü olmur, çiçəklər kimi solur. – Lamiyə bu sözləri deyəndə indidən aralarında yaranmağa başlayan sevgini sədaqətlə sığortalamaq istəyirdi.

Sənan qayğılı-qayğılı dilləndi:

– O gün dostumun əlində bir kitab gördüm. Adı beləydi: “Məhəbbət üç il yaşayır”. Elə pis oldum ki. Axı bu, məhəbbətdirsə, üç ilə necə tükənə bilər?

– Yəqin xarici yazıçının kitabı olub. Bizimkilər heç vaxt elə kitab yazmaz,

– Lamiyə arxayınçasına dedi.

– Niyə yazmır ki?

– Çünki bizim üçün məhəbbət, sevgi müqəddəsdır. Avropa insanının sevgisi dəyişkəndir. Bu gün birini sevirlər, sabah başqasını. Onların həyat tərzi budur. Bizdə belə şey ola bilməz.

– Hə, düz deyirsən. Bizim babamız Məcnun olub, nənəmiz də Leyli.

Lamiyə Sənanın bu yarızarafat, yarıgerçək sözünə ürəkdən güldü.

– Təki taleyimiz Leyli ilə Məcnunku kimi olmasın, – dedi.

– Deyirsən səni mənə verməzlər?

– Atam yaxşı adamdır, amma qardaşlarım mənə heç oxumağa, təhsil almağa qoymadılar.

– Niyə?

– Deyirlər qız nədi, oxumaq nədi? Böyüdü, çıxıb getsin ərə.

Sənan gülümsədi.

– Biz evlənəndən sonra təhsil alarsan.

– İcazə verərsən? – Lamiyə sevincək soruşdu.

– Niyə icazə vermərəm ki? – Sənan dedi.

Lamiyə qeyri-ixtiyari qollarını Sənanın boynuna doladı.

– Sağ ol e. Bir dənəsən.

Sonra etdiyi hərəkətdən utandı, bu, elə qəfil baş verdi ki, bir anda özünü itirdi. – Bağışla, – deyə pıçıldadı.

– Neylədin ki, bağışlayım? Dəlisən e, vallah. Qızlar həmişə sevinəndə belə edir də.

Sənanın üzündəki uşaq saflığı Lamiyəni duyğulandırdı, düşündü ki, bundan sonrakı həyatını onunla birgə yaşamağa dəyər. Bu gözlərdə biclik yoxdur, sanki ürəyi gözlərində çırpınır, ürəyini gözlərindən asanlıqla oxumaq olur.

– Ata, axı xəritədə Məhəbbət dərəsi deyilən yer yoxdur, – qızı məyuscasına Adəmə sığındı.

– Yaxşı bax, qızım. Diqqətlə baxsan, tapacaqsan, – Adəm qızını ruhdan salmaq istəmədi. İpək saçlarını sığallayıb alnından öpdü.

– Bilirsən, qızım, Günəş əmi hər axşam orda gecələyir, səhər yenə qalxıb dünyanı öz işığı ilə bəzəyir. – Həvva mətbəxdəki işinə ara verib qızına Məhəbbət dərəsi haqqında danışmağa başladı. Ərini danlamağı da yaddan çıxarmadı: – Bu nə almaldır almısan? Hamısı çürükdür. Alanda bir baxaydın da.

Adəm sinirləndi:

– Sən onsuz da mənim aldığıım heç nəyi bəyənəmirsən. Düşüb özün alaydın.

Həvva başını bulayıb yenə qızına izahat verməyə başladı:

– Hə, qızım. Deyilənə görə, bir gün qarabağır quşları özünə rəhbər seçmək üçün yola düşürlər. Simurq quşunun ardınca gedirmişlər, bir axşam Məhəbbət dərəsində qalası olublar. O vaxta qədər bu quşlar hər gün bir-birinin ətini didirmişlər, şanapipik bu vəziyyəti görüb onlara məsləhət görüb ki, uçub gedin, Simurq quşunu tapın, onu özünüzə rəhbər seçin. Ondan sonra hamınız canbir qəlb kimi yaşayacaqsınız. Quşlar da səfə düzülüb yola düşürlər. Uzun bir yol qət etdikdən sonra lələk salıb əldən düşürlər və bu Məhəbbət dərəsində yerə enirlər ki, bir hovur dinclərini alsınlar. Göz qamaşdıran işıqda bir anlıq Simurq quşu gözlərinə görünür. Gözlərini yumub-açınca Simurq yoxa çıxır və bir daha gözə dəymir. Bax elə bu yerdə onlar anlayırlar ki, hər biri bir Simurq quşudur. Məhəbbət dərəsi, daha doğrusu, məhəbbət onların arasındakı kin-küdurəti yuyub aparır, hərəsi o işıqdan özünə bir ovuc pay götürərək daha heç vaxt bir-birlərinə kin bəsləmədilər.

Cahan maraqla anasına qulaq asırdı və bu dəmdə ağına belə bir sual gəldi:

– Ana, bəs Ay harda yatır?

Həvva gülümsədi:

– Hə, elə Ay da ordan çıxır. Onlar növbə ilə işə çıxırlar. Səhər Günəş üfüqdə görünəndə Ay öz növbəsini ona təhvil verib həmin Məhəbbət dərəsinə çəkilir.

Cahan sevincək atılıb-düşdü və əllərini bir-birinə vurdu:

– Ay daa, nə qəşəngdir e.

Adəmin bu nağılı qızına danışmaqda məqsədi vardı. Ona görə də ona sual verdi:

– Hə, qızım, indi de görək bu nağıldan nə başa düşdün? Şanapipik nəyə görə qarabağır quşlarını Simurqu axtarmağa yollayır?

Cahan ağıllı gözlərini qıyıb fikrə daldı, sonra sualının cavabını tapıbmiş kimi, sevincək çiyinlərini oynatdı:

– Hə, tapdım, ata. Deməli, şanapipik o quşları barışdırmaq istəyirdi.

– Aha, sonra? – ata gülümsəyərək qızının növbəti izahını gözlədi.

– Ona görə onları uzaq yola göndərdi ki, dalaşmağa vaxtları olmasın.

- Ay sağ ol, qızım. Bəs sonra?
  - Bu uzun, yorucu yol quşları ağıllandırmaq üçün idi. Onlar bu uzun yolda həyatla tanış oldular və anladılar ki, elə hər biri bir Simurq quşudur.
  - Afərin! Düz tapdın.
  - Ata, bir söz də deyim?
  - De, mənim ağıllı balam.
  - Məhəbbət olan yerlər işığın yuvasıdır, düzdür?
- Adəm qızının ağılına, zəkasına heyran oldu, onu bağrına basıb dumduru gözlərindən öpdü.

* * *

Günəşin dincəlməyə gedən vaxtıydı. Günortadan xeyli keçmiş, Vahabın çayxanasında müştərilər artmağa başladı. Kənd kişilərinin nərd, domino azarı bu vaxtlar tutur. Vahabın üzü üzlər görmüş iri samovarı bu vaxtdan başlayaraq gecə saat on birə, on ikiye qədər nəfəs dərmədən xoş ahənglə dızıldayırdı. Vahab, çay dəsmalı çiyində, yorulmadan müştərilərin qulluğunda durur, nələkədə armudu stəkanları bir neçə mərtəbə düzüb masaların arasında dolaşırdı. Pullu müştərilər çox vaxt hesabdən əlavə də Vahabın cibinə beşdən-üçdən ötürürdülər. Onda Vahab cibinə sevinirdi.

Paşa içəri girəndə Vahabın kefi kökəldi, büllur armudu stəkanı suya çəkib yaxşıca quruladı. Paşanın stəkan-nələkəsi ayrıca idi, o gələndə Vahab əlüstü onun üçün məxsusi olaraq mixəkli çay dəmləyirdi. Paşanın üzünə baxan kimi, əhvalını göydə tuturdu. Bu dəfə gözüne yaxşı dəymədi. Adətən, qumarda uduzanda belə bikef olurdu, kimsə ürək edib ona nəse deyə bilməzdi. Bir dəfə elə bu çayxanada iri çaydanı köntöy danışan kişinin təpəsinə çırpılmışdı. O vaxtdan hamı Paşadan çəkinirdi, o, ayağını içəri qoyan kimi, istər-istəməz hamı özünü yığışdırırdı. Çayxananın havası da elə bil bir az ağırlaşdı.

Paşa keçib əvvəlki yerində oturdu və ayağını bir-birinin üstünə aşırı. Kənd uşaqları biveccəsinə domino çırırdılar, gözcü Paşaya baxıb narazılıqla başlarını buladılar. “Bu da vaxt-bivaxt gəlib bir əngəloza çıxarır”. Kimsə astadan dilləndi. Vahab armudu stəkanda buğlanan xoruzquyuğu çayı Paşanın qabağına qoydu. Paşa başını qaldırmadan: “Sağ ol”, – dedi.

– Buyurginə, – Vahab təkə bunu deyib öz xanəsinə çəkildi.

Adətən, Paşa Vahabla biədəb zarafatlar edirdi, müştərilər də uğunub gedirdilər. Bu dəfə belə olmadı və Vahab da belə məqamlarda zarafatın çox təhlükəli olduğunu anlayıb, dinməzəcə öz işiylə məşğul olmağa başladı.

Domino çırpan oğlanlardan biri o birisinə göz vurub Paşanı göstərdi:

– Bu da nə hoppanıb-düşür e? Bilirsən də, bacısı o elektrik var e, Sənan, onunla fırlanır.

Stoldakı uşaqların rəngi kağız kimi ağardı, Paşanın qəzəbli baxışları xəncər kimi hamısını biçib tökdü. Üzbəüz oturan arıq, çəlimsiz oğlanın alnına tər gəldi.

– Alə, başun xərəbdü? Nə danışırısan? Eşitdi e.

Paşa yerindən qalxmadan dedi:

– Alə, küçük! Nə dedün sən?

Oğlan büzüşüb yumağa döndü, az qaldı stolun altına girsin. Arxaya çevrilməmiş, Paşanın güclü əli mənəgənə kimi boğazını sıxmağa başladı.

– Sənün anovı!... Dediivi təkrrar elə!

Oğlanın ayaqları yerdən üzölmüşdü, çabalayırdı. Heç kim cəsarət edib onu Paşanın əlindən ala bilməzdi. Künc masalardan birində oturmuş ağsaqqallardan biri gördü ki, binəva artıq xırıldayır, yerindən qalxıb Paşanı qucaqladı:

– Paşa, səni and verirəm ölənlərivün goruna, burax uşağı!

Paşanın gözləri qəzəbdən qan çanağına dönmüşdü.

– Ağakərim dayı, çəkil kənara. Bunun şalvarını burda çıxarıb p...x eləməsəm, kişi olmaram.

Vahab qorxusundan sarısını udmuşdu, ürəyində fikirləşirdi ki, əcəb oturduğumuz yerdə zibilə düşdük.

Paşanın mənəgənə barmaqları arasında boğulan oğlanın anası namaz üstə imiş. Qəfildən Paşanın əli boşaldı, onu buraxdı. Oğlan kökündən kəsilmiş ağac kimi çayxananın ortasında yerə sərildi. Stullardan bir neçəsi aşdı. Ağakərim kişi dərinədən nəfəs alıb xiləskar ədasıyla keçib yerində oturdu.

– Allah şeytana lənət eləsin! – deməyi də unutmadı.

Müştərilər qımıldanmayıb nigarançılıqla yenə nəşə olacağını gözləyirdilər. Amma daha nəşə olası deyildi, Paşa əlini şalvarının arxa cibinə aparıb nəyinşə yerində olub-olmadığını yoxladı və sürətlə çayxanadan çıxdı. Vahab hələ də yerdə oturub boğazını ovuşduran oğlanı söydü:

– Dur cəhənnəm ol burdan, düdük! Xatanı başımızdan uzaq elə. Bir də ayağın bura dəyməsün! Bildün alə?

Oğlan hələ də özünə gəlməmişdi, səndirləyə-səndirləyə yerindən qalxıb çayxananın açıq qapısına doğru addımladı. Arxadan Vahabın qəzəbli səsinə eşitdi:

– Səni bir də bu həndəvərdə görsəm aaa, məndən incimə!

Vahab dərinədən nəfəs alıb əlinin arxasıyla alınının tərini sildi.

– Yaxşı qurtardığ. Gərəy Məsmə gələndə tasaddığ çıxarım ki, qadabaladan uzaq olaq.

Dəli Məsmənin arada yolu Vahabın çayxanasından düşürdü, bir küncdə oturub cavanların, kənd çayllarının atmacası altında çayını hortuldadır, hirsələndə enlibalaq tumanını qaldırıb ayıb yerini onlara göstərir, deyinə-deyinə çıxıb gedirdi. Keçən dəfə Vahab bir balaca onun xətrinə dəymişdi:

– Ay Məsi, çayını içdün, davay, dur bas bayıra.

Dəli Məsmə yazıq görkəm alıb baxışlarıyla ondan bir az da vaxt istəmişdi.

– Məsmə, boğdun bizi iydən. Axırınıcı dəfə ərə gedəndə çimdiyindir, gərəy protivoqaz taxey sənin əlünən. – İtoynadan Etibar domino daşını stola çırpa-çırpa o başdan narazılığını belə bildirdi.

Dəli Məsmə anladı ki, indicə lotular onu hoydu-hoyduya götürəcəklər, sakitcə sivişib aradan çıxdı. Qazancı elə bir stəkan çay oldu. Olmayan cibinə pul qoyan da olmadı.

Vahab Məsmənin qarğıışından cin bismillahdan qorxan kimi qorxurdu. Məsmənin qarğıışladığı adam mütləq zavala gəlirdi, ona görə də hamı ondan çəkinirdi və kimin qarşısına çıxırdısa, beşdən-üçdən verib onu razı salırdılar. Təki xata başlarından uzaq olsun. Uşaqlar Məsmədən qorxurdular, mis rənginə çalan sifətində bitmiş dəngül-düngül lüzumsuz, ağarmış tüklər və qeyri-müəyyən, heç nə ifadə etməyən baxışları onları vahiməyə salırdı. Eləcə uzaqdan Məsməyə sataşib qaçırdılar. Məsmə də gül ağzını açıb söyüş sandığında nəyi vardısı, səxavətlə sağa-sola səpələyirdi.

Günlərin bir günü Sənan yolun ortasında onu saxlayıb kef-halını soruşanda Məsmə bərk təəccübləndi. Bu qəfil isti münasibətdən karıxıb gözlərini döyə-döyə qaldı, bilmədi qarşısındakı cavan oğlana nə cavab versin. Sənan əlindəki bir topa çiçəyi ona uzadanda bir Allah bilir ki, qadınlığını çoxdan unutmuş Məsmə nə hala düşdü. Dilinin altında anlaşılmaz sözlər dedi, yaddaşın xarabalıqları altında qalmış hissələrini sözə çevirə bilmədi. Dili ağzında böyüyüb batman daşına döndü. Handan-hana dilinə bir ad gəldi:

– Arif... Toşnu Arifin özüsən. Mən də onda mən idim aaa! Arif ölürdü mənimçün.

Məsmənin qurumuş sifəti yumşaldı, gözlərinin dibində illərin o tayında qalmış iyne ucu boyda işıq səyridi. Dodaqlarında utancaq bir təbəssüm çırpındı, öz-özünə gülməyi gəldi. Özündən, indiki halından utandı Məsmə. Bir vaxtlar Məsmə də qadın olmuşdu, küçə boyunca öz gözəlliyindən şövq ata-ata yeriyəndə çox kişilərin ağzının suyu axmışdı. O cür əyyamlar olmuşdu. İndi Məsmənin haçansa tərəvətli, gözəl bir qadın olduğuna, kişilərin ona meyil saldığına kim inanardı? Hamıya elə gəlirdi ki, Məsmə bu dünyaya elə bu cındır görkəmdə – enlibalaq tumanda, geyilməkdən və kirdən sürtülmüş köhnə-külüş kişi pencəyində, damağında “Avrora” tüstülədə-tüstülədə, burnunun suyu ağzının suyuna qarışa-qarışa gəlib. Məsmənin sanki hissələri, duyğuları da kir altda qalmışdı, o, qadın olduğu zamanları çoxdan unutmuşdu. İndi şüurunda qəfil bir şimşək çaxmışdı və yaddaşın künc-bucağında toz basmış xatirələr işıqlanmışdı.

Sənan ona nəşə xoş söz deyib əhvalını durultmaq istədi. Birdən Məsmə küçənin ortasında gülləri sinəsinə sıxıb büküldü, gözlərindən yaş axmağa başladı. İçin-için ağlayırdı Məsmə. Güllər onun itmiş yaddaşını özünə qaytarmışdı. Ürəyinin lap dərinliyinə çökmüş hissələr bir burum qaynadı və göz qapaqlarından aşıb yanağı boyu süzəlməyə başladı. Lap min il bundan qabaq, özünün də çiçəkdən seçilməyən vaxtında cavan bir oğlan ona çiçək gətirmişdi və Məsmənin ürəyi əsmişdi. İndi də Məsmənin ürəyi o cür əsdi, cadar-cadar olmuş bədəni hardansa axan həyat suyunu canına çəkdikcə dirçəldi, qeyri-ixtiyari ağarmış, pırtlaşıq saçlarına sığal çəkdi. O, bu bədəni bihudə yerə qocaltmışdı, bar verən ağacın suyunu kəsmişdi. Bu dəri örtük daha Məsməyə gərək deyildi. Amma nə baş verdisə, dəli Məsmə birdən-birə ağac kimi puçurladı, nazılmış qolları o ağacın budaqlarına, qucağındakı çiçəklər o budaqların bir parçasına çevrildi.

Məsmə ucsuz-bucaqsız səhrada tək-tənha ağac kimi illər boyu tufanlara sinə gərərək yaşamışdı. Üstünə çox dəli küləklər əsmişdi, başına qar-yağış döymüşdü, amma yaşamışdı. İndi ömrün qurtaracağında, ömür ağacının yarpaqları xəzələ çevrildiyi bir vaxtda, taleyinin son fəslində birdən-birə içində bir yaz havası əsmişdi. Dəli Məsməni dəli eləyən, sümüyünü gizildədən, ürəyini atlandıran da elə bu hava idi.

– Mən Arifin oğlu Sənanam, – Sənan dilləndi.

Dəli Məsmə Sənanın gər səsində qədim bir tanışlıq hiss elədi, adam doğulduğu torpağın qoxusunu belə hiss edir. Qarşısında dayanan adam eynən Arif idi. O yan-bu yanı yox idi.

Məsmənin büzüşmüş dodaqları arasından yenə eyni ad çıxdı:

– Arif...

O, heç cür keçmiş zamandan qopa bilmirdi, keçmişlə indinin arasında vurnuxa-vurnuxa qalmışdı. Vaxt onun üçün ancaq geriye işləyirdi. Zamanın əli dəyməmiş keçmiş isə onu gələcəkdə gözləyirdi. Məsmə o gələcəyi yaşamaq üçün qoynundakı güllərdən güc alırdı.

– Sənin həyatını yaşamadığım üçün dərdinin böyüklüyünü anlamaq imkanım yoxdur, Məsmə xala, – Sənan dedi, – amma çox istərdim ki, bu güllər səni keçmişə yox, gələcəyə səsləsin.

Məsmə bu cavan oğlanın dediklərindən heç nə anlamadı. O, Sənanın simasında Arifi, keçmişi görürdü. Baxışları ilə ona təşəkkür etməklə kifa-yətləndi. Alın yazısı sanki kirpiklərinə tökülmüşdü, kirpikləri ağırlaşmışdı.

Qurumuş gülün ətri tədricən özünə qayıdırdı.

* * *

Gecənin bir aləmində qəfil telefon zəngi Totonu şirin yuxudan oyatdı.

– Qızı qaçırtdıq, – naməlum adam sözünü kəsə dedi.

Toto elə bil heç yatmamışdı, beyni oyaq idi, düşünmədən dilləndi:

– Dediym yerə aparın.

– Oldu.

Bununla da telefon əlaqəsi kəsildi.

Yuxusu qaçdı, quş cəldliyi ilə yerindən qalxıb gərnəşdi. Pərdəni çəkib pəncərədən qaranlığın nəbzini yoxladı; səhərin açılmağına hələ çox var idi. Toto hər şeyi əvvəlcədən ölçüb-biçmiş, lazımi tədbirləri görmüşdü. Qızı Zabilin yaşamadığı bağ evlərindən birində gizlədəcəkdilər. Bura heç kəsin ağına gəlməyən bir yer idi. Zabilin ən yaxın dostları belə kəndin ucqarında yerləşən, diqqət çəkməyən bu bağ evini tanımırdılar. Totonun Zabillə münasibətlərini bərpa etdiyini də ikisindən savayı bir kimsə bilmirdi.

Toto özündənrazı halda gülümseyib soyuducunu açdı, buz kimi irland pivəsini elə şüşədən başına çəkdi və dərinə nəfəs aldı.

– Həə, Paşa. Belə-belə işlər. Gərək borcun üstündən xətt çəkim. Necə olsa da, daha qohumuq. Amma bundan sonra gərək belə səhvlərə yol verməyəsən.

Çarpayının böyründəki dolabın üstünə qoyulmuş abajurun işığı otaqda nəhəng bir kölgə əmələ gətirmişdi, ağ, qanadlarında qara xallar olan,

hardansa otağa düşmüş bir kəpənək inadla özünü pəncərənin şüşəsinə çırpırdı.

Toto çarpayıya sərildi və elə o dəqiqə yuxunun dibinə yuvarlandı.

* * *

Çiçəklər günəşi görüb sanki sevincdən tərləmişdi, tülpan elə bil yanıb-sönür, nərgizlər nazik gövdələri üzərində yırğalanırdı. Güllərdən xəfif bir rüzgar əsirdi və qızın saçlarını dalğalandırırdı. Qız şirin duyğudan məst olmuşdu. Xallı kəpənəklər sevinc içində güllərin başı üzərində sanki yallı gedirdi. Kəpənəklərdən biri ağ gülün üzündən öpdü, gülün ləçəkləri həyadan çəhrayı rəng aldı. Sənanla Lamiyə onun iniltisini eşitdilər. Sənan təəccüblənmədi, Lamiyə heyretlə sevgilisinin üzünə baxdı. Sənan gülüm-sədi:

– Onlar da eşqə mübtəla olublar. Eşq olmasa, nə gül, nə kəpənək özünü tanımaz. Sevgi onların varlığının sübutudur. Biz onları eşitdiyimiz kimi, onlar da bizi eşidir.

– Bu güllər səni əməlli-başlı filosof edib, – Lamiyə ayaq barmaqları ucunda qalxıb kəpənəyin hərəkətini təkrarladı, Sənanın yanağında dodaqlarıyla gül şəkli çəkdi.

Günəş işığı ilə bəslənmiş nərgizlər gizləncə bir-birinə göz vurdular. Onlar artıq öz işlərini görmüşdülər; başları üstə dayanmış sevgililər çiçəklərin zəhmətinin bəhrəsi idi. Qızın yanaqları sanki cənnət alması idi. Sənan babası Adəmin günahını təkrarlamalı idi ki, həyat davam etsin. Dodaqlarını alma yanaqlara toxundurdu. Güllər arasından bir “ah” qopdu. İkisi də çevrilib baxdılar, bir budağın iki gülündən biri – qırmızısı ləçəklərini büzmüşdü. Bu, necə ola bilərdi? Axı indicə ləçəklərində şəh oynayırdı? Xallı kəpənək başlarına dolanırdı. Ən qəribəsi bu idi ki, bayaqdan güllərin başı üstə səmazənlər kimi şövqlə rəqs edən kəpənək bir anın içində canını tapşırıb ayaqları altına düşdü. İkisi də heykəl kimi donub qalmışdı, nə deyəcəklərini bilmirdilər.

– Niyə belə oldu? – Lamiyə uşaq kimi dodaqlarını büzdü.

– Bu, sadəcə, yuxudur. Yuxudan ayılında həqiqəti biləcəyik, – Sənan pıçıldadı.

Yaddaş çiçəyi əvvəlki əzəməti ilə susurdu. Həqiqətin qeyri-müəyyən kölgəsi onun ləçəkləri altında gizlənmişdi.

* * *

Əyilib lap ehtiyatla dodaqlarını Həvvanın saçlarına toxundurdu. Həvva üzündə nəfəs duyub gözlərini açdı. Adəmi, onun gözlərindəki sonsuz məhəbbəti görüb qollarını ərinin boynuna doladı və “həyatım mənim, – dedi, – axır ki, gəlib çıxdın”.

Adəm onun gözlərinə baxa-baxa düşünürdü ki, bəs, deyirlər insanın gözləri qocalmır? Yalan söhbətdir. İnsanın gözləri də qocalarmış, yoxsa Həvvanın o işıqlı, iri, qaynar gözləri indi belə yorğun, üzgün, kədərli olmazdı. Ürəyindən keçən hissi bürüzə verməməyə çalışdı. Həvvadan

nəsə gizlətmək olardımı? Ərinin gözlərində görünüb tez də itən kölgəni sezdi.

– Nə fikirləşirsən? – deyə soruşdu.

– Səni düşünürəm, əzizim. Düşünürəm ki, dünyadan, vaxtdan özünü yığıb mənim içimdə yuva qurmusan.

Həvvanın gözləri doldu.

– Sənin məhəbbətin mənim dünyamdır, mən vaxtımı sənin dünyanla hesablayıram.

Adəm bu dəfə Həvvanın gözlərindən öpdü.

Həvva zənbili boşalda-boşalda Adəmi tərifləyirdi:

– Sənin bazarlığından olmaz da. Elə bil almaları bircə-bircə seçmişən.

Adəm o biri otaqda paltarını dəyişirdi, ordan cavab verdi:

– Sən elə məni almayla yoldan çıxartdın da.

Həvvanın kişimişi gülüşü otaqlara yayıldı. Qırmızıyanaq almalar bu mikrocənnətdə onları nöbvəti “günah”a sövq edirdi.

Gecə Həvva gündəliyinə bu sözləri yazdı:

“Çərşənbə axşamında günorta çağı günün yorğunluğundan istirahət etmək üçün güllərin içində nazlanan kəpənəklərlə birlikdə dincəldim. Bu gözəl varlıqlar sanki səmadan Allahın gülüşünü qazanıblar. Sanki insan ruhunun zərrələridir. Bura sanki keçmişlə gələcək arasındakı naməlum bir vadi idi. Suallar beynimdə inadkar arılar kimi vızıldaırdı: Görəsən o, məni sevirmi? Sevirsə, bəs niyə mənə bu qədər laqeyddir? Niyə mənimlə görüşə can atmır? Mənə qarşı heç bir maraq göstərmir. Tək-tənha dağ-daşda dolaşır. Birdən-birə ürəyim sıxıldı. Mamırlı sahilə getdim, ayaqlarımı suya salıb oturdum. Ürəyim qüssədən sıxılanda bura gəlirdim. Əlbəttə, gölə rəsmi düşən o ağbəniz bədənin yoldaşlığı kifayət etməsə də, heç olmasa, tənhalıqdan yaxşı idi. Mən danışanda o da danışır, mən qəmgin olanda o da qüssələnirdi. Məni sakitləşdirərək deyirdi: “Ruhdan düşmə, yazıq tənha qız, mən sənin dostun olaram”. O, mənim yeganə dostum, əkiz bacım idi.

Darıxmamaq üçün bir qədər gül-çiçək topladım, onlardan çələng düzəldib başıma qoydum, özümü qəşəngcə bəzədim. Hər zamankı kimi səhər yeməyinə çoxlu alma yedim, kölgədə oturub onu arzuladım. Bütün bədənim də onu arzulayırdı. O gələncən ağılıma bir fikir gəldi, onu həyata keçirmək üçün bir quru çubuq götürüb o biri çubuğun vasitəsilə onda dəşik yaratmaq istəyirdim. Birdən dəhşətli qorxu hissi keçirdim. Dəşikdən nazik, şəffaf, mavi rəngə çalan qığılcım çıxdı, əlimdəkiləri yerə atıb oradan qaçdım. Onun ruh olduğunu düşünmüşdüm. Geriyə baxdım, arxamca gəlmirdi, bir qayaya söykəndim, tövsüydümdü, bir az dincimi aldım, gözləyirdim ki, titrətməm keçsin. Bir müddət sonra yenə ürəklənib qızılgül kolundan bir budaq qoparıb həmin yerə yaxınlaşmağa başladım, ancaq ruh orada yox idi. Dəşikdə azca çəhrayı rəngli tozcuq vardı. Əlimi qorxa-qorxa ona uzatdım və... barmaqlarım yandı, ağızıma təpdim. Bu, Od idi. Mən əvvəllər heç yerdə mövcud olmayan bir şeyi yaratmışdım. Elə arzulayırdım ki, Adəm də gəlib çıxsın və mən ona bu kəşfim haqda məlumat verim. Ocaq qaladım və tüstüsü göyə yüksəldi. Adəm bu odun istisinə gəlib çıxdı. Uzun

müddət dayanıb gözlərini oda zillədi. Bunun nə olduğunu soruşdu. Alovdur, – dedim. Kəpənəklər alovun dövrəsində sanki yallı gedirdi.

Sonra atəşlə su öpüşdü, vadi səssizliyə büründü. Qaranlığı yorğan kimi üstümüzə çəkib yuxuya getdik.

Sonra bilmirəm mən onun, yoxsa o, mənim ağılımı oğurladı. İndi hər şey yaxşıdır və mən yenidən xoşbəxtəm. Ağır günlər lap arxada qalıb, mən daha onları xatırlamamağa çalışıram. Onu məmnun etmək üçün qadağan olunmuş alma ağacının meyvələrindən yığıb aparırdım ki, doyunca yesin. Günəş də mənim bu hərəkətlərimə baxıb gülümsəyirdi. Bizim izdivacımızdan Cahən zühura gəldi. Biz həyatın mənasına yetişdik. Adəm bu yerin adını “Kəpənək vadisi” qoydu.

* * *

Lamiyə yağlı əppək olub göyə çəkilməmişdi. Sənanın bütün axtarışları bəhərsiz qalmışdı. Sanki bu qızı yuxuda görmüşdü və ayılında qız qeybə çəkilməmişdi. Ağıla, gümana gələn bütün yerlərə baş çəkmişdi, qız yox idi. Bütün günü veyil-veyil küçələri dolaşırdı, iradəsini toplayıb özünü ələ almağa çalışırdı, ancaq iradəsi yenidən hissələrinə məğlub olanda canını qoymağa yer tapmırdı. İçindəki ağrı nə durulurdu, nə də keçib gedirdi. Yorğun halda ayaqlarını sürüyə-sürüyə Kəpənək parkına gəlirdi və birgə oturduqları skamyada əyləşib: “Lamiyə”, – deyərək onu səsləyirdi. “Əgər varsansa, qayıt, yoxsansa, yerini söylə”, – deyirdi. Park susurdu. Parkın küncündəki sıx ağacılıqda yiyəsiz itlər eşələnirdi, görünür, yeməyə nəşə axtarırdılar. Qəfildən Sənanın aydın oldu ki, park bütöyün nərgiz ətrinə bürünüb. Ətir iliklərinə işlədi. Dəli kimi skamyadan qalxdı, parkın dörd tərəfini fırlandı, bu qoxunun hardan, hansı səmtdən gəldiyini aydınlaşdırma bilmədi. Sənan az qala dəlilik həddinə çatmışdı. Bu ətir onun həyətindən kənara sızma bilməzdi, güllər ona heç vaxt xəyanət etməzdi. Bəs adamı dəli edən bu sərməstlik nə idi?

Sənan həmin gecəni parkda skamyanın üstündə gecələdi. Gecənin sü-kutu nərgiz ətri ilə süslənmişdi. Soyuğu hiss etməzdi, sanki bütün bədəni keyimmişdi, bircə beyni oyaq idi. Düşünməkdən yorğun düşmüş beyin saat kimi fasiləsiz olaraq işləyirdi. Sanki başını tərsinə çevirmişdilər, eyni fikirlər bu dəfə narın toz dənəcikləri kimi yuxarıdan aşağı süzülürdü. Dərin yuxuya getdi. Yuxusunda gül bağçası gördü, çiçəklər kəpənək yağışı altında qalmışdı.

Çiyinə toxunan əldən diksindi. Başını qaldıranda günəşi göy üzündə gördü. Günəş şüaları başı üstə dayanmış gənc polis işçisinin paqonlarında bərq vururdu. Polis onu küçələrdə gecələyən səfilə oxşatmışdı.

– Vətəndaş, qalxın, zəhmət olmasa. Sizin kimilərin də əlindən bezmişik. Cavan, sağlam adamsınız, niyə özünüzü bu kökə salmısınız?

Sənan cəld dikəldi, əlini üzünə çəkib əvvəlcə harda olduğunu müəyyənləşdirmək istədi. Parkın tanış görkəmi ona hər şeyi xatırlatdı.

– Mən səfil deyiləm. Mənim sevgilim yoxa çıxıb, onu axtarıram, – dedi.

Polisi gülmək tutdu:

– Yuxuda axtarırdınız sevgilinizi?

Hırsənib ayağa qalxdı, üst-başını səliqəyə salmağa çalışdı. Köynəyi, şalvarı əzik-üzük olmuşdu. Ürəyindən bir gizilti keçdi, sanki çiçəkləri tapdayıb əzmişdi.

– Mənimlə məzələnməyin. Biz onunla sonuncu dəfə bu parkda görüşmüşdük.

Polis bir müddət düşünəndən sonra ağına gələn ilk fikri dilə gətirdi:

– Bəlkə sizə “otval” verib.

– Ağılınız başqa qızlara getməsin. Lamiyə o cür qızlardan deyil.

– Evlərini tanıyırsınız? Soruşun, maraqlanın.

– Tanıyıram. Evlərinə gedib nə deyim? Qardaşları qıza göz verib işıq vermir. Özü dərzilə sexində işləyir, iş yoldaşları da dəqiq bir söz demir. Lap başımı itirmişəm. – Sənən çaşqın və çarəsiz halda əllərini yana açdı.

Lamiyəgilin yaşadığı sahə həmin polis çavuşunun xidmət keçdiyi əraziyə daxil idi. O, bir müddət fikrə getdi.

– Sən narahat olma, əgər qız doğrudan da yoxa çıxsaydı, valideynləri polisə məlumat verərdi.

Hər ehtimala qarşı, Sənənin ev ünvanını götürdü. Sonra da səmimi şəkildə dost ədası ilə əlini onun çiyninə qoyub dedi:

– Biz sənənlə elə həmyaşlı olarıq. Görürəm səliqəli oğlansan, bir dost kimi məsləhət görürəm, bir də heç vaxt belə yerlərdə gecələmə. Min dənə hadisə olur, başına xoşagəlməz iş gələ bilər. Səni başa düşürəm, Məcnun səhrada yatırırdı, sən də parkda gecələyirsən. Amma çalışaram sənə kömək eləyim. Darıxma, get evində rahat yat.

Sənən istədi desin ki, parkdan nərgiz gülünün ətri gəlir, çavuşun onu dəli hesab edəcəyindən çəkindi. Heç nə demədi.

* * *

Paşa ley kimi şığıyıb qızın başının üstünü kəsdirdi. Lamiyə əlindəki nərgizləri güldana qoymağa macal tapmadı. Uzun, xurmayı saçları Paşanın əlinə dolandı. Paşa qızın saçından tutub yan otağa sürüdü, çiçəklər döşəməyə səpələndi.

– Sən mənim adımlı batırmaq istəyirsən, qancıq? Hə? De görüm hardan gəlirsən? Gülləri sənə kim verir?

Badam arvad qonşudan təzəcə gəlmişdi, səhndən zivədən asdığı paltarları yığmaq istəyirdi ki, evdə hay-küy qopdu. Lamiyənin qışqırığını eşidib evə cumdu. Paşa Lamiyəni ayağı altına salıb təkəlləyirdi. Lamiyənin sifəti qan içində idi, başına, qarnına, kürəyinə zərbələr yağırırdı.

– Mənə cavab ver, yoxsa boğazunu üzücüyəm! Hardan gəlirsən? Görüşdüyün adam kimdir?

Lamiyə inadla susurdu.

Paşa getdikcə hövsələdən çıxırdı. Badam arvad oğlunun düyməli bıçağı cibindən çıxardığını görüb ona yalvarmağa başladı:

– Amanın günüdür, əlini bu mürdarın qanına batırma! Qov, çıxsın getsin evdən.

– Nə diyirsən? Evdən qovum? Yoox, elə şey yoxdur. Sora gərey kənd içinə çıxanda başıma ləçək bağlıyım. Bu qancığı öldürüb adımızı təmizləməliyəm. Bizim nəsilə indiyəcən binamus olmayub.

Nəhayət, Lamiyə sinəsindən əsə-əsə qopan bir səslə hayqırdı:

– Axı mən neyləmişəm?! Neyləmişəm mən?! Kimin namusunu ləkələmişəm? Mənim heç bir günahım yoxdur.

Hər şey bir anda baş verdi. Gözü qan çanağına dönmüş Paşa bıçağı Lamiyənin ürəyinə saplamışdı. Qız bir anlıq donub qaldı, ağzının kənarından qan axdı. Zərif bədəni titrədi. Qardaşının bıçağı sancdığı qolundan tutdu, sonra xırıldaya-xırıldaya: – O nərgizlər mənim şahidim olsun! – dedi, – mənim heç bir günahım yoxdur. – Daha bundan artıq nəse deməyə gücü çatmadı, arxası üstə döşəməyə sərildi, saçları xalçanın üstünə yayıldı. Qızın açıq qalmış gözlərində “niyə” sualı donub qalmışdı.

* * *

Totonun qəzəbi yeri-göyü dağıdırdı. Yeddimərtəbə söyüşlərlə qızı qaçıranların var-yoxunu bir-birinə qatmışdı. Toto rəhmətlik Məşədi İbadın vəziyyətinə düşmüşdü, onu aldatmışdılar. Gecə sərxoş halda gərdəyə girəndə otaqda Lamiyənin əvəzinə başqa bir qızla rastlaşmışdı və ağılı başından çıxmışdı.

– Süz bu qızı hardan götürmüsüz? Süzün var-yoxunuzu!.. – telefonda bar-bar bağırır əl-qolunu havada oynadırdı, sanki boş çəlləyə yumruq atırdı.

Ərlik vaxtı çoxdan ötüb-keçmiş qadın elə bil hardansa yıxılıbmış kimi diksindi, otağın bir küncünə qısılib qorxudan tir-tir titrəməyə başladı. Bir az əvvəlki sevinci quş kimi açıq pəncərədən uçub qeybə çəkilmişdi. Yatağı isə təzə sağılmış süd kimi isti idi.

* * *

Elə bil o hadisə yerli-dibli olmamışdı. Qonşular arada Badam arvaddan Lamiyəni soruşurdular. O da hər dəfə müxtəlif cavablar verirdi, gah deyirdi qız bir türk oğlana qoşulub Türkiyəyə qaçıb, gah deyirdi bir müddətlik rayondakı qohumların yanına göndərmişəm. İnanan da olurdu, inanmayan da. Hərə bir şey düşünürdü. Doğrunu isə görə bilirdi, düşünən yox. Lamiyə yoxa çıxan gündən Qulaməlinin də yuxusu ərşə çəkilmişdi. Gecənin bir aləmi çıxıb küçə qapısının ağzında oturur, siqareti siqaretin oduna yandırır. Bir-iki dəfə Cavidin qarşısını kəsib qızın harda olduğunu soruşmuşdu. Cavid laqeyd baxışlarla Qulaməlini süzüb qeyri-müəyyən cavablar verirdi. Qulaməli bıqlarını yolub yaz küləyinə verirdi və öz-özünə düşünürdü: “Allah bilir qızın başına nə oyun gətirdilər”.

Məhəllədə söz-söhbət gəzirdi ki, Sənan ağılı itirib, bütün günü Kəpənək parkında dolaşır. Deyirdilər hətta gecələr də orda yatır, polis neçə dəfə gəlib onu parkdan uzaqlaşdırsa da ağacların sıxlığında gizlənirdi, polis uzaqlaşan kimi gəlib skamyada uzanır, ayaqlarını qarnına yığıb yuxuya gedirdi. Paşa Lamiyəni öldürdükdən sonra Sənanı da tapıb işini bitirmək

istəyirdi. Amma sonra düşündü ki, küçələrdə yatan bir səfili öldürməyə dəyərmə? Onda işin üstü açılacaq və bu, Paşaya heç də başucalığı gətirməyəcək. Beləcə, bu işdən vaz keçdi.

Bir gün ona kömək edəcəyinə söz verən polis bu məsələnin sonuna çıxmaq qərarına gəldi. Sənanla mütləq söhbət etməliydi. Adamlar Sənana dəli kimi baxırdılar. Amma o, dəli deyildi. Bu sirri çözmək lazım idi. Sənan elə hey deyirdi: “Lamiyə burdadır, buradan nərgiz ətri gəlir”.

– Sənan, gəl belə danışaq. Mən söz vermişdim ki, sənə kömək edəcəyəm. Düzdür?

– Düzdür.

– Onda sən də mənə kömək et. Deyirsən Lamiyə bu parkdadır. Hardadır qız? Axı bu parkda indi səninlə məndən başqa heç kim yoxdur.

Sənan uzun müddət polisin gözlərinin içinə baxıb dinmədi. Polis bu baxışlardan üşəndi. Sənanın göz bəbəklərində izah olunmaz bir ifadə sayırırdı. Polis ayağa qalxıb sağollaşmadan parkdan uzaqlaşdı.

* * *

Zümrüd xanım səhər həyəətə çıxanda bağçanı talanmış vəziyyətdə gördü. Çiçəklər qanına qəltan olunmuşdu. Yaddaş çiçəyinin yerində kor boşluq qaralırdı, nərgizlər ləçəklərini yolub ətrafa səpələmişdi... Əllərini dizinə çırpıb nalə çəkdi:

– Vaaay! Oğlumu dəli edib küçələrə salanın görüm evi yıxılsın! İndi də bağçasını viran qoydular balamın.

Zümrüd xanım üzünü göyə tutub qurd kimi ulayırdı. Qonşular dözməyib əlləriylə qulaqlarını tutdular. Dünyanın ən qəribə işlərindən biri də buydu ki, Dəli Məsmə özünü həyəətə atıb səsini Zümrüd xanımın səsinə qatmışdı. Dağıdılmış bağçanın içində diz çöküb qurumuş budağı xatırladan qollarını səmaya uzatmışdı, bu əməli törədənələrə qarşı töküdü:

– Ya Pərvərdigari-ələm, sən bu güllərə qıyanların ocağını viran qoy! Yurdunu-yuvasını kunfəyekun elə! Heç olmasa, bu dəfə mənə eşit, ey Allahım! Bundan savayı səndən heç bir təmənnam yoxdur!..

* * *

Əlyazmalar İnstitutunun giriş qapısında bazburutlu bir kişi dayanmışdı, qoltuğunda iri qovluq vardı. Mühafizəçiyə yaxınlaşıb Kamran Türkoğlu ilə görüşmək istədiyini bildirdi. Kamran müəllim iri eynəyini taxıb masanın üzərinə əyilmişdi, ərəb əlifbası ilə yazılmış hansısa əlyazmanı oxuyurdu. Daxili telefonun səsi onu fikrindən yayındırdı. Otaqdakı qızlardan biri dəstəyi götürdü və dəstəyin o başında deyilənləri dinlədikdən sonra üzünü Kamran müəllimə tutdu:

– Kamran müəllim, bir nəfər gəlib. Sizinlə təcili görüşmək istəyir.

– Gəlsin, – Kamran müəllim bir az karıxmış halda dilləndi.

Qapının ağzında dayanan adamı görünə, gözlərinə inanmadı. Yerindən sıçrayıb cəld addımlarla ona tərəf gəldi və qonaqla ikiəlli görüşdü:

– Bu, sizsiniz, Barat bəy?! Xoş gəlmisiniz!

– Görürsünüz ki, mənəm, – Barat bəy gülümsədi. – Gəldim süzünlə görüşüm, həm də bir balaca söhbət edək.

Kamran müəllim qonaq üçün stul çəkdi.

– Buyurun, əyləşin. Nə əcəb sizdən? Doğrusu, heç inanmağım gəlmir, – Kamran həyəcanını boğa bilmirdi.

Barat bəy qoltuğundakı qovluğu masanın üzərinə qoydu və Kamran müəllimin göstərdiyi yerdə əyləşdi.

– Mən fikirləşib qərara gəldim. Bu, süzün əldə etmək istədiyiniz əlyazmadır. Tam təmənnasız süzə hədiyyə edirəm.

Kamran müəllim bilmədi nə desin, gözlərini heyrət və təəccüb qarışıq ifadə ilə Barat bəyə zillədi. Axı Mahaçqalada bu adamla görüşəndə o, əlyazmanı verməkdən qəti surətdə imtina etmişdi. Özü də Kamran müəllimin yadında lovğa, təkəbbürlü adam kimi qalmışdı. Sonra eşitmişdi ki, bu işə biznesmen Zabili cəlb ediblər. Kamran müəllim ürəyində bu qərara gülmüşdü, o, Barat bəyin pul müqabilində bu işə razı olacağına inanmırdı. Bilirdi ki, onun pula, var-dövlətə ehtiyacı yoxdur. Sadəcə, bu əlyazma ona dədəsinin yadigarı kimi əzizdir və hansısa pul müqabilində onun fikrindən daşınması gülünc və xam xülyadan başqa bir şey deyildi. Zabil Mahaçqaladan əmin-arxayın qayıtmışdı, “məsələni həll elədim” deyib lovğalanırdı. Amma ortada hələ heç bir nəticə yox idi. İndi isə birdən-birə Barat bəy özü könüllü şəkildə əlyazmanı gətirib Kamran müəllimə təhvil verirdi. Bu, necə ola bilərdi?

– Görürəm çaşbaş qalmısınız. Amma mən bunun səbəbini sizə deyərəm. Sözü açığı, ilk görüşümüzə mən sizi elə də yaxından tanıyırdım. Bəlkə də siz inad edib ikinci dəfə mənəmlə görüşə cəhd etseydüz, əlyazmanı süzə verərdim. Görünür, süz ümidinizi üzmüşdüz. Mənim yanıma göndərdiyiniz adam isə fırıldaqçının yekəsidir. O adamı əlyazma, onun dəyəri qətiyyənlə maraqlandırmır, o, ancaq öz mənfəətini güdən dələduzdur. Belə adama bu qiymətli xəzinəni etibar etmək olmaz.

Kamran müəllim komissiya üzvlərinin Zabilə etibar etməkdə böyük səhvə yol verdiklərini bilirdi. Belə bir adamın mötəbər komissiyaya üzv seçilməsi də həmin komissiyanın nüfuzunu kölgə altında qoyurdu. Amma gözləməkdən başqa çarə yox idi. İndi Kamran müəllim stolunun üstündəki iri qovluğa baxa-baxa fikirləşirdi ki, nə yaxşı bu əlyazma Zabilin əlinə keçməyib, doğru-düzgün ünvanını tapıb.

Ötən gecə Haşım bəy Saqib Kamran müəllimin yuxusuna gəlmişdi. Buzovnanın qumlu sahillərində gəzişərək söhbətləşirdilər. Saqib deyirdi:

– Məni nadanların əlindən xilas et, oğul! Bütün ömrüm nadanlarla, cahillərlə savaşa keçdi. Yenə tale məni nəhl olanlara ürcah elədi. Sən kamil insansan, elm-mərifət sahibsən. Tək ümidim sənədir.

Sonra da bu beyti gənc alimin qulağına pıçıldamışdı:

***Nisyə dalyca getməgilən, nəqd var əldə,
Heyhat, ona yetməyə çox-çox səfər istər.***

Saqibin söz xəzinəsi gənc alimin masasının üzərində idi. Bu anlarda o, özünü dünyanın ən varlı adamı hesab edirdi.

* * *

Küçə qapısı döyüləndə Turab kişi eyvanda oturub çay içir, siqaret tüstülədir. Qəm-qüssədən beli bükülmüşdü. Paşanın qorxusundan cıncırını çıxara bilmir, dərini içində çəkirdi. Pencəyini çiyinə atıb qapıya çıxdı. Qapının ağzında cavan, hündürboy polis işçisi dayanmışdı. Qorxudan sarısını uddu. Kişinin tövrü polisin nəzərindən yayınmadı.

– Salam, ağsaqqal. Qonaq qəbul edirsiniz?

– Salam, oğlum. Nə məsələdir? Narahat oldum, – qoca kəkələdi.

– Bizə məlumat daxil olub ki, sizin qızınız Lamiyə xanım xeyli müddətdir ki, yoxa çıxıb.

– Yyyox, nə yoxa çıxmaq? Qızı qohumları ilə göndərmişik. – Turab kişi əməlli-başlı özünü itirdi.

Polis tam əmin oldu ki, cinayət əməlinin izinə düşüb.

Həmin gecə Paşa evə gəlmədi.

* * *

Gecənin bir aləmində Sənanın burnuna meyit qoxusu dəydi. Hövlnak yuxudan ayıldı. Parkın sıx ağaclıqlı küncündə itlər boğuşur, yeri eşirdilər. Meyit qoxusu nərgiz ətrinə qarışmışdı.

Sənanın qəfil hayqırtısı itləri hürkütdü. Sonra bu hayqırtı hönkürtüyə çevrildi...

12 may – 12 avqust, 2020-ci il

